

KÄYNNISSÄ RYHTI-LIIKE

RYHTI-HANKKEEN
KEHITTÄVÄ ARVIOINTI

Frisky & Anjoy
Netum Oy

2022

LOPPURAPORTTI
29.5.2022

Sisällys

Esipuhe.....	3
Tiivistelmä	4
1. Johdanto	7
2. Arvioinnin toteutus	11
3. Ryhti-hankkeen tavoitteet ja yhteiskunnallinen merkitys	14
3.1 Ryhti-hankkeen tavoitteiden ja toiminnan päämäärän määrittely.....	14
3.2 Hankkeen ja sidosryhmien näkemyksiä tavoitteiden asettamisesta	16
3.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset	21
4. Ryhti-hankkeen johtaminen, organisointi ja resursointi	23
4.1 Hankkeen organisointi, resursointi ja johtamisjärjestelmä	23
4.2 Hanketoimijoiden näkemyksiä Ryhti-hankkeen organisoinnista ja johtamisesta.....	25
4.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset Ryhti-hankkeen organisoinnista ja johtamisesta.....	30
5. Ryhti-hankkeen viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmäyhteistyö	31
5.1 Viestinnän ja vuorovaikutuksen lähtökohdat	31
5.2 Sidoryhmien näkemyksiä Ryhti-hankkeen viestinnästä ja vuorovaikutuksesta	32
5.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset viestinnästä ja vuorovaikutuksesta	42
6. Ryhti-hankkeen arviointi-, riskinhallinta- ja seurantakäytännöt	44
6.1 Yleistä arvioinnista ja seurannasta	44
6.2 Riskienhallinnan tila Ryhti-hankkeessa.....	46
6.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset	47
7. Tietojärjestelmän kehittäminen	49
7.1 Arvio hankkeen toimintaedellytyksistä	49
7.2 Tietojärjestelmäprojektin hallinnan riskit	50
7.2.1 Ulkoiset riskit.....	50
7.2.2 Kustannusriskit	50
7.2.3 Aikatauluriskit	51
7.2.4 Toiminnan riskit.....	52
7.2.5 Monimutkaisuusriskit.....	53
7.3 Tietojärjestelmähankkeen menestystekijöiden arviointi	54
7.4 Yhteenveto	56
8. Järjestöavustusten arviointi	57
8.1 Yleistä Ryhti-hankkeen järjestöavustustoiminnasta	57
8.2 Näkemyksiä Ryhti-hankkeen järjestöavustustoiminnasta ja sen tuloksista.....	58
8.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset järjestöavustusten roolista ja? vaikuttavuudesta.....	63
9. Yhteenveto havainnoista ja johtopäätöksistä	65
10. Kehittämissuosituksen	68
LÄHTEET	70
Liite 1: Teemahaastattelurunko	72
Liite 2: Haastateltavat	73

Esipuhe

Ryhti-hanke on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä siinä kootaan nykyisin hajallaan olevat rakennetun ympäristön alueidenkäyttö- ja rakennusten perus- ja lupatiedot yhtenäiseen muotoon yhteiseen rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. Alan kanssa tehdyn digivision mukaan Suomessa on vuonna 2030 maailman parhaaseen tietoon perustuva, hyvinvointia luova ja kestävä elinympäristö. Ryhti on myös ympäristöministeriölle laajuudeltaan ja mittaluokaltaan merkittävä ja ainutlaatuinen hanke. Se on jatkumoa ympäristöministeriön aiemmille hankkeille ja aiemmalle työlle rakennetun ympäristön digitalisaation edistämiseksi. Luomalla rakennetun ympäristön tietojärjestelmän Ryhti vie rakennetun ympäristön digitalisaatiota leijonan harppauksen eteenpäin. Digitaaliseen ja avoimeen tietoon perustuva rakennettu ympäristö tuo paljon hyötyä rakennetun ympäristön toimijoille.

Hanke käynnistyi alkuvuodesta 2020. Vuoden 2024 alussa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän on tarkoitus pystyä vastaanottamaan ja välittämään rakennetun ympäristön tietoja uuden lainsäädännön mukaisesti. Hankkeen kunnianhimoiset tavoitteet, budjettitaso ja tiivis toteutusaiakataulu edellyttävät hankkeen vahvaa johtamista ja koordinoitua sekä tiivistä vuoropuhelua keskeisten sidosryhmien kanssa yhteisten tavoitteiden ja hyötyjen saavuttamiseksi. Hankkeen toteutus ja tarvittavat toimenpiteet tarkentuvat jatkuvasti hankkeen ja tämän vuoropuhelun edetessä. Toteutukseen liittyviä päätöksiä tehdään huolelliseen valmisteluun pohjautuen, mutta samalla verrattain ripeästi kokonaisaikataulu huomioiden. Hanke on siis kompleksinen ja sillä on paljon riippuvuuksia muuhun kehittämiseen ja digitaalisuuden edistämiseen. Hankkeen riippuvuus-tarkastelussa tunnistettiin 30 hanketta, joilla on merkittävä riippuvuus Ryhti-hankkeen toteutukseen.

Meille ympäristöministeriössä on tärkeää, että saamme riippumattoman ulkopuolisen näkemyksen ja arvion siitä, miten hanke etenee määrittelemällä polulla kohti tavoitteita. Toteutettu väliarviointi on merkittävä hankkeen seurannan ja arvioinnin väline. Arvioinnin käynnistyessä syyskuussa 2021 hanke oli ollut käynnissä noin puolitoista vuotta. Tehty arviointi perustuu hankkeen toteutukseen lokakuun 2021 ja huhtikuun 2022 välisenä aikana. Hankkeen arviointia on haastanut se, että tiivistempoinen hanke etenee ja kehittyy jatkuvasti, jolloin arvioitava kohde myös muuttuu jatkuvasti. Tästä esimerkkinä on yksi hankkeen keskeisimmistä tuotoksista, tietojärjestelmän määrittelytyön tulokset, jotka valmistuivat vasta aivan arvioinnin lopulla. Näin ollen arviointiin osallistuneilla sidosryhmillä ei ole ollut lopullista tietoa tietojärjestelmän toteutuksesta. Kiitän arviointia toteuttanutta tiimiä - Petri Uusikylä, Urho Lintinen (Frisky & Anjoy Oy), Juha-Pekka Leskinen ja Olavi Köngäs (Netum Oy) - hyvästä työstä ja sinnikkydestä liittyen alati muuttuvaan arvioinnin tilanteeseen.

Väliarviointi on kehittänyt hankkeen toimintaa jo arvioinnin aikana. Havaintoja ja suosituksia on viety hanketiimin käyttöön jo arvioinnin ollessa käynnissä. Arvioinnin tulokset ovat toisaalta vahvistaneet hanketiimin käsitystä siitä, että keskeiset jo työn alle otetut asiat ovat juuri sellaisia, joihin hankkeen tuleekin tarttua ja joita hankkeelta odotetaan. Näitä hyviksi havaittuja asioita ovat esimerkiksi RYTJ tiekartta¹ esimerkkejä muutoksen vaikutuksista tietojärjestelmän tuleville käyttäjille², vuodesta 2020 lähtien käydyt yhteiset keskustelut ympäristöministeriön ja Kuntaliiton välillä ja vielä valmistelussa oleva muutoksen kunnille aiheuttamien kustannusten ja hyötyjen tarkastelu. Nyt kun hanke on edennyt tähän vaiheeseen, on mahdollista ja oikea aika kuvata tarkemmin niitä hyötyjä, joita tietojärjestelmä tulee tulevaisuudessa meille mahdollistamaan. Toisaalta arviointi on nostanut hanketiimin tietoisuuteen muun muassa hankkeen koordinoituihin ja jokapäiväiseen johtamiseen liittyviä kehittämiskohteita, jotka arvokkaina huomioina on otettu ilolla vastaan. Kiitän arviointitiimiä rakentavista suosituksista hankkeen kehittämiseksi. Tulemme käsittelemään niitä ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen yhteisen hanketiimin kesken ja pohtimaan, millaisia kehittämistoimia niiden pohjalta on tarpeen tehdä. Kiitän myös arvioinnin pientä ja joustavaa ohjausryhmää, Satu Taskinen ja Olli-Pekka Rissanen, hyvästä tuesta arvioinnille. Kiitos myös kaikille, jotka ovat osallistuneet arviointiin antamalla panoksensa kyselyyn vastaamisen tai haastattelun muodossa. Teidän näkemyksenne ovat meille tärkeitä ja arvokkaita!

Näin merkityksellinen hanke ansaitsee kaiken mahdollisen tuen. Kiitos kaikille hanketta jo tässä vaiheessa tukeneille! Uutta digitaalisuuteen pohjautuvaa toimintatapaa ja parempaa rakennettua ympäristöä rakennetaan yhdessä.

Helsingissä 16.5.2022

Laura Valkonen

¹ [RYTJ tiekartta 31.3.2022](#),

² [Esimerkkejä muutoksen vaikutuksista tietojärjestelmän käyttäjille](#)

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitetään Ryhti-hankkeen kehittävän arvioinnin keskeiset havainnot, johtopäätökset ja kehittämissuositukset. Ryhti-hankkeessa pyritään kokoamaan yhteiseen rakennetun ympäristön tietojärjestelmään rakennetun ympäristön suunnitelma- ja rakennuslupatiedot ja tätä kautta tuottamaan lisäarvoa, uusia palveluita ja liiketoimintamahdollisuuksia paitsi rakennetun ympäristön toimijoille ja sidosryhmille myös laajemmin kansalaisille ja yrityksille.

Arvioinnin kohde

Ryhti-hankkeelle on asetettu kuusi tavoitekokonaisuutta:

- A. Yhteentoimiva tieto on esteettömästi käyttäjien saatavissa koko yhteiskunnassa.
- B. Laadukas tieto auttaa tekemään parempia päätöksiä sekä edistää liiketoimintaa ja palveluja.
- C. Luodaan valtakunnallinen rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, joka kokoaa yhteen suunnitelma- ja rakennustiedot yhteentoimivassa muodossa
- D. Päällekkäisen tiedon kerääminen vähenee merkittävästi ja tieto pysyy ajan tasalla.
- E. Rakennetun ympäristön tiedot on määritetty, ja ala on ottanut määrittelyjä käyttöön.
- F. Tiedon yhteentoimivuus paranee.

Ryhti-hankkeen arviointi kattaa koko hankeorganisaation toiminta ja se on jaettu kahteen tehtäväkokonaisuuteen: hankkeen kehittävään väliarviointiin ja järjestöavustusten vaikuttavuuden arviointiin. Hankkeen kehittävän väliarvioinnin tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- a) tavoitteet ja toimenpiteet
- b) viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmäyhteistyö
- c) organisointi ja resursointi ja
- d) seuranta ja arviointi

Arvioinnin ensimmäinen osio kohdistuu Ryhti-hankkeen puitteissa lokakuun 2021 loppuun mennessä tehtyihin toimenpiteisiin sekä niiden kautta aikaansaatuihin tuloksiin ja näistä syntyneisiin vaikutuksiin. Hankearvioinnin toinen tehtäväkokonaisuus keskittyy Ryhti-hankkeessa myönnetyn järjestöavustusten vaikuttavuuteen. Järjestöavustus liittyy Ryhti-hankkeen Tahtotila-osakokonaisuuteen ja sen tavoitteena on 1) vauhdittaa rakennetun ympäristön tiedonhallinnan digitalisaatiota, 2) mahdollistaa eri toimijoiden digitalisaatioon ja tiedonrakenteiden yhteentoimivuuteen kohdennettu, yhteistä tahtotilaa luova toiminta 3) vahvistaa kumppanuuksia ja yhteistyötä sekä luoda sille uusia käytäntöjä. Järjestöavustuksia koskevan arvioinnin tulee käsittää kaikki hankkeen puitteissa myönnetty avustukset ja joulukuun 2021 loppuun mennessä toteutuneet toimenpiteet sekä avustuksen saajilta kerätyt jatkotoimenpide-ehdotukset, joiden pohjalta arvioitsija esittää suosituksen tavoista, kuinka ympäristöministeriö voisi vastata esiin nousseisiin kehittämisehdotuksiin. Tämä arviointivaihe valmistui huhtikuussa 2022, jolloin asiakkaalle luovutettiin ensimmäinen versio hankkeen kirjallisesta raportista.

Arvioinnin tekijät

Arvioinnin toteuttamisesta ovat vastanneet Petri Uusikylä ja Urho Lintinen (Frisky & Anjoy Oy) sekä Olavi Köngäs ja Juha-Pekka Leskinen (Netum Oy). Arvioinnin ohjausryhmässä ovat olleet puheenjohtaja Laura Valkonen (YM), Satu Taskinen (YM) sekä Olli-Pekka Rissanen (VM).

Arviointiaineistot

Arvioinnissa Ryhti-hanketta on pyritty lähestymään usean eri aineiston ja analyysimenetelmän kautta. Koska kyseessä oli kehittävän arvioinnin malli, niin arviointitiimi on pyrkinyt tuottamaan aktiivisesti syötteitä (havaintoja ja suosituksia) ohjausryhmälle ja Ryhti-projektitiimille arviointityön edistymisen myötä, mikä on mahdollistanut muutosten tekemisen hanketoiminnassa ennen varsinaisen arviointiraportin valmistumista. Useita arvioinnissa esiin nostettuja kehittämistoimia onkin jo toteutettu hankkeen kuluessa. Arviointiaineistona on käytetty Ryhti-hanketta koskevaa asiakirja-aineistoa, järjestöavustusmateriaalia ja -raportteja, haastatteluaineistoja (yhteensä 27 henkilöä, jotka edustivat Ryhti-hanketiimiä

sekä keskeisimpiä sidosryhmiä), arvioinnin yhteydessä järjestettyjen työpajojen materiaalia sekä sähköisen kyselyn tuottamaa määrällistä ja laadullista aineistoa. Kysely lähetettiin Ryhti-hankkeen projektitiimeille ja niiden ohjausryhmien jäsenille sekä sidosryhmien edustajille (yht. 667 vastaanottajaa), ja siihen vastasi kokonaan tai osittain 30,3 prosenttia.

Arvioinnin keskeiset havainnot

Ryhti-hankkeelle on selvästi olemassa yhteiskunnallinen tarve. Tämä näkemys jaettiin myös laajasti arviointihankkeen aikana toteutetuissa haastatteluissa, työpajoissa ja kyselyssä. Hankkeelle asetetut tavoitteet on asetettu korkealle ja yleisesti ottaen tavoitteita pidetään kannatettavina.

Ryhti-hanke on organisointi- ja johtamisnäkökulmasta haastava kokonaisuus: yhteiskunnallisesti merkittävän hankkeen tavoitteet ja aikataulut ovat kunnianhimoisia ja samaan aikaan resurssit toimenpiteiden toteuttamiseen ovat varsin rajalliset. Tätä taustaa vasten Ryhti-hankkeen voidaan katsoa onnistuneen kohtuullisen hyvin hankkeen kokonaisorganisoinnissa, hallinnassa ja johtamisessa. Hankkeen alkuvaiheessa toimeenpanoa viivästyttivät toteuttajaorganisaation vallinnan viivästyminen ja viivästyneet rekrytoinnit. Alun vaikeuksien jälkeen toiminta on kuitenkin edennyt hyvin, eikä henkilöstön vaihtuvuus tai poissaolot ole pysäyttäneet hanketoimintaa. Keskeisenä haasteena on resurssien riittävyys. Vaikka nykytilanne projektihenkilöstön suhteen on vakaa, niin se muodostaa edelleen yhden potentiaalisen riskin hankkeen toimeenpanolle. Riski viittaa yhtäältä henkilöstön vaihtuvuuden uhkaan ja toisaalta hankkeen kykyyn hallita kriittisiä henkilöstövoimavaroja ja kanavoida paras mahdollinen osaaminen hankkeen toimeenpanoon. Oman haasteensa muodostaa se, että hanketta koskeva tilannekuva vaihtelee eri ryhmien tai tasojen välillä sen mukaan, kuinka lähellä tai etäällä oma positio hankkeesta sattuu sijaitsemaan. Siksi hankkeen kokonaiskoordinaatiota olisi syytä kehittää edelleen ja varmistaa, että tilannekuva hankkeesta on sekä ajantasainen että laajasti jaettu. Samalla olisi syytä lisätä hankkeen johtamisrakenteen läpinäkyvyyttä, jotta roolijako ja päätöksentekomekanismit muuttuisivat selkeämmiksi.

Ryhti-hankkeessa on panostettu vahvasti viestintään ja sidosryhmätyöhön, minkä myös sidosryhmien edustajat ovat panneet merkille. Sidoryhmille kohdistuvan viestinnän laadusta, määrästä ja hyödynnetyistä kanavista koostuva kokonaistilanne on hyvällä tasolla eikä arvioinnissa noussut esille sellaisia kriittisiä osa-alueita, jotka olisivat jääneet hankkeelta huomioimatta. Yksi kehittämistarve liittyi viestinnän johdonmukaisuudesta, selkeydestä ja ajantasaisuudesta huolehtimiseen, joka muun muassa tarkoittaa sitä, että hankkeeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä käytetään johdonmukaisesti ja etteivät hankkeen eri osapuolilta lähtevät viestit ole keskenään ristiriitaisia. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen tulisi pyrkiä huolehtimaan myös siitä, että sen hyödyntämät konsultit välittävät samaa viestiä. Edelleen Ryhti-hankkeen hyödyntämiä viestintämateriaalien kehittämistä voisi jatkaa muun muassa kehittämällä erilaisia versioita eri tilaisuuksia varten, huolehtia niiden ahkerammasta päivittämisestä sekä sovittava hanketiimien kanssa yhteisistä säilyttämisen- ja hyödyntämistavoista.

Viestinnän keskeisin haaste liittyy sen abstraktisuuteen ja idealistisuuteen, jonka vuoksi viestinnässä käsiteltävät asiat kuuluvat niin sanotulle ylätasolle. Tämän vuoksi sidosryhmien on vaikea löytää niistä tarttumapintaa. Odotusten hallinnan kannalta idealistissävyytteinen viestintä saattaa olla myös riskitekijä, koska se voi ruokkia epärealististen odotusten syntyä. Tämän vuoksi myös viestinnässä tulisi pyrkiä lisäämään sisältöjen konkreettisuutta koskien erityisesti hyöty- ja kustannusnäkökulmaa, jonka yhteydessä tulisi pyrkiä avaamaan riittävästi kustannusten ja hyötyjen takana olevia vaikutusketjuja uskottavuuden säilyttämisen vuoksi. Samalla viestintää tulisi pyrkiä rakentamaan enemmän kohdeyleisöstä käsin.

Hanke on panostanut sidosryhmäyhteistyöhön ja pyrkinyt osallistamaan sidosryhmiä aktiivisesti monin eri keinoin. Kuitenkin myös sidosryhmäyhteistyötä tulisi jatkossa viedä eteenpäin siten, että siinä huomioitaisiin paremmin kunkin sidosryhmän erityistarpeet unohtamatta kuitenkaan yksityistä ja kolmatta sektoria. Erityisesti kuntien kanssa harjoitettavan yhteistyön kehittämistä tulisi jatkaa edelleen. Lisäksi sidosryhmätyön, kuten myös viestinnän, avoimuutta ja aitoa vuorovaikutuksellisuutta tulisi pyrkiä vahvistamaan, mikä palvelisi keskinäisen luottamuksen syvenemistä.

Kokonaisuudessaan Ryhti-hanke on tehnyt erinomaista työtä riskien määrittelyn, hallinnan ja seurannan alueella. Hankkeen laatimat riskikartoitukset luovat omalla esimerkillään myös mallia koko ympäristöministeriön hallinnonalan riskienhallintatoiminnan kehittämiseksi. Edelleen Ryhti-hankkeessa noudatetaan säännöllistä neljännesvuosittain toteutettavaa riskienhallinnan päivittämissyyskierrosta, mikä osaltaan tukee tiimityöskentelyä, yhteisen tilannekuvan ylläpitämistä sekä vähentää henkilöriskejä. Keskeisistä vahvuuksista huolimatta kehittävän arvioinnin tiimi katsoo tarpeelliseksi nostaa esiin joitain riskien arvioinnin kannalta keskeisiä toiminnallisia näkökohtia. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen olisi syytä

pyrkii tarkentamaan määriteltyjä vaikuttavuus- ja toiminnallisia tavoitteita siten, että ne kytkeytyisivät vahvemmin Ryhti-hankkeeseen ja RYTJ:hin. Esimerkiksi ensimmäistä toiminnallista tavoitetta tulisi täydentää siten, että siitä tulisi ilmi yhteys kaava- ja rakennustietoihin.

Arvioinnin tietojärjestelmäosiota koskevana yhteenvedona voidaan todeta, että tietojärjestelmähankkeella on kaikki ulkoiset ja sisäiset onnistumisen edellytykset kunnossa. Hankkeella on ylimmän johdon tuki, sen tarvitsema rahoitus, ja hankkeen aikatauluakin on kyetty siirtämään tarvittaessa. Tietojärjestelmähanke on kansallisen tason hanke, jonka käyttöönottovaihe koskettaa kaikkia Suomen kuntia. Huomioon ottaen hankkeen kokoluokan, emme arvioi tietojärjestelmähankkeen olevan erityisen monimutkainen tai sisältävän erityisiä teknologisia riskejä. Toki hanke on jo kokoluokkansa takia haastava. Esimerkiksi tietojärjestelmämuutosten ja uusiin järjestelmiin perehdytettävien henkilöiden määrä kunnissa on suuri. Arvioinnin aikana saimme jonkin verran ristiriitaisia havaintoja kuntien sitoutumisesta hankkeen tavoitteisiin. Ehdotamme lisähuomion kiinnittämistä kuntien ja kuntien tietojärjestelmätoimittajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Hanke onkin ryhtynyt jo toimiin yhteistyön kehittämiseksi ja kuntien muutospolun rakentamiseksi.

Myös tietojärjestelmähankkeen sisäisissä toimintaedellytyksissä näyttää olevan kaikki kunnossa. Hankkeen hankesuunnitelmassa on kuvattu hyvin tehtävät, vastuut, aikataulut ja hankkeen valmistumisen laadulliset kriteerit. Haastattelujen aikana syntyi myös vaikutelma, että hankkeeseen osallistuvat henkilöt ovat erityisen hyvin sitoutuneet hankkeen tavoitteisiin. Tietojärjestelmähanke on tällä hetkellä jäljessä toukokuun 2021 aikataulusta. On tärkeää, että tarkkaa aikataulusuunnittelua jatketaan ja erityistä huomiota kiinnitetään tehtävien riippuvuuksien hallintaan ja kriittisellä polulla olevien tehtävien aikataulujen pitämiseen. Arviointi ehdottaa myös, että hankkeen aikataulu tarkastellaan kriittisesti vuoden 2022 aikana valittavan tietojärjestelmätoimittajan kanssa, toimittajavalinnan varmistuttua.

Järjestöavustusta saaneet hankkeet muodostavat keskenään monimuotoisen kokonaisuuden, joka rakentuu rakennetun ympäristön tiedonhallintaan ja digitalisaatioon liittyvän osaamisen, kehitys-/pilotointitoiminnan- sekä toimialan verkottumista, yhteistyötä ja tahtotilaa edistävästä hanketoiminnasta, ja voidaan todeta, että jokainen avustusta saanut hanke kytkeytyy vähintään yhteen järjestöavustukselle asetettuihin tavoitteista. Järjestöavustusta hakeneiden ja saaneiden hankkeiden kokonaismäärä ei ole noussut kovin korkeaksi hakumahdollisuuden avautumisen jälkeen ja aktiivisin hakuvaihe keskittyi alkuvaiheeseen. Vaikka järjestöavustuksia koskevaan kyselynsioon vastauksia ei voida pitää koko rakennetun ympäristön toimikenttää edustavina, niin ne kuitenkin antavat viitteitä siitä, että alhainen hakumäärä johdetaan ainakin osittain heikosta järjestöavustumahdollisuudesta koskevasta tietämyksestä.

Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

Ryhti-hankkeen arvioinnissa nostettiin edellisten havaintojen ja johtopäätösten perusteella seitsemän kehittämissuositusta:

1. Ryhti-hankkeen lopputavoitetta on kirkastettava ja järjestelmän tuottamaa lisäarvoa on korostettava loppuasiakkaan ja käyttäjän näkökulmasta.
2. Ryhti-hankkeen tilannekuva, kokonaiskoordinaatiota ja strategista johtamista on kehitettävä hankkeen toimeenpanon edistämiseksi ja hankkeeseen liittyvien riskien minimoimiseksi.
3. Hankkeen kokonaisresursointia on vahvistettava ja kehitettävä resurssien priorisointia
4. Ryhti-hankkeen viestintään ajantasaisuutta ja asiakaslähtöisyyttä.
5. Ryhti-hankkeen seuranta ja arviointia tulisi vahvistaa entisestään.
6. RYTJ:n järjestelmäarkkitehtuuria on selkeytettävä siten, että alueidenkäytön tietovaranto ja rakennustietovaranto erotellaan omiksi kokonaisuuksiksi.
7. Järjestöavustusten toteutusmalli tulisi uudistaa jatkossa.

1. Johdanto

Rakennetun ympäristön digitalisaatiotarpeista on oltu tietoisia jo kauan aikaa, ja tilanteen muuttamiseksi on suoritettu useita erilaisia toimia. Esimerkiksi vuosina 2015 ja 2016 toteutetussa Tieto käyttöön, parempia päätöksiä -hankkeessa (TIPPI)³ tavoitteena oli selvittää, millaisia välineitä ja toimintamalleja julkisen sektorin kokonaisvaltainen tiedolla johtaminen edellyttää, ja hankkeessa keskityttiin rakennetun ympäristön tietojen aihealueeseen. Vaikka Suomessa esiintyy monia vahvuuksia, kuten tiedon runsaus, tiedon avoimuus ja ainutlaatuiset (maksulliset) rekisteritiedot, niin haasteitakin löytyy. Ne voidaan jakaa neljään pääteemaan: 1) tiedon saatavuuteen (tiedon luomisen, keräämisen ja tallentamisen moninaiset prosessit) 2) tiedon laatuun (kattavuus, ajantasaisuus, luotettavuus ja yhteentoimivuus) 3) yksilöivien standardien ja tunnusten käytön puutteeseen sekä 4) toimintamalleihin ja tapoihin liittyviin haasteisiin (vaihtelevat käytännöt, päällekkäisyydet ja resurssit). Lopulta hankkeessa tunnistettiin kuusi rakennetun ympäristön tietoaineistojen teemaa liittyen hankkeen kehittämistarpeisiin ja niihin kytkeytyviin tavoitteisiin:

- **Mallit, standardit ja yhteentoimivuus:** Rakennetun ympäristön tiedon tuotanto ja jakelu perustuu yhteisesti sovittuihin ja keskeisiltä osin velvoittaviin standardeihin ja tietomalleihin (ydintiedot).
- **Rahoitus ja resurssit:** Resurssit on kohdennettu oleellisiin asioihin ja päällekkäistä työtä ei tehdä. Muutoksen mahdollistamiseen tarvitaan alkurahoitusta, muuten standardien noudattaminen ja verkostoihin osallistuminen on osa jokaisen toimijan normaalia työtä.
- **Yhteistyö ja organisointi:** Rakennetun ympäristön tieto tuotetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Verkostoja sovelletaan alueellisessa yhteistyössä. Teemalliset verkostot kehittävät valittujen aihealueiden toimintaa.
- **Koulutus, tuki ja osaaminen:** Osaaminen mahdollistaa nykyisen toiminnan kehittämisen ja muuttamisen. Osaaminen turvataan riittävällä yksikkökoolla ja alueellisella yhteistyöllä. Uusien asioiden ensimmäiset omaksujat tunnistavat parhaat käytännöt ja opastavat muita verkostojen avulla.
- **Tiedon/datan tuotanto:** Rakennetun ympäristön tiedot ovat laadukkaita, luotettavia ja tuotettu kustannustehokkaasti. Tiedon tuotannossa käytetään uudenlaisia tapoja. Julkisesti tuotettu tai yhteisesti rahoitettu tieto on yhteiskunnan omistuksessa ja laajasti käytettävissä. Tieto tuotetaan tarvelähtöisesti.
- **Tiedon hyödyntäminen:** Rakennetun ympäristön keskeisimmät tietovarannot ovat avoimesti, laajasti ja maksutta hyödynnettävissä. Tiedonluovutus organisoidaan tiedon käyttötarpeen mukaan, tarvittaessa erilleen tiedon tuotannosta. Tietojen integroitavuus mahdollistaa tietojen laajemman hyödyntämisen.

Osana Juha Sipilän hallituksen Digitalisoidaan julkiset palvelut -kärkihanketta ympäristöministeriö yhdessä kiinteistö- ja rakennusalan (ns. kira-ala) toteuttivat vuosina 2016–2019 Kiinteistö- ja rakennusalan

³ Oinonen, K. et al. (2017): Rakennetun ympäristön tietojen hyödyntäminen. Tulevaisuuden yhteiskunnan johtaminen – Tieto käyttöön, parempia päätöksiä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 27/2017. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=18201>

digitalisaatio -hankkeen (KIRA-digi), jonka tavoitteena oli kehittää toimialan digitalisaatiota avoimen ja yhteentoimivan rakennetun ympäristön suuntaan, avata rakentamisen ja kaavoituksen tietojen saatavuutta sekä kehittää yhtenäisiä järjestelmiä ja toimintatapoja. Lisäksi hankkeessa pyrittiin kehittämään digitalisaatiota mahdollistavaa lainsäädäntöä sekä edistämään uuden liiketoiminnan syntymistä kokeilu-hankkeiden rahoituksen avulla.⁴ KIRA-Digi -hankkeen rahoituksella toteutettiin muun muassa Rasti-hanke, jossa luotiin vuoteen 2030 ulottuva strategia koskien rakennetun ympäristön yhteisesti käytettäviä standardeja sekä tietoa niiden käyttöönottoa varten⁵. Owlgroupin suorittaman arvioinnin perusteella KIRA-digi vastasi rakennetun ympäristön toimialan digitalisaatiotarpeisiin, sen toimeenpanossa oli onnistuttu hyvin sekä hankkeen aikaansaamalla tuloksilla on positiivinen vaikutus toimialan digitaaliseen kehittämiseen. Kuitenkin raportissa todetaan, että toimialan ekosysteeminen kehitys tarvitsee edelleen alan toimijoiden laajaa yhteistyötä sekä yhteistä kehittämisen visiota ja työkarttaa, jotta vältettäisiin eri toimijoiden intressien ja toimintojen pirstoutuminen. Alan kehittämisen katsottiin vaativan selkeää ja vahvaa ohjausta tiedonhallinnon kehittämisen saralla, vaikka raportissa tämän todetaan jakavan mielipiteitä eri ryhmien välillä. Lisäksi raportissa tuotiin esille julkishallinnon ja erityisesti kuntien rooli alan kehityksessä, jossa kuitenkin haasteita aiheuttavat muun muassa osaamistaso koskien digitalisaatiomahdollisuuksien hyödyntämistä, siiloutuneet toimintatavat sekä kuntakentän moninaisuus.⁶

Digitalisoinnin ja yhtenäisen tietojärjestelmän kehittämisen tarve ja potentiaaliset hyödyt ovat nousseet esille myös myöhemmissä selvityksissä, kuten esimerkiksi Maankäyttöpäätökset -osahankkeen aikana teetetyissä selvityksissä⁷, Kuntapilotti -hankkeen loppuraportissa (20.6.2019), asemakaavatiedon versiohallintaa ja validointia koskevassa selvityksessä (18.12.2019) ja ympäristöministeriön tuottamasta ”Visio alueiden käytön seurannasta” -selvityksestä (18.12.2019), joista jälkimmäisessä päädyttiin suosittamaan kolmesta erilaisesta skenaariosta⁸ tietopohjaisen mallin kehittämistä, jonka tuottamien hyötyjen arvioitiin ylittävän merkittävästi kehittämisestä aiheutuvat kustannukset pitkällä aikavälillä. Useat näistä selvityksistä teetettiin ympäristöministeriön vastuulla olleessa Maankäyttöpäätökset-hankkeessa, joka kuului Paikkatietoalusta kärkihankkeeseen. Ympäristöministeriö (YM) onkin julkaisussaan ”Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset” (YM 2020:5) hahmotellut Tavoitetila 2030:n, jonka strategiset tavoitekokonaisuudet ovat 1) osallistumisen ja tiedonsaannin helppous yli hallintorajojen 2) tiedon koonti ja jakaminen yhteen toimivassa muodossa 3) parhaaseen tietoon perustuvat päätökset ja 4) suunnittelun ymmärrettävyyden takaaminen. Samaisessa julkaisussa on kuvattu kolmeen vaiheeseen jakautuva strateginen tietokartta kohti Tavoitetila 2030:aa. Ryhti-hanke keskittyy näistä ensimmäisen vaiheen (Määrittely ja pilotointi 2019–2022) toteuttamiseen, minkä lisäksi hanke toteuttaa myös toista vaihetta (Siirtymävaihe 2022–2027) kehittämällä tarvittavaa lainsäädäntöä ja aloittamalla muutos sen pohjalta.

Sanna Marinin hallitusohjelman strategisen kokonaisuuden ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi” Asuropolitiikka -osion (3.1.1) yhtenä tavoitteena on hiilineutraalin yhteiskunnan rakentaminen sekä rakentamisen laadun parantaminen, jossa keskeisinä keinoina ovat maankäyttö- ja rakennuslain uudistaminen sekä siihen läheisesti linkittyvän rakennetun ympäristön valtakunnallisen tietotalustan luominen, joka osaltaan palvelisi muun muassa viranomaisten tietotarpeita ja palvelutoiminnan kehittämistä sekä loisi mahdollisuuksia uusille avoimen datan hyödyntämistavoille. Lisäksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmän (RYTJ) kehittämistä ohjaa hallitusohjelman kohdassa 3.4 tehty kirjaus, jonka mukaan lupajärjestelmiä tulee kehittää siten, että Suomessa olisi käytössä toimiva yhden luukun

⁴ Ks. KIRA-digi, <http://www.kiradigi.fi/etusivu.html>

⁵ RASTI-projekti, <https://rastiprojekti.com/>

⁶ Owl Group Oy (2019): Kiinteistö- ja rakennusalan digitalisaation (KIRA-Digi) kärkihankkeen arviointi. <https://owalgroup.com/asiakascaset/kiradigi/>

⁷ Tämä hanke oli osa Sipilän hallituksen Paikkatietoalusta -kärkihanketta (2017–2019), <https://mmm.fi/hanke2?id=80e25e6d-d435-4533-8c0e-88029ed732e8>

⁸ Skenaariot perustuivat vallitsevan asiantilan jatkumiseen, inkrementaalisten kehittämistoimien implementointiin ja perustavampaan transformointiin. Tämä ja Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset -hanke (YM 2020:5) perustettiin tukemaan edellä mainittua Maankäyttöpäätökset -osahanketta.

digitaalinen lupa. Edelleen RY TJ:n kehittämistä ohjaa hallitusohjelman kohdan 4.5 kirjaus, jonka mukaan julkisissa tietojärjestelmissä ja niihin liittyvissä hankinnoissa tulee edistää avoimen lähdekoodin ensisijaisuutta.⁹

Ryhti-hankkeelle on asetettu kuusi tavoitekokonaisuutta:

- G. Yhteentoimiva tieto on esteettömästi käyttäjien saatavissa koko yhteiskunnassa.
- H. Laadukas tieto auttaa tekemään parempia päätöksiä sekä edistää liiketoimintaa ja palveluja.
- I. Luodaan valtakunnallinen rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, joka kokoaa yhteen suunnitelma- ja rakennustiedot yhteentoimivassa muodossa
- J. Päällekkäisen tiedon kerääminen vähenee merkittävästi ja tieto pysyy ajan tasalla.
- K. Rakennetun ympäristön tiedot on määritetty, ja ala on ottanut määrittelyjä käyttöön.
- L. Tiedon yhteentoimivuus paranee.

Hanketta johtaa ja koordinoi ympäristöministeriö ja sille on asetettu strateginen ohjausryhmä, jonka lisäksi hankkeen tietojärjestelmäkokonaisuuden vastuuviranomaisena toimii Suomen ympäristökeskus (SYKE). Edelleen Ryhti-hanke on jaettu viiteen osakokonaisuuteen, jotka ovat:

1. yhteentoimivuus
2. tietojärjestelmä
3. tuki
4. lainsäädäntö
5. tahtotila

Hankkeessa on tunnistettu se, että osakokonaisuuksien vaiheittainen toteuttaminen asettaa hankkeen keskinäisen koordinaation toimivuuden avainasemaan asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Ryhti-hanke toteutetaan vuosien 2020-2024 välisellä ajanjaksolla, jossa jokaiselle vuodelle on määritelty toiminnan fokusaiheet (2020: Tahtotila ja yhteentoimivuus -> 2021: Määrittelyt ja suppea malli -> 2022: Toteutus ja testaus -> 2024 Käyttöönotto ja jatkokehitys). Ryhti-hanke on yksi osa rakennetun ympäristön tiedonhallinnan kehityksen kokonaisuutta, jonka muita elementtejä ovat maankäyttö- ja rakennuslain uudistushanke (MRL-uudistus), RY TJ-lainsäädäntö ja yhteentoimivuustyö.

Toimeksianto

Ryhti-hankkeen arviointia koskevan tarjouspyynnön mukaan arvioinnin tulee kattaa koko hankeorganisaation toiminta ja se on jaettu kahteen tehtäväkokonaisuuteen: hankkeen kehittävään väliarviointiin ja järjestöavustusten vaikuttavuuden arviointiin. Hankkeen kehittävän väliarvioinnin tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- e) tavoitteet ja toimenpiteet
- f) viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmäyhteistyö
- g) organisointi ja resursointi ja
- h) seuranta ja arviointi

Toimeksiannon mukaan arvioinnin tulee kattaa Ryhti-hankkeen puitteissa lokakuun 2021 loppuun mennessä tehdyt toimenpiteet ja tämän tehtävävaiheen raporttiluonnos tulee luovuttaa asiakkaalle vuoden 2022 tammikuun loppuun mennessä (lopullinen luonnosversio arviointiraportista vuoden 2022 maaliskuun loppuun mennessä), mutta jo arvioinnin toteuttamisvaiheen tulisi mahdollistaa hanketoiminnan muutosten toteuttamisen.

⁹ Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma (10.12.2019), Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisu 2019:31.

Hankearvioinnin toinen tehtäväkokonaisuus kohdistuu Ryhti-hankkeessa myönnetyn järjestöavustusten vaikuttavuuteen. Järjestöavustus liittyy Ryhti-hankkeen Tahtotila-osakokonaisuuteen ja sen tavoitteena on 1) vauhdittaa rakennetun ympäristön tiedonhallinnan digitalisaatiota, 2) mahdollistaa eri toimijoiden digitalisaatioon ja tiedonrakenteiden yhteentoimivuuteen kohdennettu, yhteistä tahtotilaa luova toiminta 3) vahvistaa kumppanuuksia ja yhteistyötä sekä luoda sille uusia käytäntöjä. Järjestöavustuksia koskevan arvioinnin tulee käsittää kaikki hankkeen puitteissa myönnetyt avustukset ja joulukuun 2021 loppuun mennessä toteutuneet toimenpiteet sekä avustuksen saajilta kerätyt jatkotoimenpide-ehdotukset, joiden pohjalta arvioitsija esittää suositukset tavoista, kuinka ympäristöministeriö voisi vastata esiin nousseisiin kehittämissuhteisiin. Tämän arviointivaiheen tulee valmistua maaliskuun 2022 mennessä, jolloin asiakkaalle luovutetaan hankkeen kirjallinen raportti. Arvioinnin toteuttamisesta ovat vastanneet Petri Uusikylä ja Urho Lintinen (Frisky & Anjoy Oy) sekä Olavi Köngäs ja Juha-Pekka Leskinen (Netum Oy). Arvioinnin ohjausryhmässä ovat olleet puheenjohtaja Laura Valkonen (YM), Satu Taskinen (YM) sekä Olli-Pekka Rissanen (VM).

2. Arvioinnin toteutus

Johdannossa kuvatun arviointitehtävän onnistunut suorittaminen on edellyttänyt ymmärrystä Ryhti-hankkeen toiminnasta ja valtiollisen kehittämistyön roolista digitalisaation edistämässä, asetetuista tavoitteista sekä muista siihen kohdistuvista odotuksista.

Arvioinnissa on pyritty lähestymään kohdetta usean eri aineiston ja analyysimenetelmän kautta. Näin on haluttu kontrolloida aineisto- ja tutkijalähtöistä varianssi ja samalla varmistaa tutkimuksen validiteetti ja aineistojen luotettavuus (reliabiliteetti). Tutkijalähtöisen varianssin kontrollointi toteutettiin siten, että arviointitiimin jäsenet kokosivat haastattelujen ja työpajojen jälkeen ensin omat havaintonsa, joita vertailtiin sitten tiimin muiden jäsenten havaintoihin ja sen jälkeen hahmotettiin arviointiryhmän yhteinen näkemys. Lisäksi tutkimustuloksia ja kehittämisehdotuksia testattiin myös arviointihankkeen edessä yhteisillä keskusteluilla ohjausryhmän ja keskeisimpien sidosryhmien edustajien kanssa. Tarjouspyynnön mukaisesti toteutus suunniteltiin jaettiin kahteen kokonaisuuteen (hankkeen kehittävä väliarviointi ja järjestöavustusten vaikuttavuuden arviointi) mutta molempien arviointikokonaisuuksien edistäminen toteutettiin limittäin hyödyntäen niiden välisiä synergioita.

Koska kyseessä oli kehittävä arvioinnin malli, niin arviointitiimi on pyrkinyt tuottamaan aktiivisesti syötteitä (havaintoja ja suosituksia) ohjausryhmälle ja Ryhti-projektitiimille arviointityön edistymisen myötä, mikä on mahdollistanut muutosten tekemisen hanketoiminnassa ennen varsinaisen arviointiraportin valmistumista. Useita arvioinnissa esiin nostettuja kehittämistoimia onkin jo toteutettu hankkeen kuluessa.

Kehittävä väliarvioinnin ensimmäinen vaihe perustui Ryhti-hankkeen tuottaman kirjallisen aineiston läpikäymiseen ja analysointiin sekä haastatteluihin.

Kirjallinen aineisto koostui pääasiassa julkisista asiakirjoista, jotka olivat pääasiassa saatavilla Ryhti-hankkeen nettisivuilta¹⁰ ja Hankeikkunasta¹¹, sekä YM:n ja SYKE:n projektitiimien toimittamasta sisäisestä materiaalista, joka jaettiin kehittävä väliarvioinnin toteuttajille Tiimeri-työtilan kautta. Lisäksi järjestöavustusten kohdalla arviointitiimi teki joitakin kirjallisia tietopyyntöjä sellaisille avustusta hakeneille tahoille, jotka eivät vielä olleet toimittaneet kirjallista loppuraporttia järjestöavusta saaneesta hankkeestaan¹². Koska kirjallisen aineiston desk-analyysivaihe ajoittui arviointihankkeen alkupuolella vuonna 2021, niin osa aineistosta on jo ehtinyt päivittyä tai täydentyä kokonaan uusilla asiakirjoilla. Tämän vuoksi kehittävä väliarvioinnin havaintoihin ja suosituksiin sisältyy jonkin verran sellaisia asioita, jotka Ryhti-hanke on jo huomionnut toiminnassaan.

Kehittävässä väliarvioinnissa haastateltiin kaikkiaan 27 henkilöä, jotka edustivat Ryhti-hanketiimiä sekä keskeisimpiä sidosryhmiä, ja haastattelut suoritettiin joko yksin- tai parihaastatteluina. Lista haastatteluista on koostettu liitteeseen 2. Haastatteluiden tueksi laadittiin kehittävä väliarvioinnin osa-alueet kattava teemahaastattelurunko, jonka ohjausryhmä vahvisti ja joka on esitetty liitteessä 1. Haastattelut ovat osaltaan toimineet aineistona sähköisen kyselyn kysymysten muotoiluna, minkä lisäksi haastatteluista nousseita näkemyksiä on hyödynnetty kyselyaineistoista nousseiden havaintojen syventämisessä ja avaamisessa. Haastattelujen lisäksi kehittävä väliarviointi järjesti kaksi kehittämispajaa, joista ensimmäinen pidettiin Ryhti-hankkeen YM:n ja SYKE:n projektitiimeille 2.2.2022 ja toinen Ryhti-hankkeen sidosryhmien edustajille 23.3.2022. Edelleen kehittävä väliarviointi toteutti ryhmäkeskustelutilaisuuden Ryhti-hankkeen myöntämiä järjestöavustuksia saaneiden järjestöjen edustajille 4.3.2022, minkä lisäksi pidettiin oma keskustelutilaisuus Ryhti-hankkeen seurantaindikaattoreista ja riskienhallintakäytännöistä

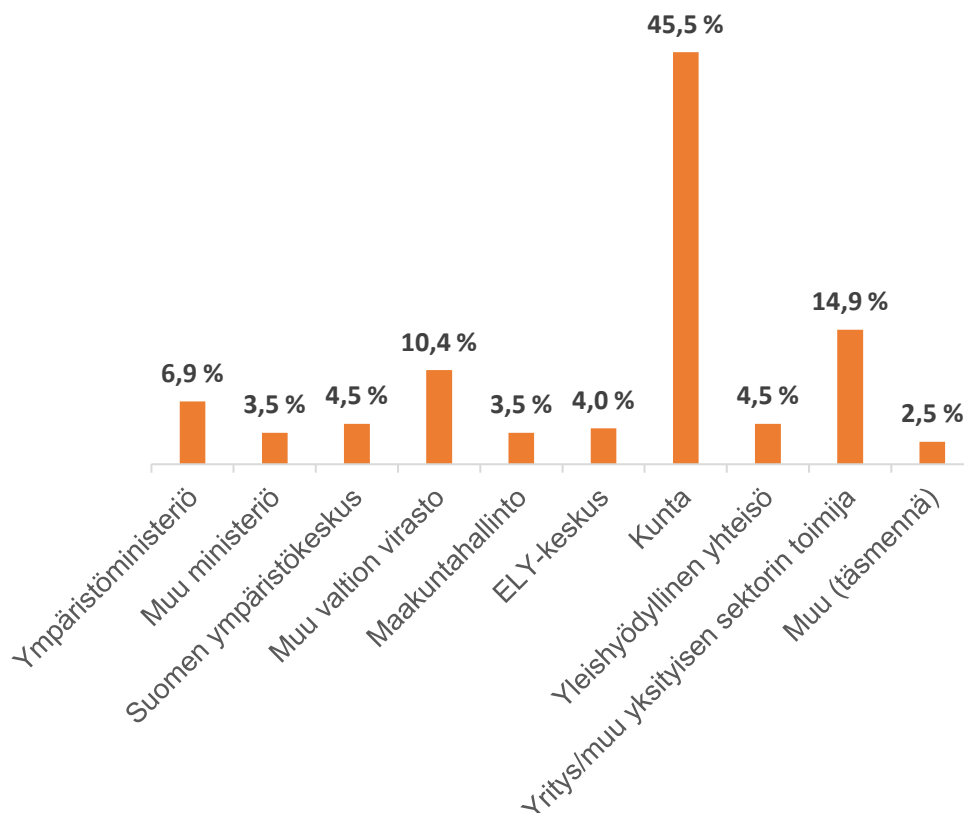
¹⁰ YM: Ryhti-hanke, <https://ym.fi/ryhti>

¹¹ Hankeikkuna: Ryhti-hanke, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

¹² Osa näistä hankkeista oli edelleen käynnissä arvioinnin suorittamisen aikana.

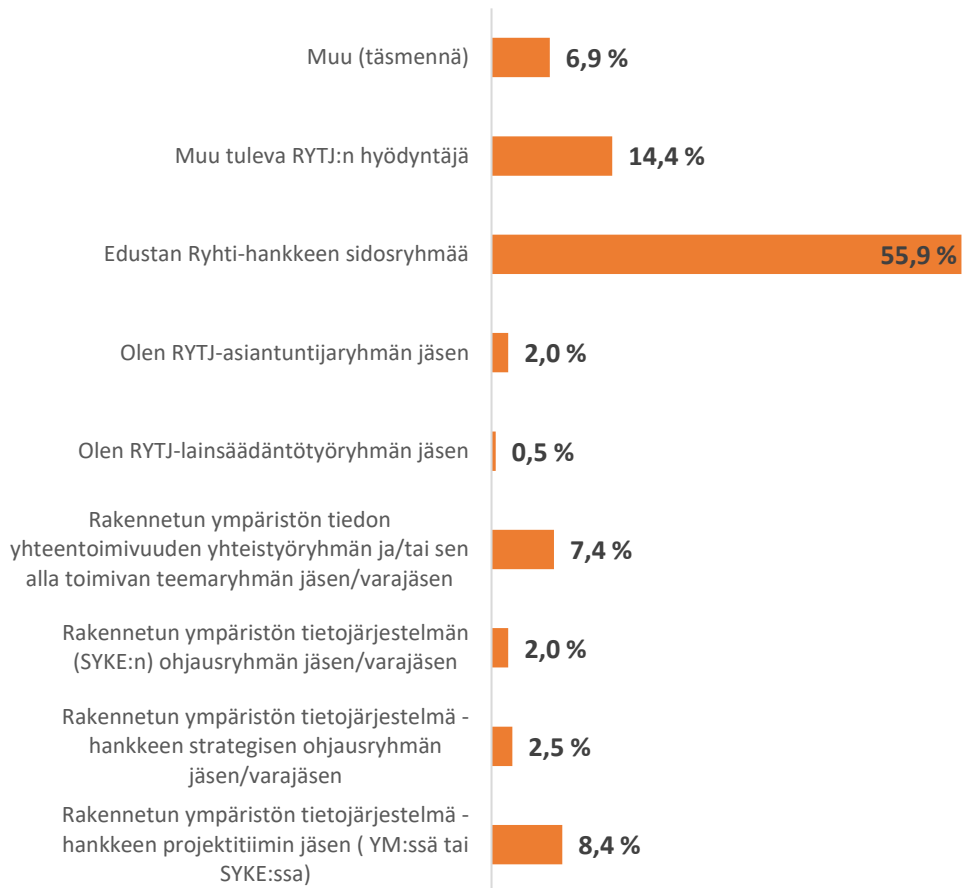
1.2.2022. Järjestettyjen tilaisuuksien keskeisenä funktiona oli validoida kehittävän väliarvioinnin tekemät havainnot ja kehittämissuosituksen Ryhti-hankkeesta, tunnistaa mahdolliset täydentämistarpeet sekä tarjota mahdollisuus nostaa esille uusia näkökulmia Ryhti-hankkeen jatkokehittämistä varten.

Edellä kuvattujen menetelmien lisäksi kehittävä väliarviointi hyödynsi Ryhti-hanketta kattavasti käsittelevää sähköistä kyselytutkimusta, joka toteutettiin 20.1. – 4.2.2022 välisenä aikana. Kysymysten laadinnassa hyödynnettiin teemahaastattelurunkoa sekä ohjausryhmän jäsenten kommentteja, ja lopuksi ohjausryhmä vahvisti käytettävän kyselytutkimuksen sisällön. Kysely toteutettiin SurveyMonkey -ohjelmalla, jonka ansiosta kysely on helposti toistettavissa, mikäli optio vuonna 2023 toteutettavasta toisesta kehittävästä väliarvioinnista päätetään realisoida. Kysely lähetettiin Ryhti-hankkeen projektitiimeille ja niiden ohjausryhmien jäsenille sekä sidosryhmien edustajille (yht. 667 vastaanottajaa¹³), ja siihen vastasi kokonaan tai osittain 30,3 prosenttia, jota voidaan pitää hyvänä vastausprosenttina. Kuviossa 1 on esitetty vastaajat edustamiensa taustaryhmien mukaan ja kuvio 2 kuvaa vastaajien suhdetta Ryhti-hankkeeseen. Kyselyyn vastanneiden kohdalla on syytä huomioida erityisesti kuntasektorin edustajien korkea osuus (45,5 %), mikä rajoittaa kyselyn tulosten yleistettävyyttä koskemaan hankkeen sidosryhmiä laajemmin. Kyselyn tulokset on esitetty arvioinnin aihealueiden mukaisesti. Tämän lisäksi kyselyn tuloksista on laadittu erillinen PowerPoint -muotoinen liitetiedosto Ryhti-hankkeen hyödynnettäväksi omassa toiminnassaan ja siitä löytyvät muun muassa ne vastaajien taustatietoihin perustuvat ristiintaulukointikuviot, joita ei ole sisällytetty tähän raporttiin.

Kuvio 1. Vastaajat edustamiensa taustaorganisaatioidensa mukaan (n=202)

¹³ Kyselyn vastaanottajalista perustui Ryhti-hankkeen omiin sähköpostilistoihin.

Kuvio 2. Vastaajien suhde Ryhti-hankkeeseen (n=202)

3. Ryhti-hankkeen tavoitteet ja yhteiskunnallinen merkitys

3.1 Ryhti-hankkeen tavoitteiden ja toiminnan päämäärän määrittely

Ryhti-hanke toteuttaa pääministerin Sanna Marinin hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan tavoitteena on luoda rakennetun ympäristön digitaalinen rekisteri ja tietoaalusta maankäyttöä ja rakentamista koskevien päätösten ja prosessien tukemiseksi. Pyrkimyksenä on edistää yhden luukun periaatetta ja sähköistä asiointia kunnissa tapahtuvien rakentamisen ilmoitusten ja lupien saralla. Osaltaan hanke tukee myös julkisen hallinnon avoimuuden edistämistä tavoittelemalle julkisen sektorin tuottaman datan rajapintojen avaamista.¹⁴

Ryhti-hankkeen tavoitteena on luoda rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ), jonne kootaan alueidenkäytön suunnitelmat sekä rakentamislupa-, rakennus- ja huoneistotiedot yhtenäisessä muodossa. Käytännössä kyse on tietojärjestelmäkokonaisuudesta, joka rakentuu alueidenkäytön suunnitelmatietovarannosta, rakennustietovarannosta sekä eri järjestelmien tuottamia tietoja välittävästä tietojärjestelmästä. Tällä tavoin pyritään parantamaan tietojen saatavuutta, suunnittelun ymmärrettävyyttä, osallistumisen edistämistä sekä tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Konkreettisemmin Ryhti-hankkeelle on määritelty kaksi vaikuttavuustavoitetta ja kolme toiminnallista tavoitetta, jotka on esitelty kuviossa 3.

Kuvio 3. Ryhti-hankkeen vaikuttavuustavoitteet ja toiminnalliset tavoitteet

Ryhti-hankkeessa kehitettävällä rakennetun ympäristön tietojärjestelmällä pyritään vastaamaan seuraaviin tunnistettuihin nykytilan haasteisiin, jotka ovat nousseet esille aikaisemmissa selvityksissä ja rakennetun ympäristön digitalisaatioon kytkeytyvissä hankkeissa¹⁵:

¹⁴ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

¹⁵ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

- Toimijoiden rooleihin liittyvät epäselvyydet
- Tehtävän työn päällekkäisyydet
- Nykyisistä tiedontuotantoon liittyvistä toimitavoista aiheutuva resurssihukka
- Tiedon saatavuuden, laadun, ajantasaisuuden ja hyödynnettävyyden haasteellisuus
- Prosessien ja päätöksenteon hitaus alueiden käytössä
- Tietojärjestelmien hankintaan, tiedon tuotantoon ja ylläpitoon sekä järjestelmien yhteentoimivuuteen liittyvät riskit ja haasteet
- Kuntien ja muiden toimijoiden osaamisen ja tuen tarve tietopalveluiden hyödyntämiseen liittyvissä kysymyksissä
- Käytössä olevan nykyjärjestelmän puutteet koskien innovaatioiden ja yritystoiminnan tukemista

Yleisellä tasolla Ryhti-hankkeen tuottamien hyötyjen katsotaan muodostuvan tuottavuussäästöistä sekä parempien palveluiden kehittämisestä käyttäjille, mitkä tiedon yhteentoimivuus ja digitalisointi yhdessä mahdollistavat. Hyötyjen on ajateltu syntyvän muun muassa ajantasaisen tiedon virtausten sujuvoittamisen ja tiedontuotannon päällekkäisyyksien karsimisen, rakennusten käytön ja huollon tehostumisen myötä, päätöksentekoprosessien laadun ja tehokkuuden kohenemisen sekä tiedon hyödynnettävyyden (mm. liiketoiminnassa) kehittymisen myötä. Lisäksi hankkeen katsotaan osaltaan voivan edistää vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteet saavuttamista. Hankkeen tuomasta uudistuksesta hyötyjen joukkoon lukeutuvat muun muassa rakennusten omistajat ja käyttäjät, yritykset, kunnat, valtionhallinto sekä kunnat.¹⁶ Hankkeesta koituvia hyötyjä on arvioitu neljän ennen hanketta tehdyn eri vaikuttavuusselvityksen pohjalta ja niistä on julkaistu erillinen yhteenvetomuistio¹⁷.

Ryhti-hankkeen toteutus

Ryhti-hankkeen toteutus perustuu viiteen osioon, joista jokaiselle on määritelty keskeisimmät toimenpiteet, tuotokset sekä laadulliset tavoitteet ja mittarit. Osiot ovat seuraavat:

- 1) Yhteentoimivuusosion (päävastuutahona YM) tehtävänä on määrittää rakennetun ympäristön ydintietojen yhteentoimivat tiedonrakenteet ja hallintamalli (rakennetun ympäristön tietokomponenttikirjasto);
- 2) tietojärjestelmäosion (päävastuutahona SYKE) tehtävänä on toteuttaa rakennetun ympäristön tietojärjestelmä määrittelytyön pohjalta. SYKE teki määrittelytyönkonsortion kanssa, ja SYKE toimii tietojärjestelmän toteutuksen tilaajana;
- 3) tukiosion (päävastuutahona SYKE ja YM) tehtävänä on edistää määrittelytyön perusteella tehtäviä tarvittavia muutoksia kunnissa ja auttaa tuomaan nykyiset rakennetun ympäristön tiedot RYTJ:hin;
- 4) lainsäädäntöosio (päävastuutahona YM) puolestaan on vastuussa tarvittavien lainsäädännöllisten toimien määrittelystä, joita RYTJ:n käyttöönotto edellyttää ja
- 5) tahtotilaosion (päävastuutahona YM) funktiona on puolestaan edistää ja tukea laajemmin yksityisen ja julkisen sektorin siirtymää kohti digitaalista rakennettua ympäristöä.

Kuviossa 4 on tiiviisti esitetty Ryhti-hankkeen vaiheistus, päätoimenpiteet ja tuotokset. Vuosille 2025–2029 ajoittuvat puolestaan tietojärjestelmän käyttöönotto ja siirtymäkausi, ja lopulta vuoteen 2030 mennessä tavoitteena on RYTJ:n käytön vakiintunut käyttäminen sekä jatkosovellusten kehittäminen. Tämän kuvion ulkopuolelta on lisäksi syytä mainita erillinen road map -kartoitus¹⁸, jossa on yksilöity hankkeen kannalta kriittisten osakokonaisuuksien toteutusta.

¹⁶ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

¹⁷ Liite 1: Yhteenveto vaikuttavuus selvityksistä (31.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>; Ks. myös Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus (14.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

¹⁸ Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tiekartta (30.3.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Kuvio 4. Ryhti-hankkeen vaiheistus, päätoimenpiteet ja tuotokset¹⁹

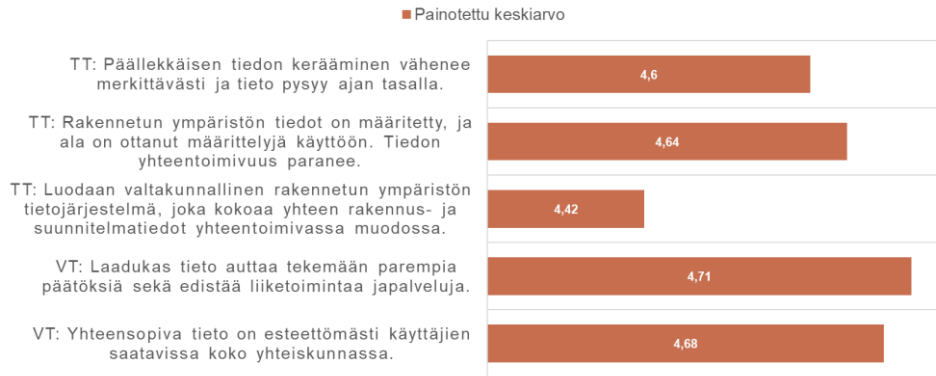
3.2 Hankkeen ja sidosryhmien näkemyksiä tavoitteiden asettamisesta

Arvioinnin tavoitteena on hahmottaa vaikutusketju Ryhti-hankkeelle asetettujen strategisten tavoitteiden, osakokonaisuuksille asetettujen spesifimpien tavoitteiden ja toimenpiteiden välisistä kytköksistä, minkä pohjalta voidaan arvioida hankekokonaisuuden sisäisen ”ekosysteemin” toimivuuden tila. Tarkoituksena on tätä kautta arvioida suoritettujen toimenpiteiden kohdentuvuutta ja vaikuttavuutta asetettuihin tavoitteisiin ja osatavoitteisiin nähden, mikä auttaa tunnistamaan toimenpiteiden mahdolliset puutteet ja kehittämistarpeet.

Hankkeen päämääriä ja tavoitteita on käsitelty arvioinnin yhteydessä toteutetuissa haastatteluissa, projektitiimille ja sidosryhmille lähetyssä kyselyssä sekä arvioinnin yhteydessä järjestetyissä työpajoissa. Seuraavaan on koottu keskeisiä projektitiimin ja sidosryhmien näkemyksiä liittyen Ryhti-hankkeen tavoitteiden asettamiseen ja toteutumiseen.

¹⁹ Ryhti-hankkeen yleisesite 02/2022, <https://ym.fi/ryhti>

K6: Ryhti-hankkeelle on asetettu kaksi vaikuttavuustavoitetta (VT) ja kolme toiminnallista tavoitetta (TT). Kuinka merkityksellisiä ne ovat edustamasi organisaation näkökulmasta katsottuna? (n=167), asteikko 1-5

Kuvio 5. Ryhti-hankkeen vaikuttavuus- ja toiminnallisten tavoitteiden merkittävyys, painotettu keskiarvo (asteikko: 1=Erittäin vähän merkitystä - 5=Erittäin paljon merkitystä)

Hankkeen tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyn onnistuneisuutta kysyttiin hankkeen sidosryhmille lähetetyssä sähköisessä kyselyssä. Kyselyn tuloksia tarkasteltaessa huomataan, että vastaajat kokevat Ryhti-hankkeelle asetettujen vaikuttavuus- sekä toiminnallisten tavoitteiden olevan keskimäärin erittäin merkityksellisiä edustamilleen organisaatioille. Kuten kuviosta 5 nähdään, valtakunnallisen rakennus- ja suunnitelmätiedot yhteen kokoavan rakennetun ympäristön tietojärjestelmän luominen koettiin keskimäärin merkittäväksi muiden tavoitteiden ollessa keskimäärin erittäin merkittäviä. Myös avointen vastausten perusteella valtaosa piti Ryhti-hankkeen tavoitteenasettelua oikeasuuntaisena ja päämääriä tavoittelemisena arvoisina asioina ainakin yleisellä tasolla. Erityisesti tiedon yhteentoimivuuden, päällekkäisyyksien (esim. kerääminen ja ylläpito) karsimisen, saatavuuden ja jossain määrin myös standardisoinnin teemat toistuivat kyselyssä annetuissa vastauksissa. Toisin ilmaistuna, yhden luukun periaatteen toteutumisen edistäminen digitalisoinnilla koettiin kannatettavaksi asiaksi.

Myös kehittävän väliarvioinnin osana tehdyissä haastatteluissa esiin nousseet näkemykset koskien Ryhti-hankkeen yleistä tavoitetta olivat linjassa kyselyn tulosten kanssa. Julkisen hallinnon yleisten kehittämistrendien - kuten digitalisaation, virtaviivaistumisen ja liiketoimintamahdollisuuksien luomisen – valossa haastateltavat näkivät Ryhti-hankkeen erittäin relevanttina ja samoin sen nähdään vastaavan hyvin yleiseen rakennetun ympäristön alalle esiin nousseisiin tarpeisiin, joita on tunnistettu esimerkiksi KiraDigin ja muiden vastaavien hankkeiden yhteydessä.

Ryhti-hankkeelle asetettuja tavoitteita luonnehdittiin usein varsin kunnianhimoisiksi, minkä yhteydessä moni haastateltavista toikin esille epäilyksensä koskien toteutuksen realistisuutta varsinkin suhteessa hankkeelle käytössä oleviin resursseihin. Tämän vuoksi niin hankkeen projektitiimien kuin sidosryhmien haastatteluissa usein toistuva aihe liittyi tarpeeseen kirkastaa Ryhti-hankkeen visiota ja täsmentää tavoitteita entisestään. Esimerkiksi keskitetyn tietojärjestelmän merkitys oli jäänyt usealle haastatellulle epäselväksi, minkä selkeyttämisen tarpeen projektitiimi on tiedostanut ja aloittanut toimia tilanteen korjaamiseksi.

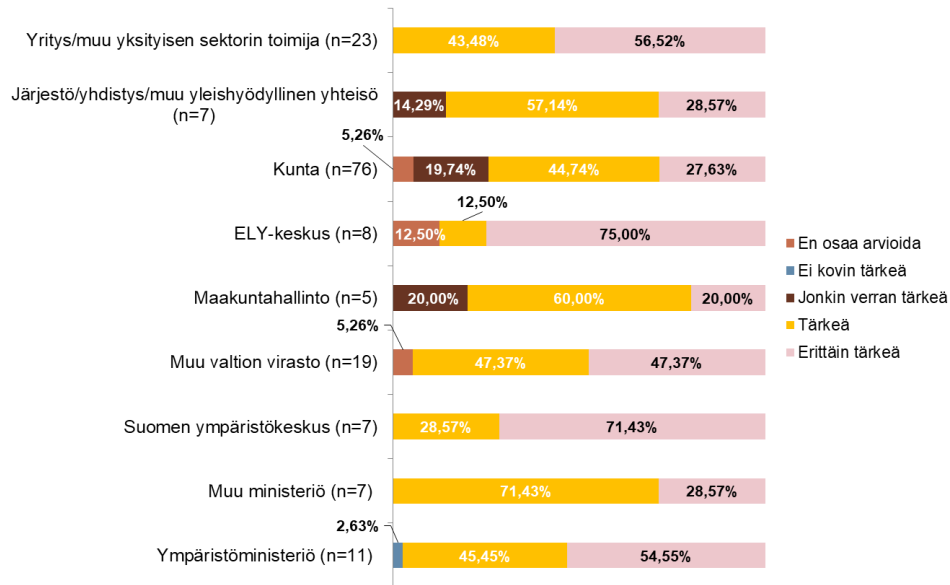
Kyselyn avointen vastausten kohdalla suhtautuminen Ryhti-hankkeen / RYTJ:n konkreettisiin hyötyihin oli selvästi varauksellisempaa erityisesti kuntien kohdalla. Useampi vastaaja ei nähnyt uuden valtakunnallisen tietojärjestelmän (RYTJ) tuovan merkittäviä hyötyjä kunnille, koska siihen kerättävät tiedot kerätään jo kuntien toimesta ja ne ovat myös saatavilla kunnista. Uuden tietojärjestelmän nähtiinkin hyödyttävän ensisijaisesti valtiota, koska esimerkiksi yksittäinen kunta tarvitsee harvoin toisen kunnan tietoa

(lukuun ottamatta esim. seutukuntayhteistyötä) ja sellaisia kuntia, joilla on puutteita tietojärjestelmiensä kanssa. Tämän vuoksi osa vastaajista ei nähnyt uutta RYTJ:n kaltaista tietojärjestelmää tarpeellisenä, vaan samat hyödyt olisivat saavutettavissa esimerkiksi tiedon rajapintojen avaamisen kautta. Näkemys valtiosta RYTJ:stä keskeisenä hyötyjänä toistui myös sidosryhmähaastatteluissa ja -työpajassa ja tähän liittyvä huoli kosketti sitä, virtaavatko tiedot valtionhallinnosta kuntiin ja muille käyttäjille. Kuntavastaajat eivät nykyisin koe saavansa Verohallinnolta sen keräämiä tietoja riittävästi, mihin syynä on organisaatioiden tiedonhallinnon erilaisuus, jonka takia Verohallinnon tiedot eivät ole suoraan kuntien käytettävissä, vaan niiden hyödyntäminen edellyttää työstämistä. Ryhti-hanke on käynyt asiasta keskustelua Verohallinnon kanssa ja pyrkinyt löytämään mahdollisia ratkaisuja tähän ongelmaan mutta on muistettava, että Verohallinto kuuluu valtiovarainministeriön (VM) ohjauksen piiriin ja tämän takia Ryhti-hanke ei voi ratkaista ongelmaa ilman hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja -ymmärrystä.

Muutama vastaaja epäili myös RYTJ:n mahdollista hyötypotentialiaa laajemminkin, mikäli sen sisältämät tietovarannot tai käyttäjäjoukko jäävät liian suppeiksi (esim. valtionvirastojen omat tiedot eivät ole saatavissa RYTJ:n kautta tai yksityisen sektorin toimijat eivät liity siihen avaamalla rajapintojaan). Toisaalta muutamassa kommentissa korostettiin rajausten merkitystä eli mitä kaikkia tietoja on tarkoituksenmukaista tuoda yhteiseen valtakunnalliseen tietojärjestelmään. Samoin haastatteluissa esiintyi näkemyksiä, joiden mukaan tiedonkeruun tulisi kohdistua rajatummin ainoastaan merkittäviin tai välttämättömiin prosesseihin, sillä muuten tiedon digitalisaatioon liittyvät kustannukset kasvavat liian suuriksi. Ryhti-hankkeen tulevaisuuden kannalta haastateltavat pitivät erittäin tärkeänä, että jonkin RYTJ:hin kuuluvan elementin toimivuudesta saadaan konkreettista näyttöä vuoteen 2024 mennessä.

Muita kyselyn avoimissa vastauksissa esiintyneitä huolenaiheita olivat kunnille koituvat kustannukset (varsinkin jos niiden saamat hyödyt jäävät vähäisiksi) sekä tiedon hyödyntämiseen liittyvät kysymykset koskien esimerkiksi tiedon avoimuutta ja kaupallista hyödyntämistä. Edelleen yksi vastaajista piti tärkeänä, että järjestelmätoimittajat ovat aktiivisesti mukana Ryhti-hankkeessa esimerkiksi suunniteltaessa rajapintaratkaisuja. Myös hankkeen sidosryhmien haastatteluissa peräänkuulutettiin usein tarkempien hyöty- ja kustannuslaskelmien perään ja erityisesti sellaisten, jotka olisi tehty RYTJ:n tulevien käyttäjäryhmien – kuten kuntien - näkökulmasta. Tarkempien kustannushyötyanalyysien tekeminen edellyttäisi täsmällisempää käsitystä sekä kuntien nykyisistä tiedonhallintaan liittyvistä kustannuksista, joita erilaisissa valtionhallinnon selvityksissä ja haastatteluissa kunnat eivät ole osaltaan osanneet arvioida, että tarkempaa tietoa tietojärjestelmän toteutuksesta. Taustalla on siis nähtävä laajempi rakennetun ympäristön tiedonhallinnan kokonaiskustannuksiin (valtio, kunnat, yksityinen sektori) liittyvä tietoperustan ohuus. Tämä vaikeuttaa huomattavasti myös Ryhti-hankkeen kustannuslaskentaa. Kustannusten määrittäminen edellyttää myös vuoropuhelua järjestelmätoimittajien kanssa, mikä on mahdollista vasta myöhemmin hankkeessa, kun tietojärjestelmän hankintamenettely on toteutettu.

K7: Kuinka tärkeänä näet Ryhti-hankkeen ajaman muutoksen? (n=163)

Kuvio 6. Vastaajien näkemys Ryhti-hankkeen ajaman muutoksen tärkeydestä organisaation mukaan

Kysyttäessä, kuinka tärkeänä vastaajat näkevät Ryhti-hankkeen ajaman muutoksen, suurin osa vastaajista piti sitä joko tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Kuvioista 6 huomataan, että kun vastauksia tarkastellaan vastaajien organisaatioiden perusteella ristiintaulukoituna, nähdään että kuntien edustajat suhtautuvat muutoksen tärkeyteen hieman muita vastaajaryhmiä kriittisemmin. Kuitenkin myös kuntien edustajista n. 45 % piti muutosta tärkeänä ja n. 28 % erittäin tärkeänä. Kuvioon 6 liittyvien avointen vastausten perusteella Ryhti-hankkeen ajaman muutoksen merkittävyys kiteytyy tiedon yhteentoimivuuden, standardisoinnin ja saatavuuden edistämiseen. Ryhti-hankkeen tarpeellisuus perustuu vallitsevaan asiointitilaan, jota vastaajien mukaan luonnehtivat kansallisesti saatavilla olevan tiedon vaikea saatavuus, luotettavuus ja hyödynnettävyys. Syiksi tähän mainittiin muun muassa tiedon laadun vaihtelevuus, joka on seurausta tiedon tuottamiseen liittyvistä erilaisista toimintatavoista. Yhdessä vastauksessa pidettiin rakennetun ympäristön toimialan digitalisaation ja käytäntöjen yhtenäistämisen edistämistä erittäin positiivisena asiana, koska aikaisempina vuosina kehitys on pysynyt paikoillaan tai panostukset ovat suuntautuneet muihin asioihin, kuten tiedon visualisointiin.

Kyselyyn vastaajat toivat esille myös huolenaiheitaan, jotka koskettivat muun muassa tiedontarvetta tietojärjestelmän kustannushyötylaskelmista (esim. mitä muutos vaatii pieniltä kunnilta?), siirtymävaiheessa ylläpidettäviä päällekkäisiä rekistereitä sekä sitä, kuinka hyvin erilaiset tieto- ja käyttötarpeet saadaan yhteensovitettua kaavaillussa tietojärjestelmässä tai mihin tarpeisiin tietojärjestelmällä lopulta kyettään oikeasti vastaamaan (toisin sanoen, mitkä muutokset ovat realistisesti saavutettavissa?). Avointen vastausten jättäneiden suhtautuminen Ryhti-hankkeen ajamaan muutokseen voidaankin kiteyttää seuraavanlaisesti: tiedon yhteentoimivuuden ja saatavuuden tärkeyteen suhtaudutaan lähestulkoon yksimielisen positiivisesti (Miksi Ryhti-hanke / RYTJ?) mutta hankkeen toimeenpano ja sen yhteydessä tehdyt valinnat (Miten Ryhti-hanke / RYTJ?) nähdään jossain määrin kriittisemmässä valossa.

K8: Arvioi seuraavia Ryhti-hankkeen tavoitteenasentaa ja toimenpiteisiin liittyviä yleisiä väittämiä (n=168)

Kuvio 7. Ryhti-hankkeen tavoitteiden asettamiseen ja toimenpiteisiin liittyviä väittämiä

Kuten kuvio 7 nähdään, yleisesti vastaajat ovat melko samaa mieltä tavoitteen asettamiseen ja toimenpiteisiin liittyvien väittämien kohdalla. Kriittisimmät arviot vastaajilta saivat hankkeelle arvioidut rakentamis- ja käyttökustannukset sekä hankkeelle asetetun aikataulun realistisuus, ja ne heijastelevat hyvin myös kehittävän hankkeen haastattelemien tahojen näkemyksiä. Parhaiten vastaajat kokivat hankkeen fokuksen asettumisen suhteessa muihin digitalisaatiota edistäviin kehittämishankkeisiin. Ryhti-hankkeen tavoitteenasentaa ja toimenpiteitä koskevissa vapaissa kommentteissa keskeisimmäksi teemaksi muodostuivat hanketta ja RYTJ:tä koskevat kustannushyötyanalyysit, joiden tarkastelussa korostui kuntanäkökulma. Tähän mennessä esitettyjä kustannushyötyanalyysijä vastaajat pitivät hyvin teoreettisina, yleisluonteisina tai kevyesti laadittuina, minkä takia näissä analyysissä tulisi päästä konkreettisemmalle tasolle (esim. jopa kuntakohtaiselle²⁰), jolloin tietojärjestelmästä saatavat hyödyt ja siihen liittyvät kustannukset olisivat selvillä sidosryhmäkohtaisesti. Kuitenkin muutama vastaaja tiedosti tämänkaltaisten analyysien laatimisen vaikeuden, joka selittyi muun muassa kuntakentän monimuotoisuudella, sekä tunsii aiemmin tehtyihin selvityksiin (ks. esim. Broadscope Consulting Management Oy (2020): Rakennetun ympäristön tiedonhallinnan tuottavuusanalyysi - Loppuraportti) ja niiden toteuttamiseen liittyneet hankaluudet. Tähän aiheeseen liittyi läheisesti kysymys muutostyön ja sen edellytysten (ml. osaaminen) rahoittamisesta kunnille, mistä avoimen vastauksen jättäneiden mukaan ei vielä ole riittävää selvyyttä. Kuitenkin tietoa kuntakohtaisista kustannuksista on mahdollista saada vasta kun keskustelut järjestelmätoimittajien kanssa saadaan aloitettua. Haastatteluissa ja työpajoissa tuotiin myös esille järjestelmätoimittajien merkitys selvitetäessä tarkempia kustannuslaskelmia. Myös Ryhti-hankkeen projektitiimin keskuudessa on tunnistettu tämän näkökulman tärkeys ja toteutettu muun muassa kuntahaastatteluja sekä käynnistetty Ryhti Muutostuki -projekti²¹, jonka tarkoituksena on auttaa selvittämään kuntien ja maakuntaliittojen tilannetta rakennetun ympäristön tietojen digitalisoinnissa ja valmiutta ottaa käyttöön tuleva RYTJ (esim. kunnille ja maakunnille tarjotaan mahdollisuus saada yksilöity toimenpidesuunnitelma muutoksen valmistautumisen tueksi. Ryhti Muutostuki -projekti toteutetaan vuosina 2022–2023 ja sitä vetää DigiFinland.

Toinen toistuva aihe tavoitteenasentaa ja toimenpiteitä koskevissa avoimissa kommentteissa liittyi Ryhti-hankkeen aikataulutukseen, jota ei pidetty realistisena ja/tai riittävän täsmällisesti määriteltynä (esim.

²⁰ Tähän tarpeeseen on pyritty Ryhti-hankkeessa vastaamaan mm. hiljattain käynnistyneen Ryhti Muutostuki -projektin avulla.

²¹ Ks. Rakennetun ympäristön digiaskeleita kunnissa, <https://ym.fi/ryhti/digitaalinen-rakennettu-ymparisto-kunnissa>

lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin mukainen jäsentely tiekarttamuotoon²²). Selitykseksi hankkeen kiireälle aikataululle sidosryhmiä edustavat haastateltavat nostivat hallitusohjelmakirjauksen ja MRL-lakiuudistushankkeen aiheuttaman paineen, minkä lisäksi juuri nyt katsottiin käsillä olevan otollinen hetki edistää digitalisaatiota ympäristöhallinnon alalla. Sidoryhmähaastattelujen perusteella Ryhti-hankkeen aikatauluihin liittyvät haasteet, so. aikataulujen muutoksista ei aina oltu riittävän selvillä ja samaan aikaan osa haastateltavista piti aikatauluja epärealistisina. Yhdessä tämä vaikuttaa muiden julkisten organisaatioiden omiin mahdollisuuksiin laatia omia suunnitelmia ja varata resursseja Ryhti-hankkeen aiheuttamaan muutokseen sopeutumiseen. Kolmas esille noussut aihe, joka kytkeytyi vahvasti kustannushyöty- ja aikatauluteemoihin, kosketti hankkeen tavoitteenasentaa, jonka katsottiin kaipaavan täsmenämistä. Yhdeksi lähestymistavaksi ehdotettiin käyttäjätarvenäkökulman hyödyntämistä Ryhti-hankkeen tavoitteiden konkretisoimiseksi esimerkiksi tietomallintamisen saralla, koska tällaisen ”välitason” katsottiin uupuvan hankkeen ylätasoon tavoitteiden ja teknisiä kysymyksiä koskevien ratkaisujen väliltä. Ryhti-hankkeessa on jo tehty työtä käyttäjänäkökulman edistämiseksi muun muassa laatimalla vuonna 2021 käyttötapauskuvauksessa, jossa käyttötapauskuvia kerättiin kaikkiaan 297 kappaletta, ja laatimalla tarkempi tiekartta määrittelytyön valmistumisen myötä (julkaistu Hankeikkunassa 31.3.2022). Haastattelujen perusteella sidoryhmien parista löytyy myös ymmärrystä ja kannustusta hankkeelle muutosten tekemiselle koskien tavoitteita ja aikatauluja, mikäli tällä tavalla kyetään tukemaan ja varmistamaan digitalisaation kehityskulku. Kuitenkin tämänkaltaisista muutoksista viestiessään hankkeen tulisi pyrkiä noudattamaan mahdollisimman avointa ja ajantasaisuutta noudattavaa linjaa, joka sidoryhmähaastattelujen perusteella ei näytä olevan hankeviestinnän vahvuus tällä hetkellä.

Joidenkin kuntanäkökulmaa edustavien vastausten mukaan Ryhti-hankkeen ja RYTJ:n tulkittiinkin ensisijaisesti hyödyttävän valtiota muttei niinkään kuntia, joille katsottiin lankeavan merkittävät käyttöönotokustannukset. Tässä yhteydessä esiin nousi myös kysymys tiedon omistajuudesta, joka kytkeytyi kuntien omalla kustannuksellaan tuottaman digitaalisen kaavatiedon tuottamiseen. Asiaa nähtiin vahvasti oikeudenmukaisuuskysymyksenä, jonka ratkaisemista varten tarvittaisiin selkeät pelisäännöt. Tiedon omistajuuskysymys ja tarve käydä tarkempi pelisääntökeskustelu nousivat esille myös sidoryhmähaastatteluissa, sillä kysymyksen arveltiin aiheuttavan jonkin verran kitkaa hankkeen toteuttajien ja kunta-alaa edustavien sidoryhmien välillä. Kyselyssä esiin nousseet asiat Ryhti-hankkeessa on jo tunnistettu aikaisemmin ja niihin on myös reagoitu: Esimerkiksi Kuntaliiton kanssa Ryhti-hanke on käy aktiivista keskustelua alusta alkaen ja yhteiset pelisäännöt ovat olleet yksi keskustelun aihe. Samoin kysymystä tiedon omistajuudesta on käsitelty vuonna 2021 laaditussa muistiossa, jonka viesti tiivistettynä oli se, ettei viranomaisen voi omistaa tietoa juridisessa mielessä ja että viranomaisen hallussa olevaa tietoa tulisi lähestyä julkisuussäätelyn näkökulmasta²³.

3.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset

Näkemyks Ryhti-hankkeen relevanssista jaetaan laajasti sidoryhmien parissa ja rakennettuun ympäristöön digitalisaatioon liittyvistä tarpeista on oltu tietoisia jo kauan aikaa. Digitalisaation eteen on kunnissa tehty paljon työtä rakennetun ympäristön alueella ja vaikka tämän vuoksi Ryhti-hanke ei ole täysin ainutlaatuinen, niin sen valtakunnallisuus tekee siitä merkittävän avauksen. Hankkeelle asetetut tavoitteet on asetettu korkealle ja yleisesti ottaen tavoitteita pidetään kannatettavina.

²² Vastaukset viittaavat mitä todennäköisimmin määrittelytyön aikaiseen indikaatiiviseen tiekarttaan. Tämän jälkeen tiekarttaa on päivitetty ja täsmennetty.

²³ Selvitys rakennetun ympäristön tietojärjestelmän sääntelytarpeista (15.6.2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Edelleen Ryhti-hankkeen potentiaaliset hyödyt on yleisellä tasolla tunnistettu laajasti mutta niitä, samoin kuin kustannuksia, ei olla kyetty konkretisoimaan riittävästi eri sidosryhmien näkökulmasta käsin katsottuna. Nämä tekijät vaikuttavat yhdessä siihen, että tilannekuva tai ymmärrys Ryhti-hankkeesta hämärtyy siirryttäessä sen ytimestä kohti ulkorajoja. Kuitenkin on syytä huomata, että Ryhti-hankkeessa on jo suoritettu toimenpiteitä hyötynäkökulman konkretisoimiseksi, kuten esimerkiksi käyttötapauskuvauksen laatiminen. Samoin on huomioitava Ryhti-hankkeen käymä aktiivinen sidosryhmäkeskustelu, joissa esiin nousseisiin kysymyksiin on pyritty löytämään ratkaisuja (esim. muistio koskien tiedon omistajuutta ja tarkentunut tietojärjestelmän tiekartta). Lisäksi Ryhti-hankkeessa on odotuksia sen suhteen, että nyt määrittelytyön valmistumisen myötä ja kun tietojärjestelmätoimittaja pääsee aloittamaan työnsä hankkeen edellytykset tehdä RYTJ:stä helpommin käsiteltävä ja ymmärrettävä paranevat jatkossakin. Esimerkiksi tarkempi selvitys kustannus- ja käyttäjähyödyistä voidaan tehdä järjestelmätoimittajien käytävien keskustelujen perusteella eli silloin kun tiedetään, mikä RYTJ 1.0 tulee olemaan.

Ryhti-hankkeessa tulisi pyrkiä huolehtimaan siitä, että hankkeen lopputavoite/visio on sekä riittävän kirjas että kattava. Tässä ja samoin hankkeen muissa toimissa asiakas-/käyttäjänäkökulman huomioiminen ja esilletuonti ovat kriittisessä asemassa. Asiakas- ja käyttäjälähtöisyydellä haastateltavat viittasivat pääasiassa kuntiin, jotka ovat suunnitellun RYTJ:n pääasiallisia tiedontuottajia. Lopuksi hankkeen tulisi myös kyetä selkeästi priorisoimaan asettamia tavoitteitaan ja niihin liittyviä toimenpiteitä. Samalla hankkeen tulisi myös aktiivisesti pyrkiä huomioimaan siihen kohdistuvien toiveiden hallinta.

4. Ryhti-hankkeen johtaminen, organisointi ja resursointi

4.1 Hankkeen organisointi, resursointi ja johtamisjärjestelmä

Ryhti-hankkeen kuuluessa ympäristöministeriön hallinnonalalle niin myös tehtävänjako hankkeessa on järjestetty siten, että YM:lle kuuluvat strateginen johtaminen, budjetointi sekä lainsäädännölliset tehtävät. YM:ssä keskeisiä vastuuhenkilöitä ovat rakennetun ympäristön osastopäällikkö, joka vastaa strategisesta päätöksenteosta, sekä hankkeen ohjelmapäällikkö, jolle kuuluvat hankkeen päätösten ja hankeosioiden toiminnan koordinointi sekä raportointi rakennetun ympäristön osastopäällikölle. Hankeosiot on lyhyesti kuvattu kappaleen 3 alussa. SYKE:n vastuulle puolestaan kuuluvat rakennetun ympäristön tietojärjestelmän määrittely, toteutus ja käyttöönotto. SYKE:ssä hankepäällikön vastuulle kuuluvat tietojärjestelmäkokonaisuuden kehitystä koskevista operatiivisista päätöksistä vastaaminen, SYKE:n projektiitiimin johtaminen sekä raportointi SYKE:n ohjausryhmälle.²⁴ Kuitenkin käytännössä Ryhti-hanketiimi koostuu sekä YM:n että SYKE:n edustajista ja hankkeen toimeenpano perustuu organisaatioiden väliseen tiiviiseen yhteistyöhön.

Ryhti-hanketta varten YM on asettanut strategisen ohjausryhmän, jossa edustettuina ovat keskeisimpien sidosryhmien edustajat muista ministeriöistä, valtionvirastoista sekä toimialan keskeisimmistä järjestöistä ja säätiöistä. Strategisen ohjausryhmän tehtävänä on edistää julkisen ja yksityisen sektorin välistä yhteistyön koordinoitua rakennetun ympäristön tietopolitiikan ja alustatalouden kehityksen saralla. Sen rooli suhteessa Ryhti-hankkeeseen on seurata hankkeen etenemistä ja ohjeistaa toteutukseen liittyvissä asioissa.²⁵

Lisäksi SYKE:n projektiimiä varten on perustettu oma ohjausryhmä, jossa edustettuina ovat YM ja keskeisimmät valtion virastot (SYKE, DVV, MML, VERO ja ARA), ja sille on annettu tehtäväksi RYTI:n toteutus-hankkeen ohjaus, toimintaedellytysten varmistaminen sekä esteiden poistaminen.²⁶ Ryhti-hankkeeseen liittyvän lainsäädännöllinen työ puolestaan toteutuu kahdessa työryhmävaiheessa, joista ensimmäisessä keskitytään rakennetun ympäristön tietojärjestelmän sääntely- ja säädösmuutostarpeiden kartoittamiseen²⁷ ja toisessa lakiehdotuksen valmisteleminen. Näistä työryhmistä jälkimmäinen aloitti työnsä helmikuussa 2022 ja sen tavoitteena on saada hallituksen esitys valmiiksi eduskunnalle vuoden 2022 aikana.²⁸ Edelleen Ryhti-hankkeen toimeenpanon tueksi on perustettu erilaisia RYTI-asiantuntijaryhmiä, joihin lukeutuvat vuonna 2021 laajennettu Paikkatiedon Kuntafoorumi (PAKU), valtiotoimijoiden asiantuntijaverkosto sekä muut yhteistyömuodot yksityistä sektoria edustavien toimialajärjestöjen kanssa.²⁹

Yksi hankkeen organisoimisen ohjaavista peruseräkkeistä on ollut laaja-alainen sidosryhmien osallistaminen hankkeeseen niin strategisella kuin operatiivisella tasolla. Tämän vuoksi hankkeeseen on pyritty osallistamaan kattavasti sidosryhmien edustajia ministeriöiden, valtionvirastojen, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden rakennetun ympäristön edustajaorganisaatioiden joukosta. Tämä ilmenee hyvin YM:n asettaman rakennetun ympäristön tiedon yhteentoimivuuden yhteistyöryhmän kohdalla, minkä tarkoituksena on muun muassa tukea rakennetun ympäristön tietojärjestelmää koskevia hallitusohjelmakirjauksia, varmistaa tietojen semanttinen yhteentoimivuus tiedonhallintalain edellyttämällä tavalla, kehit-

²⁴ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

²⁵ Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä-hankkeen RYHTI strateginen ohjausryhmä, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM002:00/2021>

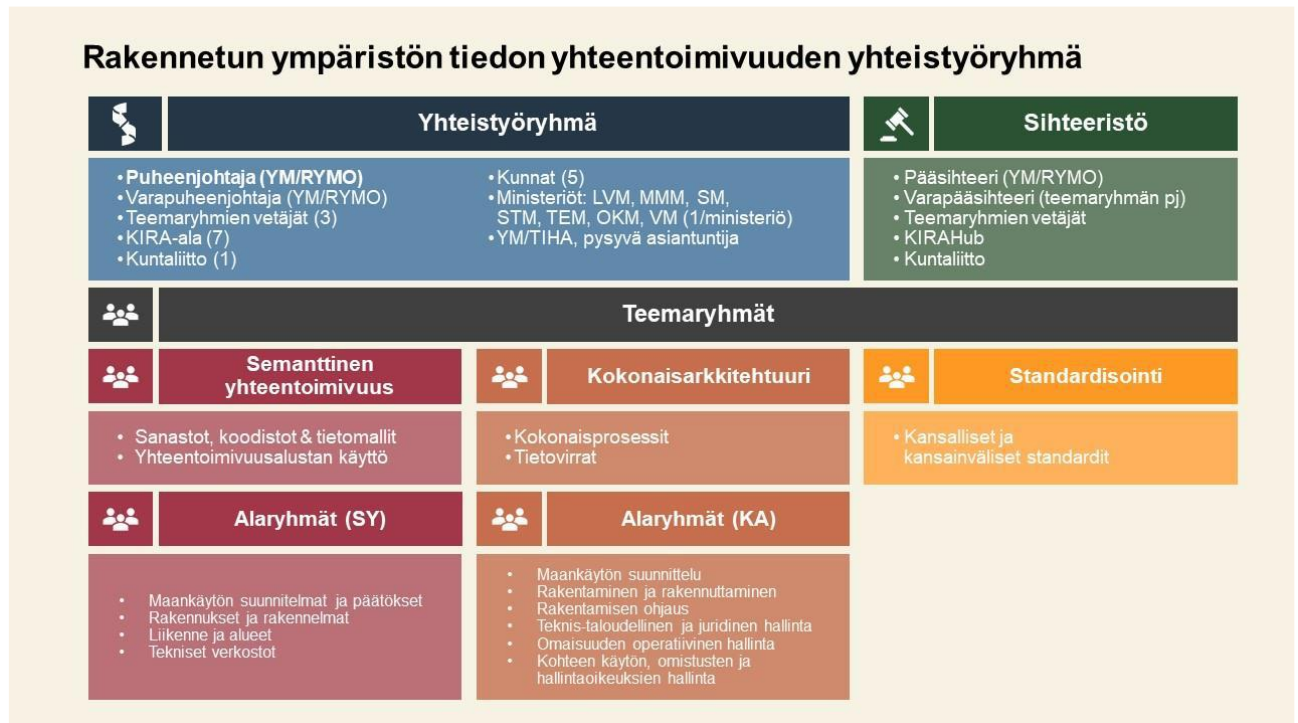
²⁶ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

²⁷ YM 2021: Selvitys rakennetun ympäristön tietojärjestelmän sääntelytarpeista, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-412-3>

²⁸ Ryhti-info 27.1.2022, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

²⁹ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

tää toimintatavat yksityiselle ja julkiselle sektorille tiedon yhteentoimivuuteen ja digitalisaatioon liittyvissä asioissa sekä varmistaa eri sidosryhmien näkemysten huomioiminen ja vuorovaikutussuhteen toimivuus edistettäessä tiedon yhteentoimivuutta. Kuviossa 5 on kuvattu yhteentoimivuuden yhteistyöryhmän rakenne ja vaikka varsinaisen yhteistyöryhmän ja sihteeristön jäsenet on erikseen nimetty, niin teemaryhmiin ja niiden alla toimiviin alaryhmiin voivat aiheesta kiinnostuneet osallistua avoimesti.³⁰

Kuvio 8. Rakennetun ympäristön tiedon yhteentoimivuuden yhteistyöryhmä

Ryhti-hankkeen rahoitus perustuu valtion budjettipäätökseen (momentti 35.20.04 Rakennetun ympäristön digitaalisen rekisterin ja alustan luominen, siirtomääräraha 3 vuotta), jonka mukaan määrärahaa saa käyttää a) digitaalisen rakennetun ympäristön hankkeesta aiheutuviin valtion menoihin ja kansainvälisen yhteistyön kuluihin ja maksuihin b) avustusten maksamiseen valtionavustuslain nojalla sekä c) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen³¹. Vuonna 2022 hyväksytyn talousarvioesityksen myötä Ryhti-hankkeen kokonaisrahoitus vuosille 2020–2024 on yhteensä 19,6 miljoonaa euroa³². YM:n puolelta Ryhti-hankkeen toteutukseen osallistuu 17 henkilöä ja SYKE:n projektiin kuusi henkilöä, minkä lisäksi hankkeen toteutukseen osallistuu DigiFinland. DigiFinland liittyi vuoden 2022 alusta mukaan ympäristöministeriön Ryhti-hankkeeseen ja se toteuttaa Ryhti Muutostuki -projektia, jonka tavoitteena on luoda edellytykset uuden RYTY-tietojärjestelmän käyttöönotolle kaikissa Suomen kunnissa ja maakuntien liitoissa. Ryhti Muutostuki -projektissa varmistetaan kuntien ja maakuntien liittojen digikyvykyys ja valmiudet siten, että RYTY-järjestelmän valtakunnallinen käyttöönotto mahdollistuu. Projektissa huomioidaan kuntien erilaiset lähtötilanteet ja räätälöidään toimenpiteet sen mukaisesti. Ennen RYTY:n vaiheittaista käyttöönottoa projektissa edistetään uusien tietomallien käyttöönottoa ja tiedon yhteentoimivuutta. Samalla projektissa tuodaan kuntien tietoisuuteen

³⁰ Rakennetun tiedon yhteentoimivuus, <https://ym.fi/yhteentoimivuus>

³¹ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

³² Vuosiraportti, Ryhti-hanke 2021, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

niitä hyötyjä, joita tiedon valtakunnallinen yhdenmukaistuminen sekä keventyvä tuottaminen, säilyttäminen ja käyttäminen tarjoavat. Vuoden 2022 alusta alkaneen Ryhti Muutostuki -projektin kesto on kaksi vuotta ja yksi optiovuosi. Näiden lisäksi toteutukseen osallistuu yksityisiä yrityksiä hankkeen suorittamien hankintojen kautta.

Ryhti-hankesuunnitelman mukaan RYTJ-hankkeen rahoituksesta vastaa ympäristöministeriö. Rakennettun ympäristön palveluiden digitalisointiin on osoitettu valtion kehyksissä 14,6 miljoonaa euroa, mistä 7,3 miljoonaa euroa vuodelle 2020 (3 vuoden määräraha). TAE 2021 on hyväksytty 7,3 miljoonaa euroa (3 vuoden määräraha).³³ Eduskunta myönsi loppuvuodesta 2021 hankkeen momentille kaksi miljoonaa euroa lisää. Lisävarat käytetään erityisesti kunnille suunnattuun muutostukeen. Vuoden 2022 talousarvioesityksen hyväksymisen myötä hankkeen kokonaisbudjetti vuosina 2020–2024 on yhteensä 19,6 miljoonaa euroa. Näin hanke jatkaa työtään vielä vuonna 2024.³⁴

4.2 Hanketoimijoiden näkemyksiä Ryhti-hankkeen organisoinnista ja johtamisesta

Sähköisessä kyselyssä kysyttiin kysymyksiä liittyen hankkeen johtamiseen, organisointiin ja resursointiin hanketiimien jäseniltä sekä niin strategisen ohjausryhmän kuin Suomen ympäristökeskuksen ohjausryhmän jäseniltä ja varajäseniltä. Vastaukset kuvion 9 johtamista koskeviin väittämiin ovat melko positiivisia: vastaajat kokevat, että hankkeen projektijohtaminen ja sen käytännöt tukevat hankkeen toimeenpanoa ja etenkin SYKE:n ohjausryhmän toimintaan ja edellytyksiin on oltu tyytyväisiä. Hieman heikomman arvon on saanut strategisen ohjausryhmän toiminnan rooli hankkeen toimeenpanossa (vrt. keskiarvo 3,2).

Kuvio 9. Ryhti-hankkeen johtamista koskevat väittämät

Avoimissa vastauksissa Ryhti-hankkeen johtamisen positiivisiksi piirteiksi nostettiin selkeys, suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus sekä riittävä joustavuus tai itseohjautuvuuden salliminen. Toisaalta osa vastaajista piti Ryhti-hankkeen johtamiskäytäntöjä jossain määrin jäsentymättöminä. Myös haastateltavat

³³ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

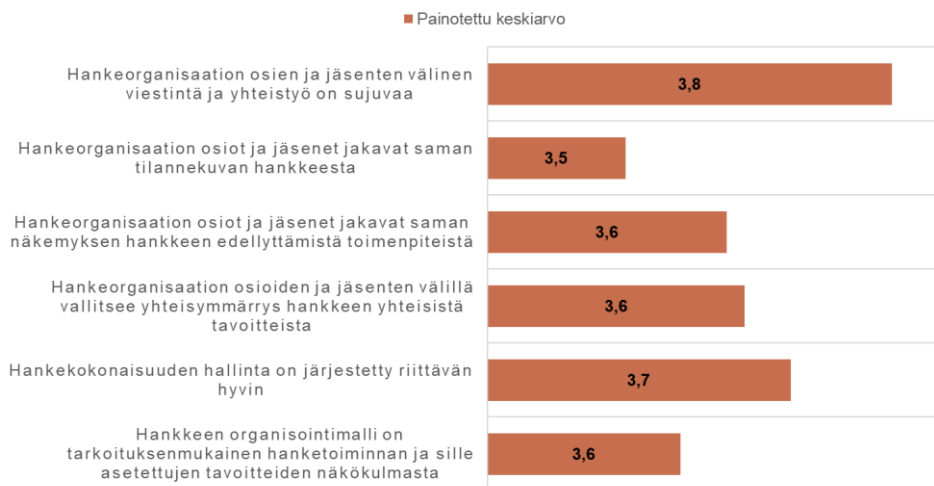
³⁴ Ryhti-hankkeen vuosiraportti 2021, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

olivat kiinnittäneet huomiota epätietoisuuteen siitä, mikä on strategisen ohjausryhmän funktio ja milaista kontribuutiota hankkeelle siltä odotetaan. Myös ohjausryhmän sisältä nostettiin esille huoli, onko strategisella ohjausryhmällä hallussaan ajankohtainen tilannekuva hankkeesta ja/tai kuinka hyvin se on sisäistetty. Tähän kytkeytyy olennaisesti epävarmuus siitä, välittyykö strategiselle ohjausryhmälle kaikkein ajantasaiset ja ennen kaikkea paikkaansa pitävät tiedot olennaisimmista asioista hankkeesta³⁵

Strategisella ohjausryhmällä nähtiinkin olevan lähinnä hanketta seuraava rooli eli sen ei nähty varsinaisesti ohjaavan hanketta. Pikemminkin hankkeesta on välittynyt ajoittain sellainen vaikutelma, että sen ohjautuminen lähtee liikkeelle alatasolta välittyen lopulta ylätasolle. Lisäksi osalle haastateltaville oli muodostunut sellainen käsitys, että varsinaiset hanketta koskevat päätökset syntyvät YM:n tulosohtausprosessin kautta. SYKE:n projektitiimin ohjausryhmän asema nousi harvemmin esille kehittävässä arvioinnissa mutta myös sen roolin kirkastamiseen ja toimintatapojen terävöittämiseen kohdistui toiveita. Yleisemminkin Ryhti-hankkeen johtorakenteen katsottiin kaipaavan enemmän läpinäkyvyyttä ja johtamisotteen terävöitymistä.

K12: Vastaa seuraaviin Ryhti-hankkeen organisointia koskeviin väitteisiin (n=19)

Asteikko: täysin eri mieltä=1, täysin samaa mieltä=5

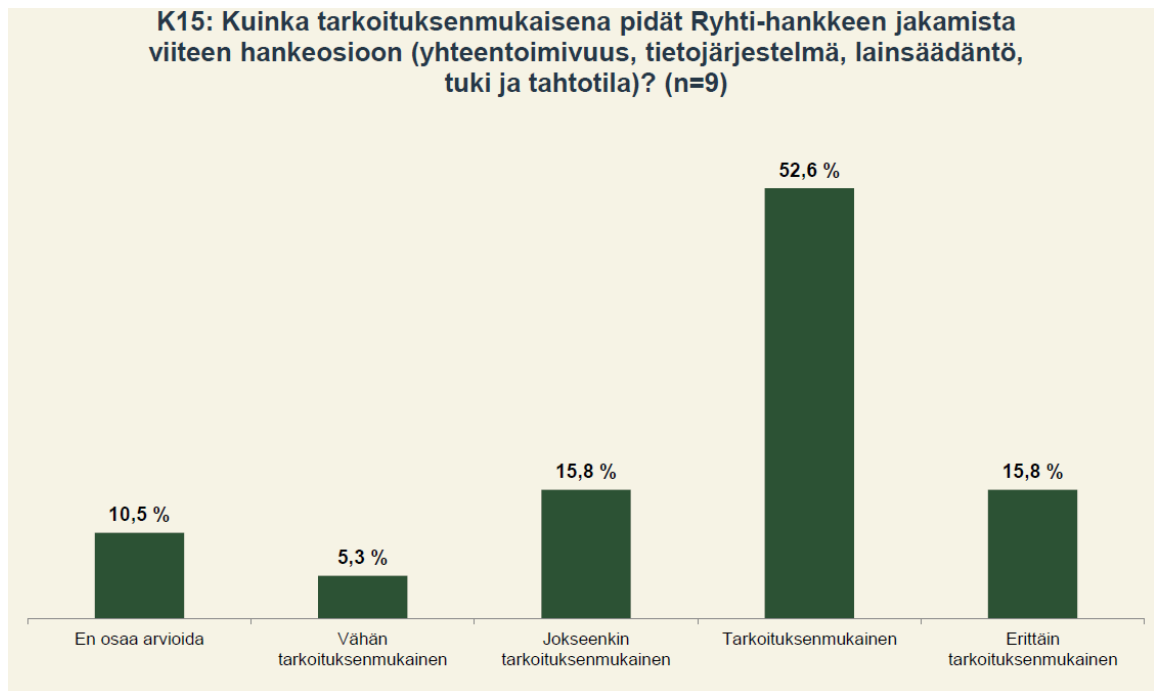
Kuvio 10. Ryhti-hankkeen organisointia koskevat väittämät

Kuviossa 10 kuvataan hankkeen organisointia koskevien väitteiden saamia vastauksia. Hankeorganisaatioon ollaan yleisesti melko tyytyväisiä ja esimerkiksi eri osien ja jäsenten välinen viestintä ja yhteistyö koetaan melko sujuvana. Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat hankkeen organisointimallin tarkoituksenmukaisuudesta ja yhteisestä tilannekuvasta. Vastausten ristiintaulukoinnin jälkeen nähdään, että niin strategisen kuin SYKE:n ohjausryhmän vastaajien kokemus siitä, kuinka hyvin hankeorganisaation osiot ja jäsenet jakavat saman tilannekuvan on huomattavasti kriittisempi kuin projektitiimin jäsenillä. Vastavanlainen jako tuli ilmi myös projektitiimin ja sen ulkopuolisia tahoja edustavien haastatteluissa. Organisointia koskevien vapaiden kommenttien perusteella hankkeen organisointia eri osioihin pidettiin toimivana ratkaisuna, joka muun muassa selkeytti vastuiden jakamista. Lisäksi hanketiimin kokoa ja osaamista pidettiin hyvänä tällä hetkellä, minkä lisäksi sen vahvuuksiin luettiin hyvä motivaatiotaso ja avoimuuteen

³⁵ Esimerkkinä epäselviksi jääneistä asioista ovat mm. se, onko strategisessa ohjausryhmässä käsitelty muutokset hankkeen aikatauluissa tai tuotu tiedoksi kustannustilanne (esim. allokointi)

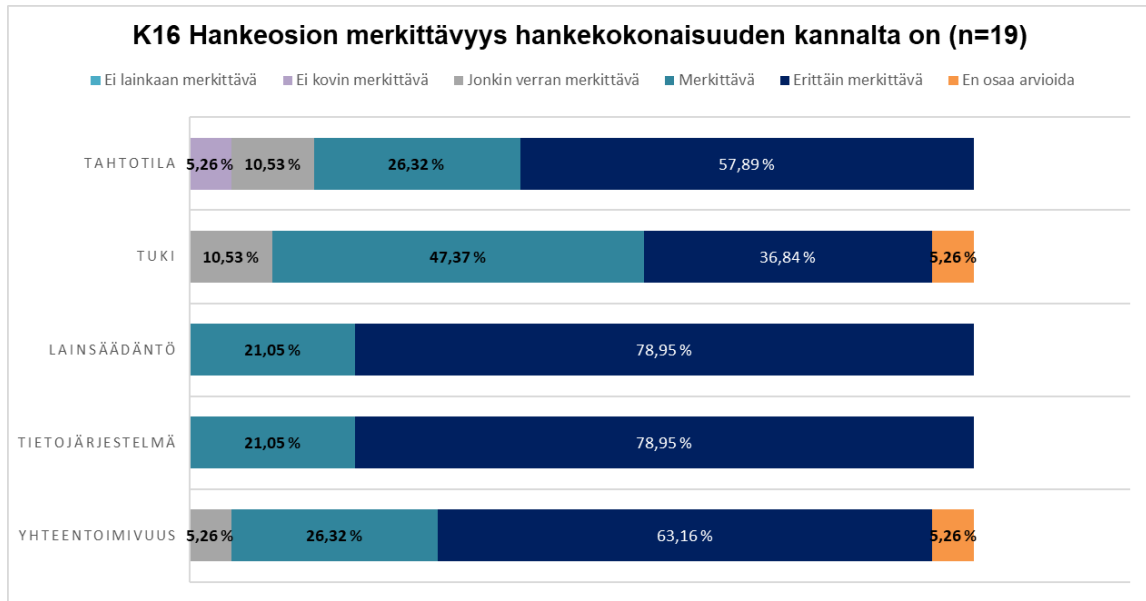
perustuva yhteishenki. Kuitenkin kehittävän väliarvioinnin suorittamista, projektitiimin ulkopuolisten sidosryhmien haastatteluista nousi esille myös sellainen näkemys, jonka mukaan projektitiimin ei katsottu omaavan kovin vahvaa kokemusta tämänkaltaisten julkisen hallinnon tietojärjestelmähankkeiden toteuttamisesta, minkä katsottiin muodostavan jonkinasteisen riskin hankkeen toteuttamiselle. Mikäli tämä riski realisoituisi, niin sen odotetaan ilmenevän viivästymisinä.

Tietojärjestelmän toteuttajaorganisaatioksi valittiin keväällä 2020 SYKE. Toteuttajaorganisaation valintaprosessin katsottiin viivästyttäneen Ryhti-hanketta huomattavasti ja osa sidosryhmiä edustavista haastateltavista piti SYKE:n valintaa yllättävänä, koska muina vaihtoehtoina olleiden valtion virastojen (esim. DVV ja MML) katsottiin omaavan paremmat edellytykset suoriutua tehtävästään. SYKE:lle tietojärjestelmän ylläpitäjän rooli on varsin uusi, koska se on perinteisesti mielletty ensisijaisesti tutkimuslaitokseksi. Toisaalta osa haastateltavista näki valinnassa myös positiivisen mahdollisuuden, koska SYKE pystyisi aloittamaan työnsä ns. puhtaalta pöydältä. Lisäksi Ryhti-hanketiimissä ja strategisen ohjausryhmän parissa luottamus SYKE:n osaamiseen on varsin korkealla tasolla, joka ilmenee perässä tulevassa kuviossa 14.

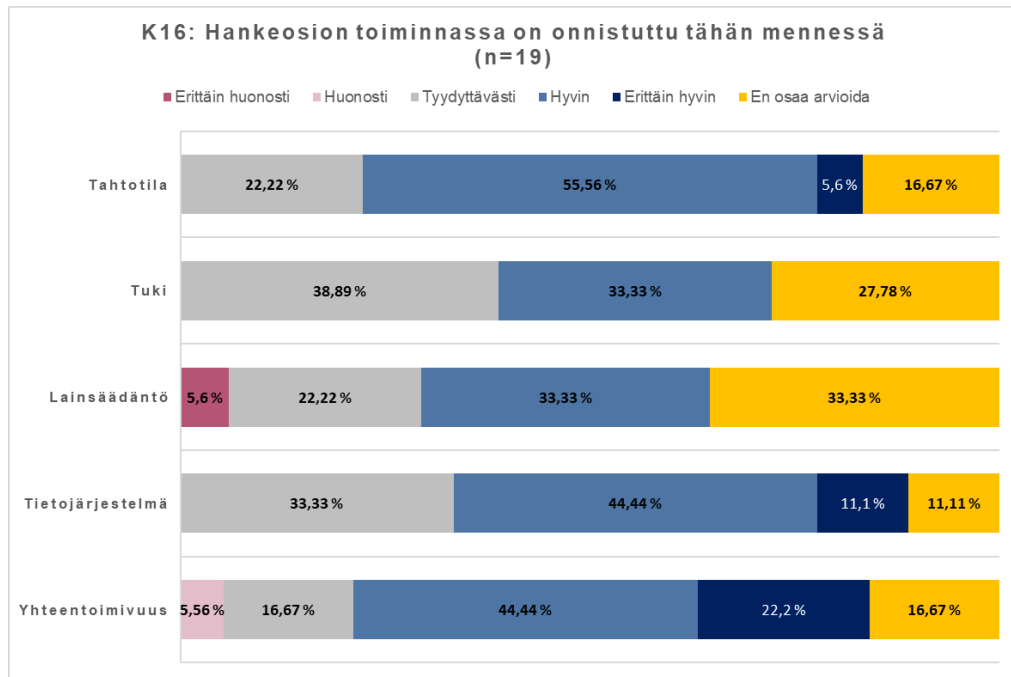
Kuvio 11. Hankeosiojaon tarkoituksenmukaisuus

Yleisesti ottaen vastaajat pitivät Ryhti-hankkeen jakamista viiteen hankeosioon varsin tarkoituksenmukaisena ratkaisuna, kuten yllä olevasta kuvioista käy ilmi. Avointen vastausten mukaan hankeosiojako on perusteltu, koska sillä voidaan varmistaa kriittisten näkökulmien huomioiminen ja toiminnan toteutuminen muun muassa huolehtimalla riittävästä resursoinnista ja kohdentamisesta (sis. henkilöstöresurssit). Kuitenkin yhden vastaajan mukaan jonkintasoinen riski asioiden jäämisestä osioiden väliin on edelleen olemassa. Alla olevasta kuvioista 12 nähdään, että merkittävimpinä hankeosiona hankekokonaisuuden kannalta vastaajat pitävät lainsäädäntö- ja tietojärjestelmäosioita. Eniten vaihtelevuutta vastaajien mielipiteiden välillä on tahtotilaosioin kohdalla – lähes 60 prosenttia pitää sitä erittäin merkittävänä, mutta myös noin 15 prosenttia joko vain jonkin verran merkittävänä tai ei kovin merkittävänä.

Kuvio 12. Näkemykset koskien hankeosioiden merkittävyyttä

Vastaajien näkemystä hankeosioiden toiminnan onnistumisesta on kuvattu kuviossa 13. Huomionarvoista on, että enimmillään noin kolmannes vastaajista kokee, ettei osaa arvioida toiminnan onnistumista. Kuitenkin tämä selittyy osin sillä, että hankeosiot ovat toiminnassaan eri vaiheissa ja esimerkiksi tukiosio aloitti toimintansa varsinaisesti vasta vuonna 2022. Yleisesti ottaen kaikissa hankeosioissa on koettu onnistuneen hyvin tai tyydyttävästi. Parhaiten vastaajien mielestä on tähän mennessä onnistuttu yhteentoimivuusosiossa: noin 65 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että siinä on onnistuttu joko hyvin tai erittäin hyvin. Toisaalta myös pieni osa kokee, että yhteentoimivuusosiossa on onnistuttu huonosti. Samoin tahtotilaosion kokee hyvin tai erittäin hyvin onnistuneeksi noin 60 % vastaajista. Hieman heikoimmat arviot onnistumisesta on saanut lainsäädäntöosio – lähes 6 prosenttia vastaajista vastasi, että osiossa on onnistuttu erittäin huonosti. Kuitenkin myös lainsäädäntöosion kohdalla yhteensä noin 55 % vastaajista kokee toiminnan onnistuneen joko tyydyttävästi tai hyvin.

Kuvio 13. Näkemykset koskien hankeosioiden toiminnassa onnistumista

Avoimissa vastauksissa hankeosioiden toiminnan vahvuuksiksi koetaan toimintakentän, vastuiden ja tekemisen vaiheistamisen selkeä määrittely sekä hankeosioiden välillä vallitseva keskusteluyhteys ja yhteistyövalmius. Myös projektitiimin jäsenten haastatteluissa tuotiin esille positiivisena asiana hankeosionjaon selkeyttävä vaikutus hanketoimintaan. Kyselyssä esille tuodut huolenaiheet puolestaan liittyivät hankeosioiden toiminnan käynnistymiseen eri aikoina tai suunnitellusta myöhässä, joista jälkimmäiseen ovat vaikuttaneet henkilöstövaihdokset ja viivästyneet rekrytoinnit. Tämän vuoksi Ryhti-hankeessa on syytä varmistaa jatkossakin hankeosioiden keskinäisen viestinnän sujuvuus sekä huolehtia hankeosioiden välisestä yhteentoimivuudesta. Kyselyn vastauksissa sekä joissakin haastatteluissa esille nousi myös huoli hankkeen rahoituksen riittävydestä sekä lainsäädäntöpuolella (MRL-uudistus) ilmenneistä erimielisyyksistä, joilla on merkittävä vaikutus Ryhti-hankkeen toimeenpanoon.

Kuvio 14. Väittämät koskien Ryhti-hankkeen osaamista ja resursointia

Kuviossa 14 on kuvattu hankkeen osaamiseen ja resursointiin liittyvien väitteiden vastauksia. Etenkin SYKE:n projektitiimin osaamisvalmiuksiin luotetaan, mutta heidän budjetti- ja henkilöstöresurssien riittävyyteen suhtaudutaan jo varauksellisemmin. Yleisesti Ryhti-hankkeen resurssien riittävyydestä vastaajat ovat melko samaa mieltä. Myös haastatteluissa korostui henkilöstöresurssien merkitys hanketoiminnassa, sillä aiemmin rekrytoinneissa viivästymisten ja hanketiimissä tapahtuneiden henkilövaihdosten katsottiin vaikuttaneen merkittävästi hankkeen toteutuksen viivästymiseen. Avoimissa vastauksissa osaamisen ja resursoinnin vahvuuksina tulee esiin korkea ja hankkeen edistymisen myötä kehittynyt osaamistaso, riittävät resurssit sekä selkeä työnjako YM:n ja SYKE:n hanketiimien kesken. Toisaalta osa vastaajista kokee resurssit alimitoitettuina suhteessa hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin ja aikatauluihin. Ongelmina koetaan myös henkilöstövaihdokset sekä osittain kokemuksen puute, joilla nähtiin olevan hidastava vaikutus hankkeen toimeenpanoon. Vaikka tämänhetkiseen hankehenkilöstöön ollaan varsin tyytyväisiä ja tilanne näyttää vakaalta, niin työntekijöihin vaihtuvuudesta aiheutuva riski on edelleen olemassa, vaikka hankkeessa tilannetta on osin pyritty lieventämään muun muassa hyödyntämällä työparimallia. Samaan aikaan on huomattava, että ohjelmapäällikön poissaolojen aikana ja SYKE:n hankepäällikön irtisanoutumisesta huolimatta tiimi on kuitenkin kyennyt toteuttamaan tehtävänsä tavoitteellisesti. Tätä voidaan pitää kovan paineen ja tiukkojen aikataulujen keskellä kelpo suorituksena.

4.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset Ryhti-hankkeen organisoinnista ja johtamisesta

Ryhti-hanke on organisointi- ja johtamisnäkökulmasta haastava kokonaisuus: yhteiskunnallisesti merkittävän hankkeen tavoitteet ja aikataulut ovat kunnianhimoisia ja samaan aikaan resurssit toimenpiteiden toteuttamiseen ovat varsin rajalliset. Tätä taustaa vasten Ryhti-hankkeen voidaan katsoa onnistuneen kohtuullisen hyvin hankkeen kokonaisorganisoinnissa, hallinnassa ja johtamisessa.

Hankkeen alkuvaiheessa toimeenpanoa viivästyttivät toteuttajaorganisaation valinnan viivästyminen ja viivästyneet rekrytoinnit. Alun vaikeuksien jälkeen toiminta on kuitenkin edennyt hyvin, eikä henkilöstön vaihtuvuus tai poissaolot ole pysäyttäneet hanketoimintaa. Keskeisenä haasteena on resurssien riittävyys. Vaikka nykytilanne projektihenkilöstön suhteen on vakaa, niin se muodostaa edelleen yhden potentiaalisen riskin hankkeen toimeenpanolle. Riski viittaa yhtäältä henkilöstön vaihtuvuuden uhkaan ja toisaalta hankkeen kykyyn hallita kriittisiä henkilöstövoimavaroja ja kanavoida paras mahdollinen osaaaminen hankkeen toimeenpanoon.

Hanketta koskeva tilannekuva vaihtelee eri ryhmien tai tasojen välillä sen mukaan, kuinka lähellä tai etäällä oma positio hankkeesta sattuu sijaitsemaan. Siksi hankkeen kokonaiskoordinaatiota olisi syytä kehittää edelleen ja varmistaa, että tilannekuva hankkeesta on sekä ajantasainen että laajasti jaettu. Samalla olisi syytä lisätä hankkeen johtamisrakenteen läpinäkyvyyttä, jotta roolijako ja päätöksentekomekanismit muuttuisivat selkeämmiksi.

Hankkeen strateginen ohjausryhmä on yhteistyöelin ja keskeinen tiedonvaihdon foorumi. Sen tehtävänä on edistää, tukea ja yhteensovittaa julkisen hallinnon ja alan työtä liittyen hallitusohjelmakirjauksen toimeenpanoon. Strateginen ohjausryhmä myös seuraa hankkeen etenemistä ja ohjeistaa hankkeen toteutuksessa. Tämän arvioinnin yhteydessä toteutetuissa haastatteluissa nousi esiin tarve vahvistaa strategisen ohjausryhmän roolia ja toimintaedellytyksiä. Keskeisenä kehittämistarpeena pidettiin reaaliaikaisen ja kriittisen tilannekuvan välittämistä ohjausryhmän keskustelujen taustaksi.

5. Ryhti-hankkeen viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmäyhteistyö

5.1 Viestinnän ja vuorovaikutuksen lähtökohdat

Ryhti-hanke nojautuu vahvasti sidosryhmäyhteistyöhön, jonka avulla hankkeessa pyritään määrittämään ongelmat ja löytämään niihin ratkaisut yhdessä. Sidoryhmäyhteistyön merkitys korostuu erityisesti hankkeen tahtotila- ja tukiosioissa, joissa pyritään muodostamaan rakennetun ympäristön toimijoiden jakama yhteinen näkemys tavoitellusta tahtotilasta, sitouttamaan toimijat yhteiseen tahtotilaan sekä tukemaan heitä siirtymävaiheessa.³⁶ Sidoryhmien suhdetta ja roolia Ryhti-hankkeessa on myös esitelty tämän raportin aiemmissa kappaleissa

Ryhti-hankkeessa on käyty tahtotilakeskusteluja keskeisimpien ministeriöiden, virastojen ja sidoryhmien kanssa, ja keskustelujen tavoitteena on pyrkiä edistämään ja keventämään valtakunnallista tiedonhallintaa (mm. edistämällä kertakirjauskäytäntöjä) ja asiakaslähtöisyyttä. Käytyjen keskustelujen pohjalta on laadittu yhteiset tahtotilamuistiot, joissa on kuvattu lähtökohdat yleisellä tasolla sekä tietojen yhteiskäytön kehittämistä ohjaavat periaatteet.³⁷ Lisäksi hanke on teettänyt vuonna 2021 riippuvuus selvityksen, jossa on tunnistettu ja luokiteltu yli 50 muuta Ryhti-hankkeen kannalta huomioon otettavaa julkisen hallinnon kehittämishanketta³⁸. Tunnistetuista hankkeista kolmellakymmenellä todettiin olevan merkittävä riippuvuusuhde Ryhti-hankkeeseen. Tämän poikkeuksellisen innovatiivisen kartoituksen avulla pyrittiin neuvottelemaan ja tunnistamaan muiden hallinnonalojen tietotarpeita ja mitä Ryhti voi tarjota heille ja mitä toisaalta Ryhti-hanke voi hyödyntää muilta hankkeilta. Yhteensä 29 hankkeessa puolestaan kehitetään rakennetun ympäristön tietopääomaa tai järjestelmää niiden ylläpitämistä varten, minkä lisäksi kahdeksassa muussa hankkeessa kehitetään rakennettuun ympäristöön liittyvää lainsäädäntöä tai muuta ohjeistusta.³⁹ Yksityisen sektorin hankkeita on puolestaan selvitetty Rakennustietosäätiön KIRA Dataflow-hankkeessa, johon Ryhti-hanke on myöntänyt järjestöavustusta⁴⁰. Sidoryhmäyhteistyön ja samoin viestinnän saralla yksi keskeisimmistä yhteistyökumppaneista on ollut KIRAHub⁴¹, joka on suoraan omalla toiminnallaan tukenut ja edistänyt Ryhti-hankkeen toimintaa.

Viestinnällä pyritään edistämään Ryhti-hankkeen tavoitteiden toteutumista välittämällä ajantasaista ja selkeää tietoa hankkeesta, tukemalla yhteistyötä ja edistämällä hankkeen yleistä hyväksyttävyyttä. Viestinnän kohderyhmiksi on puolestaan tunnistettu ympäristöministeriön sidoryhmäyhteistyön periaatteita soveltaen neljä ryhmää: 1) säilyttäjät 2) innokkaat 3) kirittäjät ja 4) kiinnostuneet. Vaihtoehtoisesti luokittelu voidaan tehdä sidos-/kohderyhmien Ryhti-suhteen mukaan, jolloin luokat ovat muutoksen i) tekijät ii) viestijät iii) kokijat ja iv) seuraajat. Joka tapauksessa, Ryhti-hankkeen viestinnässä kohderyhmiä on ensisijaisesti lähestytty organisaatiotasolla.

Viestinnän painopistealueiksi on puolestaan tunnistettu motivaation vahvistaminen, luottamuksen rakentaminen sekä vuoropuhelu ja kokemusten jakaminen, mitkä kuitenkin elävät ja kehittyvät hankkeen kehittymisen myötä. Ryhti-hankkeen viestintä on kytketty hankkeen etenemisvaiheisiin siten, että vuoden 2021 teemana oli hankkeen tunnettavuus ja hyväksyttävyyys, vuoden 2022 teemana käytännön tieto ja motivointi, ja vuoden 2023 teemana tuki ja toimintamallin vakiinnuttaminen. Viestinnän suunnittelu

³⁶ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

³⁷ Tahtotilamuistiot (tällä hetkellä 4 kpl.) ovat saatavissa Ryhti-hankkeen Hankeikkunasta, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

³⁸ Ryhti-riippuvuuskartta (10.9.2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

³⁹ Vuosiraportti, Ryhti-hanke 2021, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

⁴⁰ Ks. esim. KIRA Dataflow tilannekuvaportaali, <https://kiradataflow.rts.fi/>

⁴¹ KIRAHub, <https://kirahub.org/>

perustuu päivittyvään viestinnän vuosikelloon. Viestintäkeinot ja -kanavat puolestaan jakautuvat vuoropuhelua tukeviin ja tiedonvälitykseen keskittyviin, joista ensimmäiseen luokkaan lukeutuvat muun muassa Ryhti-infot, muut sidosryhmätapahtumat ja yhteiset työskentelytilaisuudet ja jälkimmäiseen hankkeen nettisivu ja Hankeikkuna-sivu, Ryhti-utiskirjeet, tiedotteet ja YM:n somekanavat.⁴²

Ryhti-hankkeen viestinnän linjausten (sisäinen) ohella hankkeessa on laadittu myös päivittyvä viestintäohjeistus, jonka viimeisin versio on julkaistu huhtikuussa 2022⁴³. Taulukossa 4 on esitetty tiivistetysti viestinnän tavoitteet, seurannan välineet ja mittarit, tavoitetasot sekä seurantasyklit. Kehittävän väliarvioinnin saamien tietojen mukaan viestinnän kohdeyleisön lukumäärä on kasvanut tasaisesti hankkeen (esim. uutiskirjeiden tilaajamäärän kasvun), järjestetyistä tilaisuuksista kerätty palaute on ollut sävyiltään positiivista ja viestinnän katsotaan kyenneen ylläpitämään hankkeeseen kohdistuvaa mielenkiintoa, josta merkkeinä pidetään muun muassa Ryhti-infojen tasaisia osallistujalukumääriä (vaihteluväli 50 -400 henkeä) sekä Ryhti-utiskirjeen hyvää lukuprosenttia ja alhaista peruutusten lukumäärää.

Taulukko 4. Viestinnän seuranta ja mittarit

Viestinnän tavoite	Seurannan väline/mittari	Tavoiteluku	Seurantasykli
1. Tieto Ryhti-hankkeesta on saatavilla ajantasainen, selkeä tieto eri kohdeyleisöille. Sidosryhmät tietävät, miten muutosta tehdään yhdessä ja minkälaista tukea on saatavilla. Hyvät toteutustavat ja esimerkit leviävät.	<ul style="list-style-type: none"> Uutiskirjeen tilausmäärä, avaus- ja lukuprosentit Viestintämateriaalien käyttömäärät: lataukset sivuilta Verkkosivun React&Share ja kävijämäärä (Snoobi) Tilaisuuksien määrä ja palaute niistä Ryhti:n näkyvyys kumppaneiden kanavissa ja viestinnässä Julkaisten esimerkkitarinoiden määrä 	<ul style="list-style-type: none"> Tarkennetaan exceliin 	<ul style="list-style-type: none"> Numerokohtainen data Kvartaaliluvut Kvartaaliluvut Arviointi tilaisuuksittain Kanavien kevyt läpikäynti kvartaaleittain Analyyysi vuoden lopussa Pitkän aikavälin tulokset
2. Yhteistyö Hankkeessa mukana olevat tahot ovat sitoutuneita yhteiseen päämäärään. Muutos koetaan tarpeellisenä tai ainakin hyväksyttävänä.	<ul style="list-style-type: none"> Tunnettuus- ja asennemuutos pääkohderyhmissä osana hankkeen väliarviointia ja suppeat haastattelut. Palaute tilaisuuksista (kysely osallistujille) Ryhti:n näkyvyys kumppaneiden kanavissa ja viestinnässä 	<ul style="list-style-type: none"> Lähtötilanne kevät/syysy 2021 Asteikolla 1-5 tavoite 4 	<ul style="list-style-type: none"> Väliarviointi 2021 / 2022 Arviointi tilaisuuksittain Kanavien kevyt läpikäynti kvartaaleittain
3. Yleinen hyväksyttävyyys Syntyy (julkista) keskustelua ja ymmärrystä digitalisaation hyödyistä pitkällä aikavälillä myös rakennetun ympäristön sektorilla.	<ul style="list-style-type: none"> Osumat relevanteissa (ansaitun median) kanavissa sekä niiden määrä, laatu ja tavoitavuus* (Meltwater) Pääkohderyhmien tunnettuus- ja asennemuutos KiraHubin selvitys 	<ul style="list-style-type: none"> Sentimentti positiivisen puolella. Ryhtiä koskeviin keskusteluihin vastataan. 	<ul style="list-style-type: none"> Jatkuva seuranta, analyyysi kvartaaleittain Mittaus 2021 / 2022

*Ei ainoastaan Ryhti-hanke, vaan nousevatko rakennetun ympäristön digin hyödyt blogeihin jne.

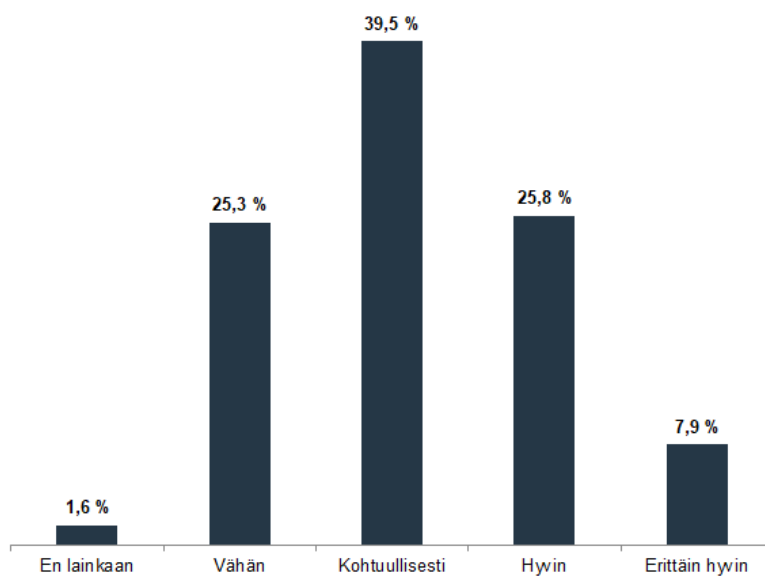
5.2 Sidosryhmien näkemyksiä Ryhti-hankkeen viestinnästä ja vuorovaikutuksesta

Kehittävän väliarvioinnin toteuttamassa kyselyssä oli oma osionsa Ryhti-hankkeen sidosryhmätyötä ja viestintää koskeville kysymyksille, minkä lisäksi vastaajilta tiedusteltiin heidän Ryhti-hanketta koskevaa tietämystään, hankkeen kanssa harjoitettavan yhteistyön aktiivisuustasoa sekä yhteistyön sujuvuutta yleensä. Valtaosa kyselyyn vastanneista katsoi tuntevansa Ryhti-hanketta joko kohtuullisesti tai hyvin (kuvio 16). Ympäristöministeriön ja SYKE:n jälkeen Ryhti-hankkeen parhaiten tunsivat muiden valtion virastojen edustajat ja heikoiten kuntien edustajat, joista kuitenkin yli 60 prosenttia arvioi tuntevansa hanketta vähintään kohtuullisesti.

⁴² Ryhti-hankkeen viestinnän linjaukset 05/2021 (sisäinen)

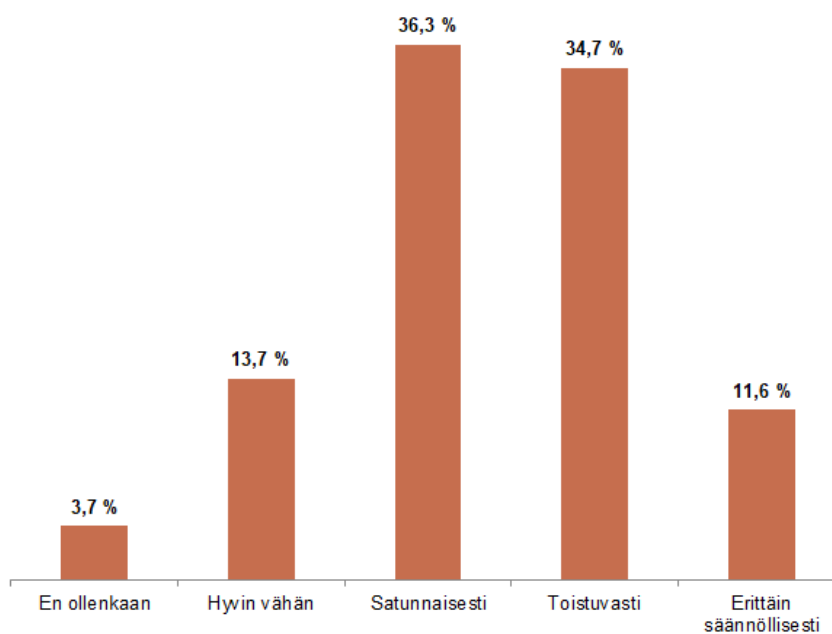
⁴³ Ryhti-hankkeen viestinnän ohje (02/2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

K3: Kuinka hyvin tunnet Ryhti-hanketta?
(n=190)

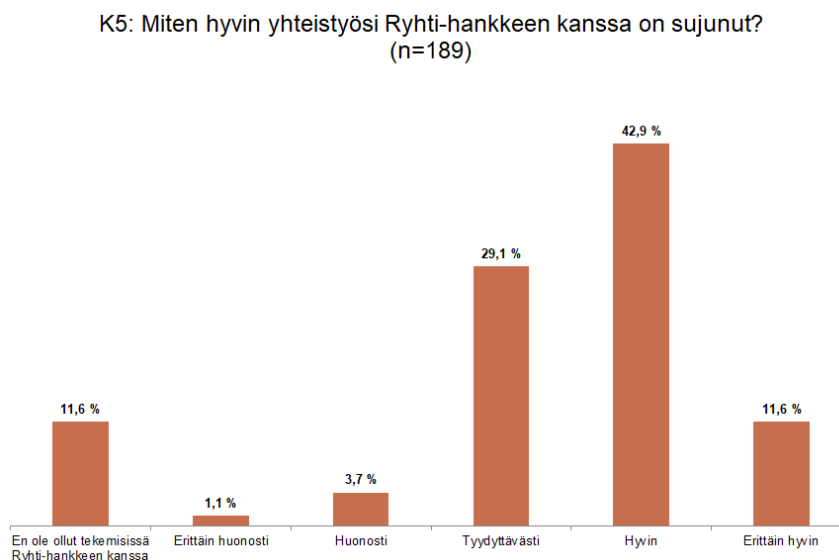
Kuvio 16. Vastaajan Ryhti-hanketta koskevan tuntemisen taso

K4: Kuinka aktiivisesti olet ollut tekemisissä
Ryhti-hankkeen kanssa? (n=190)

Kuvio 17. Vastaajien yhteistyön aktiivisuus Ryhti-hankkeen kanssa

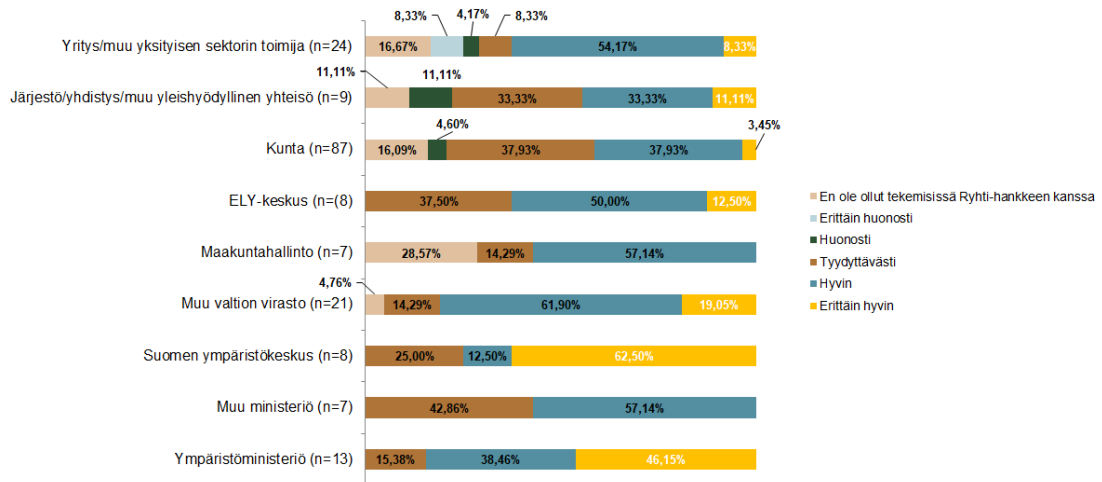
Kysyttäessä arviota yhteistyönsä aktiivisuudesta Ryhti-hankkeen kanssa vastanneista sidosryhmän edustajista muiden valtion virastojen ja ministeriöiden edustajat olivat kaikkein aktiivisempia, ja maakuntahallinnon ja ELY-keskusten edustajat vähiten aktiivisia. Kuntia ja järjestöjä edustavien vastausten joukossa esiintyi eniten hajontaa mutta näistäkin molemmista ryhmistä yli puolet katsoi olevansa vähintään toistuvasti yhteyksissä Ryhti-hankkeeseen. Yli puolet kyselyyn vastanneista katsoi yhteistyön Ryhti-hankkeen kanssa sujuneen hyvin (kuvio 18) ja ristiintaulukoinnin (kuvio 19) perusteella muiden valtion virastojen edustajat olivat kaikkein tyytyväisempiä yhteistyöhön. Järjestöjen (N=9) ja kuntien (N=87) edustajat olivat vähiten tyytyväisiä yhteistyön laatuun mutta kuitenkin yli 60 prosenttia molempien ryhmien edustajista katsoi yhteistyön sujuneen vähintään tyydyttävästi. Avointen vastausten perusteella yksi mahdollinen selitys tyytymättömyydelle voivat olla puutteet joissakin vuorovaikutustilanteissa, kuten esimerkiksi lyhyiksi koetut kommentointiajat koskien Ryhti-hankkeen eri osa-alueiden toimeenpanoa (tätä osittain selittää Ryhti-hankkeen tiukka aikataulu). Koska yhteistyöhön ja sidosryhmäyhteistyön tasoon kyselyyn vastaajat ovat valtaosin varsin tyytyväisiä (K18 ja K20) ja Ryhti-hankkeen harjoittama sidosryhmäyhteistyö on monimuotoista, niin voitaneen olettaa, että tyytymättömyys kumpuaa lähinnä yksittäisistä vuorovaikutustilanteista⁴⁴.

Kuvio 18. Yhteistyön sujuvuus Ryhti-hankkeen kanssa

⁴⁴ Yleisötalaisyksien siirtyminen verkkoon koronatilanteen johdosta on saattanut osaltaan lisätä tyytymättömyyden tunnetta mutta tämä on puhdasta spekulaatiota, sillä kyselyssä ei esiintynyt tähän liittyviä viittauksia.

K5: Miten hyvin yhteistyösi Ryhti-hankkeen kanssa on sujunut? (n=184)

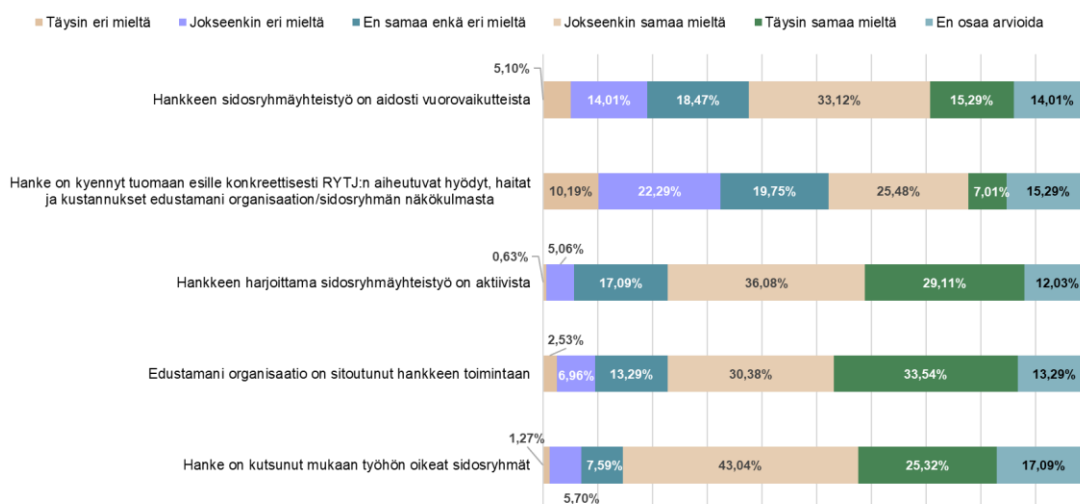

Kuvio 19. Yhteistyön sujuvuus Ryhti-hankkeen kanssa vastaajaryhmittäin

Alla olevassa kuviossa 20 tiedusteltiin hankkeen osallistujilta heidän mielipidettään liittyen viiteen eri sidosryhmäyhteistyön osa-alueeseen. Kuvioista käy ilmi, että huonoimman yleisarvosanan yhteistyötä koskevista osuuksista saa väite 2, joka liittyy hankkeen hyötyjen ja haittojen läpikäymiseen ja niistä viestimiseen. Noin 10 prosenttia kyselyyn vastanneista koki, että Ryhti-hanke ei ole pystynyt selkeästi tuomaan esille hankkeen hyötyjä ja haittoja ja 22 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa. Tästä huolimatta on hyvä huomata, että silti 33 prosenttia vastanneista oli joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väitteen kanssa. Kuitenkin hankkeen katsottiin kyenneen tunnistamaan keskeisimmät sidosryhmät sekä pyrkineen harjoittamaan aktiivista yhteistyötä, mitä vahvistavat myös sidosryhmähaastatte- luissa esiin nousseet näkemykset. Kuten aiemmin on jo todettu, Ryhti-hankkeessa sidosryhmien sitout- taminen on tunnistettu kriittiseksi onnistumisen edellytykseksi ja panostaminen tähän on noteerattu myös hankkeen ulkorajalla. Yhtenä esimerkkinä sidosryhmäyhteistyön hyvästä käytännöstä nousi esille Ryhti-hankkeen käymät tahtotilakeskustelut keskeisten ministeriöiden ja valtion virastojen kanssa, joi- den katsottiin luovan otollisen perustan yhteistyön syventämiselle⁴⁵.

⁴⁵ Tahtotilamuistiot ovat saatavilla Ryhti-hankkeen Hankeikkuna -sivulta, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

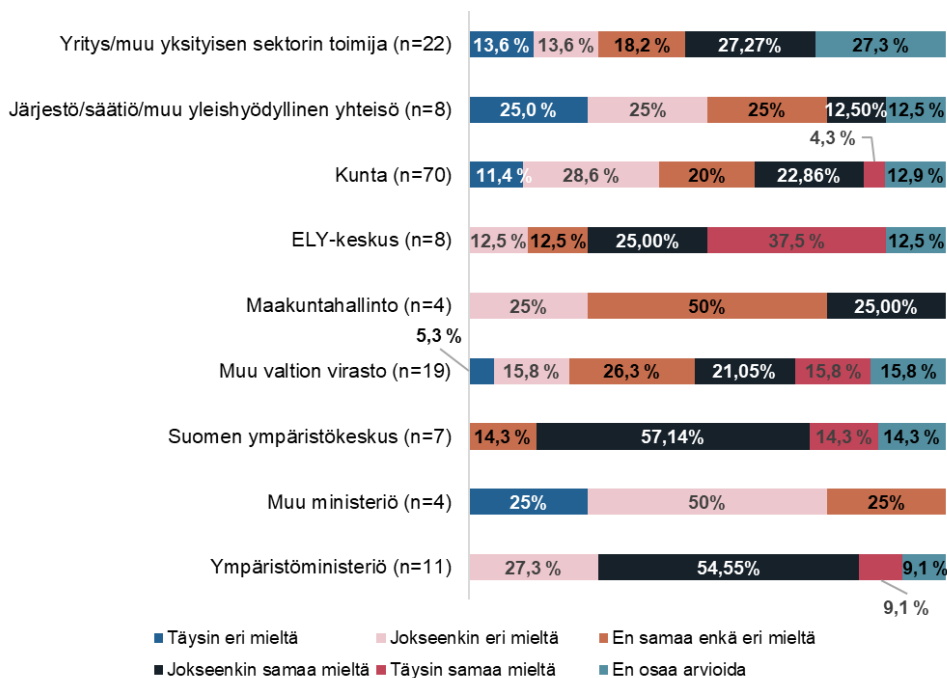
K22: Vastaa seuraaviin Ryhti-hankkeen sidosryhmäyhteistyötä koskeviin väittämiin (n=158)

Kuvio 20. Ryhti-hankkeen sidosryhmäyhteistyötä koskevat väittämät

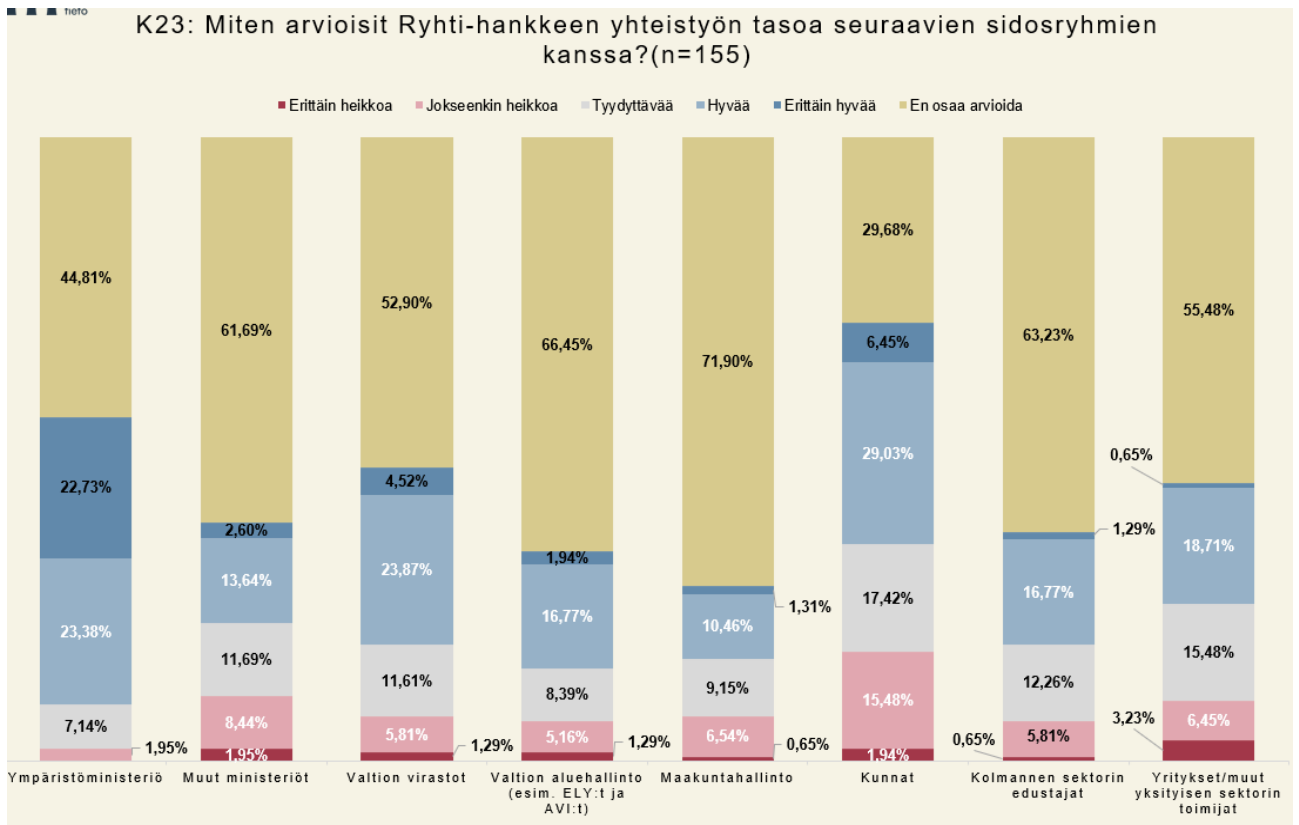
Yksi toistuvimmista aiheista avointen vastausten joukossa käsitteli avoimen ja vuorovaikutuksellisen sidosryhmäyhteistyön tärkeyttä ja kehittämistarpeita. Kyselyn avoimissa vastauksissa todettiin lähtökohdaisesti, että Ryhti-hankkeessa on tietoisesti panostettu sidosryhmätyöhön, jotta sidosryhmillä olisi riittävästi tietoa saatavilla ja että niiden näkemykset ja tarpeet tulisivat huomioiduiksi. Yksittäisissä vastauksissa tuotiin esille myös tarkemman tiedon tarve koskien kunnille aiheutuvia kustannuksia ja muutosvaatimuksia, jotka liittyvät esimerkiksi RYTJ:n käyttöönottoon tai tietomallintamisen toteuttamiseen käytännössä (esim. rakennusvalvonnassa). Arvioinnin lopputyöpajassa maaliskuun lopussa sama väite tuotiin esille erityisesti kuntasektorin toimijoiden taholta. Ryhti-hankkeen konkreettiset hyödyt ovat monille kuntatoimijoille vaikeasti hahmotettavia tai herättävät kysymyksiä. Esimerkiksi yhden kriittisemmän näkemyksen esittäneen mielestä Ryhti-hanke ei aidosti kuuntele sidosryhmiään (erityisesti kuntia), vaan keskustelu on ollut yksisuuntaista. Yhtenä esimerkkinä tästä tuotiin esille RYTJ:n peruseriaatteet ja toteuttamisratkaistut, jotka katsottiin annetuiksi ilman riittävää yhteistä keskustelua. Kuitenkin avoimista vastauksista esiin nousseet kriittiset huomiot edustavat yksittäisten vastaajien näkemyksiä eivätkö ne edusta laajempaa näkemystä, sillä yli puolet kyselyyn vastanneista piti hankkeen harjoittamaa sidosryhmäyhteistyötä vuorovaikutteisena. Toinen kyselyn avoimista vastauksista esiin noussut kriittinen huomio liittyi aikatauluihin. Joidenkin vastaajien mukaan eri asioita (esim. luonnokset, tiekartat ja tietomallit) koskevat lyhyet kommentointiajat vaikeuttivat riittävän perusteellisten vastausten laatimista. Lopulta jäljelle jää vielä se mahdollisuus, etteivät sidosryhmät itse ole myöskään onnistuneet sanoittamaan omaa viestiään riittävän ymmärrettävästi Ryhti-hankkeen suuntaan. Tarkempi ristiintaulukointi (kuvio 21) taulukon vastaajista kertoo myös, että kuntatoimijoissa on huomattavasti enemmän hajontaa kuin muissa vastaajissa. Osittain tämä selittyy myös kuntatoimijoiden korkealla vastausprosentilla.

K22: Hanke on kyennyt tuomaan esille konkreettisesti RYTJ:n aiheuttamat hyödyt, haitat ja kustannukset edustamani organisaation/sidosryhmän näkökulmasta

Kuvio 21. Esitettyjen hyötyjen, haittojen ja kustannusten konkreettisuus

Kuviossa 21 nähdään eri organisaatioiden tai sidosryhmien arvioita siitä, kuinka konkreettisesti RYTJ:n aiheuttamat hyödyt, haitat ja kustannukset on onnistuttu tuomaan esille. Osan vastaajaryhmien kohdalla on otettava huomioon niiden pieni koko. Voidaan kuitenkin sanoa, että eroja ryhmien välillä löytyy ja vastaukset ovat jakaantuneet melko tasaisesti. Esimerkiksi kunnan edustajilla on keskimääräistä kriittisempi näkemys: noin 40 prosenttia vastaajista on joko täysin tai jokseenkin eri mieltä, kun noin 27 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Loput eivät joko osaa arvioida tai eivät ole samaa tai eri mieltä. Erityisen positiivinen näkemys on ELY-keskuksen edustajilla, joista 37,5 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 25 prosenttia jokseenkin samaa mieltä. Myös ympäristöministeriön edustajista 54,6 prosenttia on jokseenkin samaa mieltä ja 9,1 prosenttia täysin samaa mieltä.

Kuvio 22. Ryhti-hankkeen yhteistyön sujuvuus eri sidosryhmien kanssa

Suurin osa kyselyyn vastanneista kokee, että heidän edustamansa organisaatio on sitoutunut hankkeeseen vähintään hyvin tai osittain (ks. kuvio 20). Tämä on hyvä tulos ottaen huomioon hankkeen laajan sidosryhmäkentän ja kertoo, että tavoitteet ovat tärkeitä osallistujille. Sitoutuminen hankkeeseen on myös yksi hankkeen viestinnän tavoitteista, joten hankkeen viestinnän voidaan katsoa olevan tältä osin onnistunutta. Myös kyselyssä saadut positiiviset tulokset liittyen hankkeen tavoitteisiin ja tärkeyteen korostavat sen merkitystä ja relevanssia (ks. kuvio 24). Haastatteluista nousi esille sellainen näkemys, että Ryhti-hankkeelle kohdistunut tuki on kaikkein voimakkainta juuri poliittisella tasolla. Tukea tälle näkemykselle antavat haastateltavien omat havainnot koskien tiukoiksi nähtyjen aikataulujen takana olevista syistä, joiden joukkoon lukeutuvat hallitusohjelmajärjestykset ja muut julkisen hallinnon uudistamiseen kytkeytyvät ambitionit. Vaikka sidosryhmät suhtautuvat hankkeeseen positiivisesti yleisellä tasolla, niin tukemisen suhteen ne ovat varauksellisempia. Haastattelujen perusteella yksi keskeinen selitys tälle on se, että heidän näkemyksensä mukaan Ryhti-hanketta ja RYTJ:tä ei olla varsinaisesti rakentamassa sidosryhmien (erityisesti) tarpeista lähtien. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen kireä aikataulu on herättänyt kysymyksiä, sillä rakennetun ympäristön toimialalla ei nähty olevan erityisiä syitä ajaa digitalisaatiota eteenpäin näin kiivaasti, ja tämän vuoksi selitykseksi kiireelle mainittiin usein politiikka.

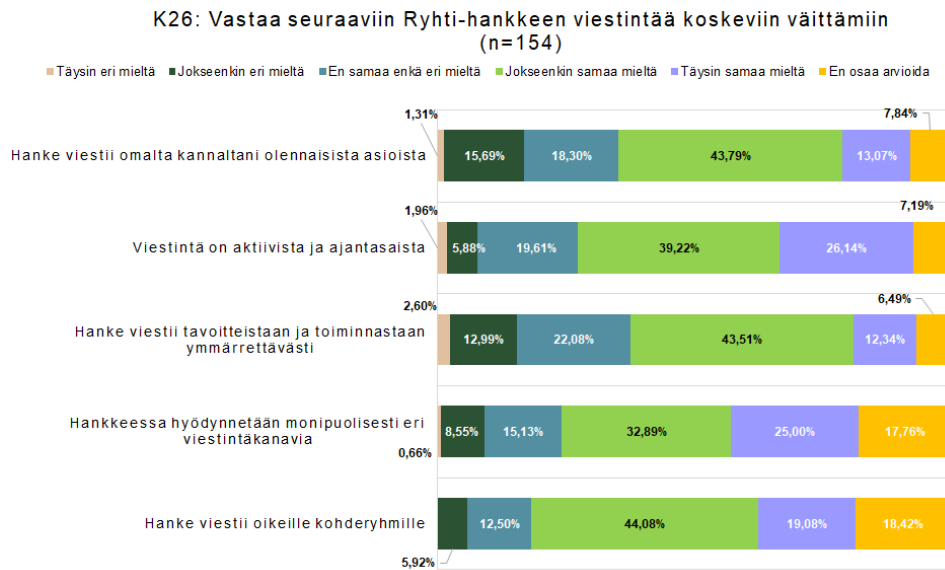
Toisen avointen vastausten teeman muodosti sidosryhmätyön kattavuus. Vastaajien mukaan hankkeen sidosryhmätyössä näkyvimmillä paikalla ovat YM ja kuntasektori, mutta hankkeen onnistumisen kannalta sitouttamisen tulisi ulottua laajemmalle. Myös haastatteluissa kommentointiin, että keskustelun keskittyminen valtion ja kuntien väliselle tasolle uhkaa jättää muut toimijat varjoonsa. Tärkeänä pidettiin, että muut ministeriöt (mm. YM:n muut osastot RYMO:n lisäksi, MMM, LVM, STM, SM ja TEM) ja niiden alaiset virastot (esim. Väylävirasto) sekä myös rakennetun ympäristön järjestökenttä ovat laajasti ja ak-

tiivisesti mukana hankkeessa, sillä tällä hetkellä ainoastaan kaikkein kiinnostuneiden nähtiin olevan aktiivisimmin mukana. Erityisen tärkeäksi nähtiin, että yksityinen sektori saataisiin paremmin mukaan Ryhti-hankkeeseen. Esimerkkeinä yksityisen sektorin edustajista vastaajat mainitsivat rakennusliikkeet, suunnittelutoimistot, järjestelmätoimittajat ja ohjelmistokehittäjät. Julkisen sektorin toimijoista erityisesti yhteistyötä maakuntahallinnon kanssa oli monen toimijan vaikea arvioida.

Avoimissa vastauksissa koskien hankkeen harjoittaman sidosryhmäyhteyden positiivisia puolia vastaajat toivat esille usein viestintään liittyviä asioita, joista kyselyssä kysyttiin myös erikseen. Joka tapauksessa, vastaajien näkemysten mukaan Ryhti-hankkeen panostukset sidosryhmäyhteistyöhön näkyivät hyvin aktiivisuudessa, joka tuli ilmi esimerkiksi säännöllisesti pidettävissä sidosryhmätilaisuuksissa ja uutiskirjeissä. Vastaajat pitivät arvokkaana, että hankkeessa on tietoisesti pyritty avoimen ja vuorovaikutuksellisen suhteen luomiseen, jossa osa vastaajista katsoi hankkeen saavuttaneen onnistumisia muun muassa tuomalla eri osapuolten näkemykset yhteen ja auttamaan heitä hahmottamaan yhteistä tavoitetta sekä Ryhti-hankkeen merkitystä edustamansa organisaationsa näkökulmasta. Muutama vastaaja kiinnitti myös huomiota hankkeen sidosryhmäyhteyden ammattimaiseen järjestämiseen, mikä ilmeni muun muassa erilaisten sidosryhmien laajana huomioimisena ja pyrkimyksenä ylläpitää aktiivisesti sidosryhmäsuhteita, joka näkyi muun muassa säännöllisenä infotilaisuuksien järjestämisenä ja nopeana esitettyihin kysymyksiin vastaamisena (myös tilaisuuksiin ulkopuolella esitettyihin).

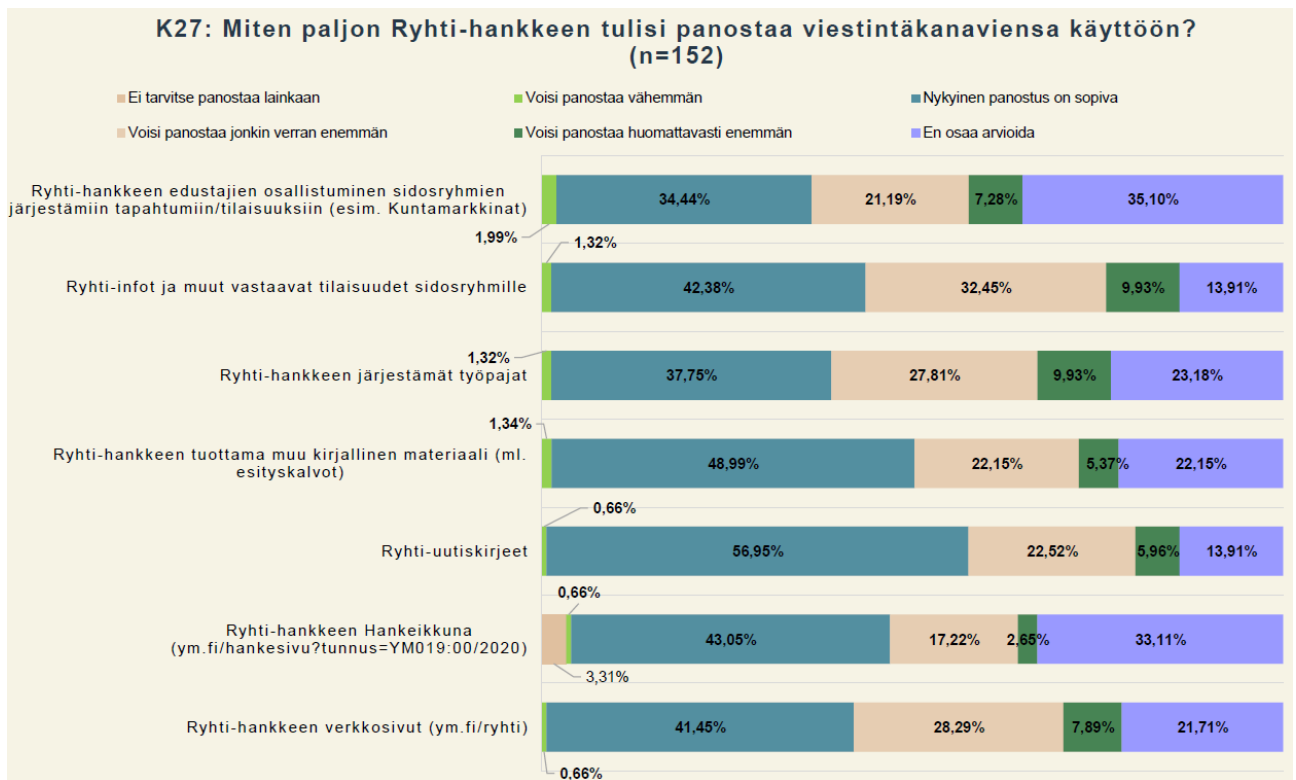
Toisaalta Ryhti-hankkeen sidosryhmäyhteyden kehittämistarpeet koskettivat usein samoja aiheita, joita osa kyselyyn vastaajista pitivät hankkeen vahvoina puolina. Yhdeksi keskeisemmäksi kehittämistarpeeksi avoimista vastauksista nousi sidosryhmäyhteyden kehittäminen aidosti vuorovaikutukselliseksi, sillä hankkeen ei katsottu kyenneen huomioimaan sidosryhmiensä tarpeita ja ymmärtävän niiden näkökulmia riittävän hyvin.

Eräänlaisena laadullisena kehittämistarpeena sidosryhmäyhteydessä esille nousi konkreettisuuden lisääminen, jolla viitattiin usein Ryhti-hankkeen / RYTJ:n mukanaan tuomiin hyötyihin, kustannuksiin ja säästöihin. Hankkeen tavoitteiden, hyötyjen ja kustannusten tai yleisemmin suunnan täsmentämisen katsottiin palvelevan erityisesti kunnissa tehtävää ennakkollista varautumistyötä tulevaan muutokseen. Käytännössä tämä tarkoittaisi selkeämmän hankeaikataulun laatimista ja erityisesti konkreettista viestiä kunnilta odotettavista teoista, jotta ne voisivat huomioida hankkeen vaatimukset omassa toiminnan suunnittelussaan (esim. taloussuunnittelussa). DigiFinlandin vetämä Ryhti Muutostuki -hankkeen tarkoituksena onkin juuri pureutua edellä kuvattuihin haasteisiin. Samoin tietojärjestelmän tarkemmin tietokartan valmistuminen tulee parantamaan tilannetta omalta osaltaan.

Kuvio 23. Ryhti-hankkeen viestintää koskevat väittämät

Hankkeen viestinnälle on asetettu kolme keskeistä tavoitetta: 1) tieto 2) yhteistyö ja 3) yleinen hyväksyttävyyys. Viestinnän ensimmäinen tavoite, eli tieto ja sen saatavuus, ovat hankkeessa vastaajien mielestä tiedon saatavuuteen, ja viestinnän aktiivisuuteen oli tyytyväisiä suurin osa vastaajista (Kuvio 23). Hankkeen viestinnällinen vuorovaikutus koettiin aktiivisena ja dialogiseksi. Kyselyn avoimista vastauksista kävi ilmi, että aktiivisuuden lisäksi vastaajat arvostivat hankkeen luomaa luottamuksellista suhdetta eri sidosryhmiin. Hankkeen viesteistä ja sen selkeydestä esiintyi laajempaa hajontaa vastaajien näkemysten keskuudessa. Viestinnän osuudessa nousivat esille samat ongelmat kuin kyselyn vuorovaikutusosuudessa. Hankkeen viestintää ja vuorovaikutusta kiitettiin monikanavaisuudesta sekä niiden monipuolisesta käytöstä. Viestinnän nähtiin olevan onnistunutta ja laadukasta. Toisaalta avoimissa vastauksissa korostui myös viestinnän laajuus negatiivisella tavalla. Viestinnän tarkempaa rajaamisesta sidosryhmittäin toivottiin, kuten myös sidosryhmien tarkastelua sekä mahdollista laajentamista. Monikanavaisuuden kannalta olisi myös tärkeää, että hankkeen verkkosivut olisivat ajan tasalla ja niitä olisi helppo käyttää.

Kuvio 24. Ryhti-hankkeen viestintäkanaviin panostaminen

Ryhti-hankkeen viestinnän keskeisiä osa-alueita on aktiivinen viestintä sidosryhmille. Kuviossa 24 vastaajia pyydettiin antamaan mielipiteensä liittyen hankkeen viestintäkanavien käyttöön ja niiden kehittämiseen. Kysely on jaettu 7 osaväitteeseen, jotka käsittelevät hankkeen tapahtumia, kirjallista materiaalia, uutiskirjeitä ja nettisivuja sekä ympäristöministeriön sivuilta löytyvää Hankeikkunaa. Hankkeen tapahtumista erityisesti informatiivisia Ryhti-infoja toivottiin lisää. Samoin hankkeen toteuttamat työpajat ovat vastaajien mielestä tarpeellisia ja niihin toivoi jonkin verran tai huomattavasti enemmän panostusta jopa yli 36 prosenttia vastaajista. Vastaajat kokivat, että erityisesti uutiskirjeisiin kohdistettu panostus on sopivalla tasolla. Sen sijaan hankkeen verkkosivuihin toivottiin lisäpanostusta. Ympäristöministeriön hankeikkuna oli monelle vastaajille sopivalla tasolla ja osa vastaajista jopa koki, että hankeikkunaan ei tarvitse panostaa lainkaan. Kyselyn vastaukset heijastelevat muutenkin esille tulleita huomioita hankkeen konkretiasta, jota erityisesti työpajojen ja infotilaisuuksien kaltaiset tapahtumat yleensä tuovat. Nettisivut toimivat taas helppona kanavana informoida sidosryhmiä hankkeen tavoitteista tai sen etenemisestä.

Kyselyyn vastanneita pyydettiin kuvamaan vapaamuotoisesti Ryhti-hankkeen hyviä ja kehittämistä kaipaavia puolia. Kyselyyn vastanneiden mukaan hankeviestintä on varsin aktiivista ja määrällisesti runsasta (ml. järjestyt tilaisuudet). Vastaajat ilmaisivat tyytyväisyytensä myös hankeviestinnän laatuun, jota luonnehdittiin selkeäksi, informatiiviseksi ja ajantasaiseksi (tarkoittaen, että säännöllinen viestintä välittää hyvän tilannekuvan hankkeesta). Lisäksi osa vastaajista toi esille käytössä olevien viestintäkanavien monipuolisuuden, joista vastauksissa esille tuotiin uutiskirjeet, työpajat ja infotilaisuudet, sekä avoimuutta ja vuorovaikutuksellista suhdetta edistävän otteen. Myös haastateltavien henkilöiden näkemykset olivat linjassa kyselyn tulosten kanssa ja Ryhti-hankkeen tähän asti noudattamaa viestintälinjaa kuvattiinkin usein markkinahenkiseksi, idealistiseksi ja yleisluonteiseksi.

Myös hankeviestinnän kehittämistarpeiden saralla kyselyyn vastaajat kiinnittivät huomiota osin samoihin asioihin, joita muut vastaajat pitivät vahvuuksina. Yhdeksi tällaiseksi kehittämistoiveeksi nousi hankeviestinnän selkeyden ja ennen kaikkea konkreettisuuden lisääminen, koska nykyisen viestinnän nähtiin keskittyvän ylätasoon asioihin. Tässäkin kohtaa pidettiin tärkeänä, että hanke kykenisi viestimään paremmin muun muassa käyttäjäkohtaisista hyödyistä ja aikatauluista, ja Ryhti-hanke onkin jo osaltaan tarttunut toimenpiteisiin, jotka vastaavat tämänkaltaisiin toiveisiin (esim. tietojärjestelmän tietokartan ja käyttöta-pauskuvauksen laatiminen). Myös haastateltavat olivat kiinnittäneet huomiota viestinnän eräänlaiseen staattisuuteen, joka ilmeni viestintäsältöjen muuttumattomuutena tai toistumisena. Samoin haastateltavat näkivät viestinnän puutteiksi sen, että sen kautta välittyvä tilannekuva hankkeesta jää täsmenny-mättömäksi tai eri viestinnän kohderyhmille syntyy toisistaan poikkeava käsitys hankkeesta. Lisäksi vies-tinnässä tulisi pyrkiä keskittymään sidosryhmien kannalta olennaisista asioista viestimiseen, sillä nykyi-sestä suuresta viestimäärästä kuulijan on vaikea poimia itselleen olennaisia asioita (taustalla vaikuttavat mm. Ryhti-hankkeeseen liittyvät useat alahankkeet ja työpajat, joiden myötä syntyy paljon erilaisia tuo-toksia). Konkreettisempaan kehitysehdotuksena tuotiin esille esimerkiksi hankkeen nettisivujen selke-ämpi jäsentäminen siten, että tiedonhaku ja ajankohtaisen faktatiedon hakeminen olisi helpompaa. Yh-den kommentoijan mukaan edellä mainittujen puutteiden johdosta Ryhti-hanke näyttäytyy sekavana ko-konaisuutena, jota ulkopuolisen on vaikea hahmottaa.

Oikeastaan sidosryhmien parempi huomioiminen muodosti oman teemakokonaisuutensa viestinnän ke-hittämistä koskevissa vastauksissa. Viestintää tulisi kyetä räätälöimään ja kohdistamaan entistä tarkem-min erilaisten sidosryhmien (esim. kuntien kaavoituspäälliköiden) mukaisesti, jotta viestit ylipäättänsä menisivät lävitse. Yhtenä esimerkkinä väärinkohdennetusta viestinnästä mainittiin sellaiset hankkeet jär-jestämät tilaisuudet, joiden sisältö painottui tietotekniseen asioihin mutta kohdeyleisöllä (esim. arkkiteh-dit ja rakennusinsinöörit) ei ollut riittävää ICT-tietämystä tällaisista asioista. Viestinnän ymmärrettävyys nähtiinkin yhdeksi avainasioista, minkä vuoksi esimerkiksi avainkäsitteiden, kuten tietomallipohjainen suunnittelu, sisältö tulisi avata sekä huolehtia niiden johdonmukaisesti käytöstä. Yleisimminkin viestin-nän johdonmukaisuudesta ja avoimuudesta huolehtimista pidettiin tärkeänä, minkä lisäksi viestinnän vuorovaikutuksellista tai osallistamista tukevaa aspektia tulisi kyetä vahvistamaan aidon dialogin mah-dollistamiseksi. Muiden yksittäisten vastausten joukosta esille nousi vielä tarve laajentaa viestintää mui-hin sidosryhmiin (esim. muut virastot, yksityisen sektorin edustajat ja yhteiskunnalliset vaikuttajat), koska tilaisuuksissa läsnä olivat usein samat tahot ja kunnat. Samat havainnot nousivat esille myös haastatte-luissa ja huomionarvoista on se, että sekä projektitiimin jäsenet että sidosryhmän edustajat jakoivat pit-kälti saman käsityksen viestinnän nykytilanteesta ja siihen liittyvistä parantamistarpeista. Kaikkiaan ky-selyyn annettujen vastausten perustella voidaan todeta, että Ryhti-hankkeeseen kohdistuu hyvin mo-nenlaisia odotuksia ja toiveita erilaisten sidosryhmien saralla. Ryhti-hankkeessa pyritäänkin tietoisesti huomioon erilaisten sidosryhmien tarpeet ja sovittamaan toiminta niiden mukaan mutta joihinkin tarpei-siin reagoiminen on riippuvainen Ryhti-hankkeen eri vaiheiden valmistumisesta, joka luo edellytykset vastata toiveisiin (esim. määrittelytyön valmistuminen on yksi tällainen virstanpylväs).

5.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset viestinnästä ja vuorovaikutuksesta

Ryhti-hankkeessa on panostettu viestintään ja sidosryhmätyöhön huomattavasti, minkä myös sidosryh-mien edustajat ovat panneet merkille. Sidosryhmille kohdistuvan viestinnän laadusta, määrästä ja hyö-dynnetyistä kanavista koostuva kokonaistilanne on hyvällä tasolla eikä arvioinnissa noussut esille sellaisia kriittisiä osa-alueita, jotka olisivat jääneet hankkeelta huomioimatta. Yksi kehittämistarve liittyi viestin-nän johdonmukaisuudesta, selkeydestä ja ajantasaisuudesta huolehtimiseen, joka muun muassa tarkoittaa sitä, että hankkeeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä käytetään johdonmukaisesti ja etteivät hankkeen

eri osapuolilta lähtevät viestit ole keskenään ristiriitaisia. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen tulisi pyrkiä huolehtimaan myös siitä, että sen hyödyntämät konsultit välittävät samaa viestiä. Edelleen Ryhti-hankkeen hyödyntämiä viestintämateriaalien kehittämistä voisi jatkaa muun muassa kehittämällä erilaisia versioita eri tilaisuuksia varten, huolehtia niiden ahkerammasta päivittämisestä sekä sovittava hanketiimien kanssa yhteisistä säilyttämis- ja hyödyntämistavoista.

Viestinnän keskeisin haaste liittyy sen abstraktisuuteen ja idealistisuuteen, jonka vuoksi viestinnässä käsiteltävät asiat kuuluvat niin sanotulle ylätasolle. Tämän vuoksi sidosryhmien on vaikea löytää niistä tarttumapintaa. Yhtenä seurauksena tästä on mielikuvan kehittyminen viestinnän ja osin myös hankkeen muuttumattomuudesta tai paikallaan pysymisestä, millä voi olla negatiivisia vaikutuksia sidosryhmien mielenkiinnon ja sitoutumisen tason säilymiselle. Odotusten hallinnan kannalta idealistissävyytteinen viestintä on riskitekijä, koska se voi ruokkia epärealististen odotusten syntyä. Tämän vuoksi myös viestinnässä tulisi pyrkiä lisäämään sisältöjen konkreettisuutta koskien erityisesti hyöty- ja kustannusnäkökulmaa, jonka yhteydessä tulisi pyrkiä avaamaan riittävästi kustannusten ja hyötyjen takana olevia vaikutusketjuja uskottavuuden säilyttämisen vuoksi. Samalla viestintää tulisi pyrkiä rakentamaan enemmän kohdeyleisöstä käsin, koska joidenkin haastateltavien mukaan hankkeessa ei aina olla onnistuttu puhumaan oikeista asioista oikeille henkilöille (esim. on keskusteltu asioista sellaisten henkilöiden kanssa, jotka eivät tunne niitä tai joille kyseiset asiat ovat epäolennaisia). Ryhti-hankkeessa odotetaan, että määrittelytyön valmistuminen antaa viestinnälle paremmat edellytykset vastata edellä mainittuihin kehittämistarpeisiin. Tämä osaltaan tuo esille viestinnän sidoksen hankkeen eri vaiheiden etenemistähtiin, jonka varaan viestinnän narratiivisuus pohjautuu.

Ryhti-hankkeen harjoittamaan sidosryhmäyhteistyöhön kohdistuvat havainnot ovat hyvin samanlaisia kuin viestinnän saralla. Hanke on panostanut sidosryhmäyhteistyöhön ja pyrkinyt osallistamaan sidosryhmiä aktiivisesti monin eri keinoin. Kuitenkin myös sidosryhmäyhteistyötä olisi vietävä eteenpäin siten, että siinä huomioitaisiin paremmin kunkin sidosryhmän erityistarpeet unohtamatta kuitenkaan yksityistä ja kolmatta sektoria. Erityisesti kuntien kanssa harjoitettavan yhteistyön kehittämistä tulisi jatkaa edelleen. Lisäksi sidosryhmätyön, kuten myös viestinnän, avoimuutta ja aitoa vuorovaikutuksellisuutta tulisi pyrkiä vahvistamaan, mikä palvelisi keskinäisen luottamuksen syvenemistä.

6 Ryhti-hankkeen arviointi-, riskinhallinta- ja seurantakäytännöt

6.1. Yleistä arvioinnista ja seurannasta

Tässä osiossa tarkastellaan Ryhti-hankkeen arviointi-, riskinhallinta- ja seurantakäytäntöjä. Analyysi perustuu pääasiassa dokumenttiaineistoon sekä hankkeen edustajien kanssa käytyyn työpajaan, jossa keskusteltiin kehittävän arvioinnin hengessä hankkeen riskien hallinnan tilasta ja kehittämistarpeista. Ryhti-hankkeen hankesuunnitelman mukaan vaikuttavuuden arviointi on määritelty hankkeen elinkaaren aikana jatkuvasti käynnissä olevaksi prosessiksi, jonka tehtävänä on varmistaa hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden syntyminen. Arviointi on jaettu seitsemään osa-alueeseen:⁴⁶

1. Hankkeen tavoitteiden määrittely riittävän kunnianhimoisesti ja selkeästi siten, että hankkeeseen osallistuvat sisäistävät ja hyväksyvät ne
2. Hankkeen toiminnan ja tulosten seurannan järjestäminen, joka edellyttää hankkeen osa-alueiden tehtävien ja toimenpiteiden suunnittelua hanketavoitteita vasten siten että ne ovat realistisesti toteutettavissa olevia
3. Hankkeen kehittävä väliarviointi ulkopuolisen arvioitsijan toimesta
4. Hallituksen esityksen koskien RYTJ-lakiehdotusta vaikutusten arviointi HELO-ohjeiden mukaisesti
5. Tietojärjestelmän vaikutusarviointi sisältäen arviot toteuttamisvaihtoehdoista sekä tarkemmin vaikutusarvion valitusta toteutustavasta
6. Hankkeen loppuarviointi, joka kattaa niin hankkeen aikaansaamien tulosten ja vaikutusten arvioinnin kuin suositukset jatkotoimista koskien hankkeen tulosten juurruttamista ja laajempien vaikuttavuustavoitteiden edistämistä varten
7. Hankkeen jatkuvuuden varmistaminen suunnittelemalla hanketoimet sellaisiksi, että niistä kehittyisi jatkuvia prosesseja toiminnan liikkeen säilyttämiseksi hankkeen päättymisen jälkeen ja täten tavoitellun muutoksen edistymisen varmentamiseksi

Ryhti-hankkeen arviointia, seuranta ja ajantasaisen tilannekuvan muodostamista hankaloittaa tiedon jakautuminen useisiin eri dokumentteihin, joiden sisältämien tietojen ajantasaisuudesta tai paikkaansa pitävyydestä on vaikea olla varma. Kehittävän väliarvioinnin aikana on tapahtunut huomattavaa parannusta hankedokumentaation saattamisessa vastaamaan vallitsevaa hanketilannetta, mutta hankkeen on syytä kehittää selkeät päivityskäytännöt, joiden avulla varmistetaan realistinen tilannekuva.

Ryhti-hankkeessa tavoitteiden toteutumisen seuranta toteutuu kolmella tasolla, joita ovat i) tuotokset ii) tulokset ja iii) vaikutukset. Hankkeen ylätavoitteet on jäsenetty kuudeksitoista laadulliseksi tavoitteeksi⁴⁷ ja hankkeen tuotoksia seurataan projektinhallinnan työkaluin (mm. MS Project vaiheistus ja aikataulukutus). Hankkeen tulosten toteutumisen seurantaan on luotu indikaattorit ja näille tavoitetasot. Hankkeen laajempien vaikutusten seurantaan on suunniteltu kehitettävän omia indikaattoreita. Hankkeen laadulliset tavoitteet ovat jaettavissa hankkeen tuotoksia ja hankkeen tuloksia kuvaaviin seuraavalla tavalla:

⁴⁶ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

⁴⁷ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Hankkeen laadulliset tavoitteet, jotka kuvaavat hankkeen tuotoksia:

1. Lainsäädäntö mahdollistaa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän toteuttamisen
2. Kaavatiedon digitalisoinnin ja rakennustietojen laadun parantamiseksi on olemassa toimivat työkalut ja ohjeistus
3. Lainsäädäntö edistää rakennetun ympäristön yhteentoimivuutta
4. Lainsäädäntö sitouttaa ja velvoittaa toimijat muutokseen
5. Ryhti-hankkeesta on saatavilla ajantasainen, selkeä tieto eri kohderyhmille. Sidosryhmät tietävät, mitä heiltä odotetaan ja minkälaista tukea on saatavilla. Hyvät toteutustavat ja esimerkit leviävät
6. Kunnat ja muut toimijat osaavat tilata tietojärjestelmiä ja palveluita, jotka ovat yhteentoimivia tietojärjestelmän kanssa

Hankkeen laadulliset tavoitteet, jotka kuvaavat hankkeen tuloksia:

1. Kunnat, maakunnat ja kaupunkiseudut tuottavat MRL-uudistuksen mukaisia tietoja tietojärjestelmään etupainotteisesti
2. Hankkeessa mukana olevat tahot ovat sitoutuneita yhteiseen päämäärään. Muutos koetaan tarpeellisenä tai ainakin hyväksyttävänä
3. Keskeiset rakennetun ympäristön tiedot on määritelty ja harmonisoitu Yhteentoimivuusalustalle ja Rakennetun ympäristön tietokomponenttikirjastoon
4. Syntyy (julkista) keskustelua ja ymmärrystä digitalisaation hyödyistä pitkällä aikavälillä myös rakennetun ympäristön sektorilla
5. Voimassa olevat kaavat ovat digitaalisesti saatavilla valtakunnallisesti
6. Rakennetun ympäristön tiedon kertakirjaus ja toimitus. Toimijoilla on mahdollisuus välittää/saattaa tiedot vain yhden kerran valtiolle.
7. Tietojärjestelmän MVP 1.0 käyttöön otettu
8. Toimijat pystyvät saattamaan aineistoa RYTJ:hin
9. Toimijat/kunnat toimittavat tiedot RYTJ:hin
10. Rakennetun ympäristön alustalla eri toimijat – käyttäjät, tarjoajat ja muut sidosryhmät yli organisaatiorajojen – harjoittavat yhdessä lisäarvoa tuottavaa toimintaa

Alla olevaan taulukkoon 5 on puolestaan jäsennelty hankkeen hyödyntämien indikaattoreiden tavoitetasot ja niihin liittyvät ajankohdat. Indikaattorit asettavat tavoitetasot Ryhti-hankkeen tuloksille, minkä kautta syntyy niiden toimintaa ohjaava vaikutus. Lisäksi indikaattoreita hyödynnetään hankkeen toiminnasta viestimisessä.

Taulukko 5. Ryhti-hankkeen indikaattorit (25.11.2021)⁴⁸

	Indikaattori	Vuosi	Tavoite	Vuosi	Tavoite
1	Tiedot, joiden uuden KRL:n mukaan on oltava RYTJ:ssä, on määritelty Yhteentoimivuusalustalla	2022	90 %	2023	100 %
2	Pilottialueen kaavojen ulkorajat ja keskeiset ydintiedot ovat digitoitu tietomallimuotoon	2024	yleiskaava 100 % asemakaava 70 %	2025	yleiskaava 100 % asemakaava 100 %
3	Tiedonluovutuksen rajapinnat ovat valmiita	2024	20 %	2030	100 %
4	Ensimmäisen vaiheen toteutus launchattu	2024	Kyllä		
5	Tietojärjestelmä käytössä palvelusovaitusten (SLA) mukaisesti	2024	Kyllä		
6	Toimijat pystyvät saattamaan kaavatietomallin mukaiset tiedot RYTJ:ään	2023	Kyllä		
7	Toimijat pystyvät saattamaan rakennuslupapäätöksen tietomallin mukaiset tiedot RYTJ:ään	2023	Kyllä		
8	Uusista kaavoista kaavatietomallin mukaisia tietoja RYTJ:ään toimittavien kuntien lukumäärä	2024	5 (onnistuneista pilottihankkeista)	?	?
9	Osuus uudisrakennusten rakennuslupapäätöksistä, joista välitetään rakennuslupapäätöksen tietomallin mukaisia tietoja RYTJ:ään	2024	10 %	2027	100 %
10	Tietojärjestelmää hyödyntävien rekisteröityneiden käyttäjien määrä	2024	15 organisaatiota	2027	1000 käyttäjää / kk
11	Kuinka tarpeellisenä ja hyväksyttävänä pääkohderyhmät kokevat hankkeen (Kirahubin haastattelut ja hankkeen väliarviointi)	2021	70 % vastaajista pitää hankkeen tavoitteita oman organisaation kannalta tarpeellisena (4-5)	2023	80 %
12	Ryhtiin näkyvyys kumppaneiden kanavissa ja medioissa, osuimien määrä ja sävy relevanteissa (ansaitun median) kanavissa	2021	Vähintään keskimäärin 3 läpimenoa/kk	2022	Vähintään keskimäärin 5 läpimenoa/kk
13	RYTJ tietojen hyödyntävien uusien palveluiden määrä	2025	5	2030	20

23.3.2022 7

Kuten yllä olevasta taulukosta käy ilmi, valtaosa tavoitevuosista asettuu vuosille 2023–2024 mutta pidemmän aikavälin tavoitteet kaipaavat täydentämistä. Esimerkiksi toimeenpanoon liittyvät kyllä/ei -henkiset -indikaattorit koskettavat jokin toiminnan mahdollistamista, jonka vuoksi niillä pyritään ohjaamaan tiettyjä toimijoita omaksumaan haluttuja toimintamalleja tai -tapoja (esimerkiksi kannustamaan ottamaan jokin tietojärjestelmä käyttöönsä). Tämän vuoksi on hyvä tiedostaa, että Ryhti-hanke voi vaikuttaa suoraan ainoastaan tällaisiin mahdollistaviin elementteihin mutta ainoastaan epäsuorasti varsinaisiin toiminnan lopputulemiin (esim. kuinka moni toimijoista on omaksunut tietyn toimintatavan käyttöönsä). Tämän kannustavan ja ohjautumista koskettavan elementin huomioista Ryhti-hankkeesta myös haasteltavat pitivät tärkeänä, sillä esimerkiksi kuntien pakottamista RYTJ:n käyttäjiksi yksinomaan lainsäädännöllä ei pidetty toimivana, saati viisaana keinona.

6.2 Riskienhallinnan tila Ryhti-hankkeessa

Hankesuunnitelman mukaan riskienhallinta perustuu mahdollisten riskien tunnistamiseen sekä niiden toteutumisen todennäköisyyden ja merkittävyyden arviointiin. Merkittävämpien riskien varalta hankkeessa on laadittu riskienhallintasuunnitelma, jossa on pyritty tunnistamaan ehkäiseviä toimenpiteitä ja kehitetty suunnitelma niiden toteuttamiseksi. Riskienhallintasuunnitelman ajantasaisuus perustuu sen systemaattiseen läpikäymiseen neljännesvuosittain, mutta riskiarviointia päivitetään myös tilanteen niin vaatiessa.⁴⁹ Riskienhallintaa varten hankkeessa on kehitetty taulukkomalli, jonka viimeisimmässä versiossa (johon kehittävä arviointi on tutustunut) on tunnistettu 52 erilaista riskiä, joiden riskitaso on määritelty värikoodein (punainen – keltainen – vihreä). Riskin nimeämisen ja riskin seurauksen/vaikutuksen sekä riskin hallintatavan ja siihen liittyvien toimenpiteiden kuvauksen lisäksi riskejä on luokiteltu muun

⁴⁸ Valkonen, Laura (25.11.2021): Vaikuttavuutta tukeva seuranta (sisäinen)

⁴⁹ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

muassa riskin tyyppin, todennäköisyyden, vaikutuksen ja merkittävyyden mukaan. Edelleen tunnistettujen riskien hallinnoimista varten taulukossa on määritetty vastuuorganisaatio ja -henkilö.⁵⁰

Ryhti-hankkeen noudattamaa riskinhallintamenetelmää voidaan pitää varsin perusteellisena ja yhdessä haastattelussa sitä kuvattiinkin laajimmaksi harjoitukseksi YM:n historiassa. Riskienhallintataulukon luominen käynnistyi laajalla riskikartoituksella, jonka jälkeen kertynyttä riskilistaa on tiivistetty. Riskitaulukon ensisijaisena tarkoituksena on tukea jokaista hankeosion vetäjää omassa toiminnassaan. Myös strategiselle ohjausryhmälle on tuotu nähtäväksi joitakin osio riskienhallintataulukosta mutta tehtyjen nostojen relevanssi ja strategisen ohjausryhmän näkemykset tai muu kontribuutio ovat jääneet epäselviksi. Riskienhallintataulukon päivittäminen on vaativa prosessi mutta sen ansiosta jokainen hanketiimin jäsen joutuu refleктоimaan omaa toimintaansa.

Yleisesti riskit voidaan jaotella kolmeen eri luokkaan: I) riskit, joihin voidaan ja joihin tullaan vaikuttamaan omalla toiminnalla II) Riskit, joihin voitaisiin vaikuttaa omalla toiminnalla mutta näy ei kuitenkaan tulla tekemään (esim. johtuen resurssienkäytön priorisoinnista) ja III) Riskit, joihin ei voida vaikuttaa omalla toiminnalla. Haasteena onkin niemenomaan eri luokkiin kuuluvien riskien tunnistaminen.

6.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset

Kokonaisuudessaan Ryhti-hanke on tehnyt erinomaista työtä riskien määrittelyn, hallinnan ja seurannan alueella. Hankkeen laatimat riskikartoitukset luovat omalla esimerkillään myös mallia koko ympäristöministeriön hallinnonalan riskienhallintatoiminnan kehittämiseksi. Edelleen Ryhti-hankkeessa noudatetaan säännöllistä neljännesvuosittain toteutettavaa riskienhallinnan päivittämissyikliä, mikä osaltaan tukee tiimityöskentelyä, yhteisen tilannekuvan ylläpitämistä sekä vähentää henkilöriskejä.

Keskeisistä vahvuuksista huolimatta kehittävän arvioinnin tiimi katsoo tarpeelliseksi nostaa esiin joitain riskien arvioinnin kannalta keskeisiä toiminnallisia näkökohtia. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen olisi syytä pyrkiä tarkentamaan määriteltyjä vaikuttavuus- ja toiminnallisia tavoitteita siten, että ne kytkeytyisivät vahvemmin Ryhti-hankkeeseen ja RYTJ:hin. Esimerkiksi ensimmäistä toiminnallista tavoitetta tulisi täydentää siten, että siitä tulisi ilmi yhteys kaava- ja rakennustietoihin. Jo tehdyt selvitykset eivät anna kovin tarkkaa kuvaa RYTJ:n potentiaalisista hyödyistä ja kustannuksista sekä näihin liittyvistä perusteluista, minkä vuoksi ne voivat luoda harhaanjohtavan kuvan Ryhti-hankkeen perusteista⁵¹. Kuitenkin Ryhti-hankkeessa ollaan tietoisia tilanteesta ja nyt määrittelytyön valmistumisen myötä hankkeella on paremmat edellytykset tehdä tarkempia analyyseja, joiden lisäksi suunnitelmissa on käydä kuntakohtaisia keskusteluita RYTJ:hin liittyvistä muutoksista ja niihin liittyvistä edellytyksistä.

Ryhti-hankkeen riskienhallintaa, seuranta ja arviointia tulisi vahvistaa entisestään. Parhaiten tämä on toteuttamisessa hankkeen tavoitteiden ja keinojen selkeämmällä yhteenkytkemisellä (ns. vaikutusketjut), perustamalla itsearviointifoorumeita ja kytkeällä hankkeen seuranta- ja riskiarviointi tiiviimmin toisiinsa. Vaikuttavuuden arvioinnin tueksi hankkeessa tulisi pyrkiä hahmottamaan vaikuttavuusketju-logiikka ja kirjoittamaan se auki. Tämän työn tukemiseksi yksi vaihtoehto olisi luokitella käytössä olevat seurantaindikaattorit erilaisten teemojen alle, kuten esimerkiksi indikaattoreihin, jotka liittyvät RYTJ:n perustan luomiseen, ja indikaattoreihin, jotka liittyvät tavoitellun muutoksen seurantaan. Edelleen seurantaindikaattoreita tulisi päivittää ja tarkastella uudelleen niiden relevanssin näkökulmasta muun muassa mahdollisten päällekkäisyyksien karsimiseksi (esim. indikaattorit 5–7). Tähän sisältyy olennaisesti

⁵⁰ Ryhti-riskienhallintataulukko (sisäinen)

⁵¹ Tämä koskettaa erityisesti kunnille muutostöistä koituvia kustannusarvioita.

pohdinta siitä, millä tavoin jotakin asiaa mitataan. Ulospäin suuntautuvien metodien (esim. tilastot ja kyselyt) rinnalla voidaan hyödyntää myös erilaisia itsearviointimetoja. Vaikka hanketiimi käy säännöllisesti keskustelua hankkeen tilanteesta, niin tämän rinnalla olisi syytä ottaa käyttöön systemaattisempi itsearviointikäytäntö.

Ryhti-hankkeen nykyisen riskienhallintataulukon päivittämisen yhteydessä huomiota tulisi kiinnittää siihen, onko riskeihin liittyvät syy-seuraussuhteet tunnistettu oikein. Samoin tulisi suorittaa toteutuneiden riskien analysointi sekä uudelleenarviointi koskien niiden relevanssia (mm. riskin ajankohtaisuus, muutokset riskitasossa ja realisoituneiden riskien todelliset seuraukset). Edelleen nykyistä riskienhallintataulukkoa voisi kehittää siten, että riskit luokiteltaisiin isompien teemojen alle, kuten esimerkiksi tietojärjestelmän hankinnan ja käyttöönoton mukaan.

7. Tietojärjestelmän kehittäminen

Tietojärjestelmän kehittämisen tilannetta on arvioitu pääosin dokumentaation perusteella. Arviointi on pyritty perustamaan Ryhti-hankkeen ja RYTJ-tietojärjestelmähankkeen suunnitelmiin, niiden toteutuksen vaiheesta kertoviin projekti- ja hankedokumentteihin, sekä julkaistuihin tiedotteisiin. Haastatteluja on käytetty materiaalin tukena ja niillä on haettu vahvistusta dokumentaatiosta syntyneeseen käsitykseen.

Tietojärjestelmähankkeen tausta on nykyisen hallituksen (Marinin hallitus) hallitusohjelmassa. Hallitusohjelman kohdan 3.1.1 Asuntopolitiikka Tavoite 1 on nimeltään ” Rakennetaan hiilineutraalia yhteiskuntaa ja parannetaan rakentamisen laatua”. Tavoitteeseen pääsemisen keinoina on mm. maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen loppuun vieni ja ”Luodaan rakennetun ympäristön valtakunnallinen digitaalinen rekisteri ja tietoaalusta, joihin maankäyttöä ja rakentamista koskevat päätökset ja prosessit tukeutuvat”. Hallitusohjelmassa kuvattu digitaalinen rekisteri ja tietoaalusta tarkoittaa käytännössä Ryhti - Rakennetun ympäristön tietojärjestelmähanketta.⁵² Tällä perusteella toteamme tietojärjestelmähankkeen olevan oleellinen hallitusohjelman Ryhti-hankkeen oleellinen osa, ja tietojärjestelmähankkeen arviointi täten perusteltua osana Ryhti-hankkeen arviointia.

Ryhti-hankkeen perusajatuksena on ”*tuottaa pohjan paremmalle tiedolle ja tiedon saatavuudelle. Ryhti-hankkeessa alueidenkäytön suunnitelmat ja rakennuslupatiedot kootaan saataville yhtenäisessä muodossa. Tätä varten luodaan laajassa yhteistyössä valtakunnallinen rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, RYTJ.*”⁵³. Uuteen järjestelmään tulee myös rakennus- ja huoneistotietorekisteri, joka on yksi perusrekistereistä.

RYTJ-hanke on siis tärkeässä osassa hallitusohjelman toteutuksessa. Täten hallitusohjelma myös muodostaa kehityksen hankkeen aikataululle. Vuoden 2021 toukokuussa julkaistun RYTJ-hankesuunnitelman mukaan hanke on nelivuotinen ja ajoittuu vuosille 2020–2023, Marinin hallitusohjelman mukaisesti. Ryhti-hankesuunnitelmaa on viimeksi tarkennettu vuoden 2021 lopussa. SYKE on myöhemmin tarkentanut YM hankesuunnitelmaa RYTJ:n omalla hankesuunnitelmalla vuosille 2021–2024.

7.1 Arvio hankkeen toimintaedellytyksistä

Tässä arvioinnissa hankkeen onnistumisen edellytyksiä tarkastellaan ns. projektikolmion (aika, resurssit, tuotokset) mukaisesti. Hankkeen onnistumisen edellytyksiä mielestämme on, että hankkeelle on varattu työn tekemiseen tarvittavat resurssit, ja hankkeen aikajänne suhteessa tulostavoitteisiin on realistinen. Mikäli tuotosten suhteen havaitaan muutostarpeita, on kustannuksia ja hankkeen aikajännettä kyettävä muuttamaan.

Ryhti-hankkeen vuosiraportin perusteella voidaan todeta, että Ryhti-hankeella on valmiudet tarvittaessa hankkia lisää rahoitusta. Rahoituspohjan osalta voimme todeta toimintaedellytysten olevan kunnossa.

Hankkeen aikatavoitteeksi on hankesuunnitelmassa asetettu vuosi 2023, joten vaikuttaa siltä, että hankkeen aikataulu on kiinnitetty. Vuoden 2021 vuosiraportissa toisaalta todetaan, että hanke jatkaa työtään

⁵² Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma (10.12.2019), Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

⁵³ Ryhti-hankkeen Hankeikkunasivu, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

vuonna 2024, joten voimme olettaa myös hankkeen aikataulun joustavan tarvittaessa⁵⁴. Myös rahoituksen puolesta aikataulu voi joustaa, koska myönnetty rahoitus on kolmivuotista. Esimerkiksi loppuvuodesta 2021 myönnettyä rahoitusta voidaan käyttää vielä 2023, ja loppuvuodesta 2022 myönnettyä rahoitusta voidaan käyttää vielä 2024.

Näemme tällä perusteella, että tietojärjestelmähankkeen toimintaedellytykset ovat kunnossa. Mikäli Ryhti-hankkeen rahoituspohja ei ole riittävä tavoitteiden saavuttamiseksi, se kykenee hankkimaan lisärahoitusta. Myös hankkeen aikataulua voidaan tarvittaessa muuttaa ja on jo muutettukin. Esteitä hankkeen menestymiselle ei täten ole.

7.2 Tietojärjestelmäprojektin hallinnan riskit

7.2.1 Ulkoiset riskit

Ulkoiset riskit ovat hankkeen ulkopuolisia tapahtumia, joihin on vaikea vaikuttaa. RYTI-hankkeessa sel-laiseksi voidaan nähdä lähinnä maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen tilanne.

Alkuperäisen hankesuunnitelman mukaan hallituksen esitys maankäyttö- ja rakennuslain muutoksesta piti viedä eduskuntaan vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä⁵⁵. Tilanne on kuitenkin muuttunut siitä⁵⁶: Hallitus on sopinut asioista, jotka maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksesta toteutetaan. Eduskuntaan viedään hallituksen esitys uudeksi rakentamislaki sekä maankäyttö- ja rakennuslain muutos, jolla nykyiset rakentamisen pykälät kumotaan ja lakiin lisätään säännökset alueidenkäytön digitaalisuudesta. Lisäksi valmistellaan hallituksen esitystä laiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle alkusyksystä 2022, ja lait tulisivat voimaan 1.1.2024.

Hanke on viestittänyt arviointiryhmälle, että esityksen läpimenoissa ei pitäisi olla ongelmia, joten emme näe lakiesityksen tilannetta erityisenä riskinä hankkeen kannalta. Tosin toteamme, että mikäli lain voimaantulossa olisi ongelmia, olisi sillä todennäköisesti suuri vaikuttavuus hankkeen kannalta.

Yleisenä huomiona voidaan todeta, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan on toki muuttanut myös valtakunnallista digitaalisen turvallisuuden tilannetta. Tämä saattaa vaikuttaa RYTI:n toteutukseen ja lainsäädäntöhankkeiden etenemiseen tavoilla, joita ei vielä pystytä arvioimaan

7.2.2 Kustannusriskit

Tietojärjestelmähanketta ei ole vielä kilpailutettu eikä toteutuksen kustannuksista ole muuta tietoa kuin 2.4.2022 julkaistussa hankintailmoituksessa esitetty arvio 7,5 m €. Kustannusriskejä ei tietojen puuttuessa voida vielä arvioida sen paremmin kuin todeta, että hanke toimii kustannusarvionsa puitteissa.

⁵⁴ Ryhti-hankkeen vuosiraportti 2021, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

⁵⁵ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

⁵⁶ YM (22.3.2022): Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen jatkosta linjaus: uusi rakentamislaki sekä alueidenkäytön digitaalisuus eduskuntaan syksyllä (tiedote), <https://ym.fi/-/maankaytto-ja-rakennuslain-uudistuksen-jatkosta-linjaus-uusi-rakentamislaki-seka-alueidenkayton-digitaalisuus-eduskuntaan-syksylla>

Tosin voidaan todeta, että kaikkiin hankkeen tarvitsemiin toteutuksen osiin ei ole vielä myönnetty rahoitusta. Esimerkiksi VOOKA-järjestelmä (voimassa olevat kaavat rakennetun ympäristön tietojärjestelmään) on rahoituksen osalta vaiheessa, jossa pilotin tekemiselle on rahoitus, ja osittain seuraavalle vaiheellekin. Mutta koko toteutuksen kattavaa rahoituspäätöstä ei ole vielä tehty. Tämä on kuitenkin mielestämme normaalia. Kun pilotti on tehty ja tiedetään lopullisen toteutuksen kokoluokka ja kustannus, hanke alkaa hakea toteutukselle rahoitusta.

Näin ollen tietoomme ei ole tuotu kustannuksiin liittyviä erityisiä riskejä. Toteamme tosin yleisenä havaintona, että tietojärjestelmätoteutukseen liittyvät mahdolliset aikataulusiirrot saattavat aiheuttaa myös kustannusten kasvamista. Tilannetta kannattaakin seurata tarkasti.

7.2.3 Aikatauluriskit

Toukokuun 2021 hankesuunnitelman aikataulu välitavoitteineen on⁵⁷:

2020	Hankkeen organisoituminen Tahtotilan rakentaminen Päätös tietojärjestelmän vastuuviranomaisesta
2021	Kaavojen ja rakennusluvan tietomalli valmistuu Tietojärjestelmän vähimmäisvaatimukset ja toiminnalliset määrittelyt valmistuvat Tietojärjestelmän ylläpitokustannukset tiedetään Valtakunnallisen kaavatiedon digitalisointi ja rakennustiedon perusparannus käynnistyvät
2022	Vähimmäisvaatimusten mukaisen tietojärjestelmän toteutus alkaa. Tietojärjestelmän testaus ja pilotointi käynnissä
2023	Tietojärjestelmätoteutus julkaistaan Tietojärjestelmän laaja käyttöönotto Tietojärjestelmän koulutus

⁵⁷ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Toteutuksen tilanne ja suunnitelma valmistumisesta 30.3.2022 julkaistun tiekartan perusteella on⁵⁸:

2020	Hankkeen organisoituminen, tahtotilan rakentaminen, päätös tietojärjestelmän vastuuviranomaisesta
2021	Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän ensimmäisen vaiheen toteutus määritetään Valmistellaan teknistä toteutusta ja vuonna 2022 tehtävää tietojärjestelmän kilpailutusta
2022	Tietojärjestelmän tekniset vaatimukset on tarkennettu Tekninen toteutus alkaa alkusyksyllä 2022 RYTJ:n jatkokehityksen suunnittelu alkaa
2023	SYKE ottaa vaiheittain käyttöön tietojärjestelmän ensimmäiset ominaisuudet SYKE varmistaa järjestelmän teknisen toimivuuden
2024	Järjestelmä avautuu käyttäjille vuonna 2024 RYTJ:n alueidenkäytön suunnitelmatietovaranto otetaan käyttöön

Uuden aikataulun perusteella voi todeta, että aikatauluriski on jo realisoitunut. Järjestelmän laaja käyttöönotto on jo jouduttu siirtämään alkuperäisestä aikataulusta vuodelle 2024.

Alkuperäistä aikataulua kriittisesti tarkastelemalla syntyy kuva, että tietojärjestelmähankkeen aikataulu on tosiasiasa muodostettu hallitusohjelmakauden mukaan. On todennäköistä, että tietojärjestelmähankkeen toteutuksen aikataulua joudutaan tarkentamaan, kun vuoden 2022 kilpailutus on tehty ja toteuttaja valittu. Tietojärjestelmähankkeen toteutuksen kilpailutus tietenkin muodostaa myös aikatauluriskin; mikäli hankinnassa epäonnistuttaisiin, ei hankkeen toteutuminen aikataulussa olisi enää mahdollista. Emme näe mitään syytä epäillä, että hankinta ei onnistuisi. Hankintaa varten on hankittu ulkopuolinen hankintakonsultti, jonka asiantuntemusta käytetään hankinnan tekemisessä.

7.2.4 Toiminnan riskit

Toiminnan riskit ovat riskejä, joiden vaikutuksena haluttua muutosta ei tapahdu, ja suunnitellut hyödyt jäävät saavuttamatta. Esimerkkejä mahdollisista toiminnan riskeistä ovat ristiriidat intressiryhmien välillä, tärkeiden henkilöiden riittämättömät valtuudet ja huono viestintä.

Tässä hankkeessa esille nostamamme toiminnalliset riskit liittyvät tietojärjestelmän toteutukseen ja tulosten saamiseen käyttöön. Jotta haluttuja hyötyjä voidaan saavuttaa, kunnilta edellytetään kaavoituk-

⁵⁸ Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tiekartta (30.3.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

sessä ja rakennusvalvonnassa käytettävien järjestelmien uusimista ja henkilöstön perehdyttämistä tietomallipohjaiseen suunnitteluun. On hieman epäselvää, millä aikataululla kunnat ovat varautuneet järjestelmien uusimiseen ja henkilöstön koulutuksiin.

Mielestämme kunnille aiheutuvia kustannuksia ei ole myöskään arvioitu riittävän tarkasti kokonaiskuvan muodostamiseksi. Osa kunnista on esittänyt epäilyksiä, että kunnat eivät saa muutoksista suoria hyötyjä.

Näemme riskinä käyttöönoton pitkittymisen johtuen kuntien tilanteesta. Vaikka RYTJ-tietojärjestelmä valmistuisi ajoissa, ei kokonaisuutta saada toimimaan, jos kunnat eivät ole etukäteen riittävän varautuneita järjestelmämuutoksiin ja -hankintoihin. Tämä taas siirtää hankkeesta saatavien hyötyjen realisoitumista.

Hanke onkin jo arvioinnin aikana havainnut riskin, ja ryhtynyt toimenpiteisiin riskin minimoimiseksi. Hanke on aloittanut kustannukset ja hyödyt kunnille –muistion laatimisen joulukuussa 2021. Muistioluonnosta on käytetty hyväksi RYTJ-lain HE:ssä. Hankkeen aikana vuorovaikutukseen kuntien kanssa on saatu lisää resursseja, ja hanke aikookin panostaa aikaisempaa enemmän kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Hanke on myös tiedostanut, että sen kannattaa keskustella kuntien tietojärjestelmätoimittajien kanssa RYTJ-toteutuksesta ja muutostarpeista kuntien tietojärjestelmiin. Pidämme tätä suhtautumista erittäin hyvänä lähestymistapana ja uskomme sen auttavan kuntien järjestelmämuutosten aika-tauluttamisessa.

DigiFinland Oy:ltä on myös jo tilattu työ, jossa selvitetään, millainen muutospolku kunnille on rakennettava RYTJ-tietojärjestelmän käyttöönottoon. Kunnat jaetaan muutamaaan segmenttiin vuoden 2022 aikana. Jokaiselle segmentille rakennetaan myös vuoden 2023 aikana muutospolku, jonka jälkeen kunnat tietävät niiltä tarvittavat työt muutoksen toteuttamiseksi. Tällöin pystytään myös analysoimaan muutoksen hyödyt ja kustannukset kuntien näkökulmasta.

7.2.5 Monimutkaisuusriskit

Monimutkaisuusriskeinä tarkoitamme hankkeen mahdollista teknistä monimutkaisuutta, uusien teknologioiden käyttöä, erittäin monimutkaisten tehtävien automatisointia, ja monimutkaisia suhteita olemassa oleviin muihin järjestelmiin.

Arvioinnin aikana ei tuotu esille, että hankkeessa käytettäisiin uusia teknologioita tai että tietojärjestelmätoteutuksessa automatisoitaisiin erityisen monimutkaisia toimintaprosesseja, huomioiden toki, että kyseessä on kansallisen tason hanke. Ei voida siis sanoa, että toteutus olisi helppo tai yksinkertainen, mutta mielestämme monimutkaisuus on tavanomaista tasoa ottaen huomioon hankkeen kokoluokka.

Tietojärjestelmän käyttäjäorganisaatioita on toki paljon (kunnat), mutta sekin on tyypillistä kansallisen tason järjestelmää toteutettaessa. Käytännössä kaikki kunnat joutuvat tekemään muutoksia kaavoituksen ja rakennuslupakäsittelyn järjestelmiin ja prosesseihin. RYTJ:n käyttöönotto aiheuttaa muutostarpeita satoihin tietojärjestelmiin. Muutostyön laajuus lisää tietenkin kokonaisuuden aikataulu- ja kustannusriskiä.

7.3 Tietojärjestelmähankkeen menestystekijöiden arviointi

Olemme arvioineet tietojärjestelmähankkeen kriittisiä menestystekijöitä kymmenen kohdan listan avulla. Lista kuvaa mielestämme tyypillisiä tietojärjestelmähankkeen menestystekijöitä, joiden avulla voidaan arvioida hankkeen onnistumisen mahdollisuuksia.

- Projektin omistaja pidetään tietoisena projektin kaikista vaiheista, ja omistaja hyväksyy jokaisessa vaiheessa muutokset.

RYTJ-hankkeelle on asetettu ohjausryhmä, jonka tehtävänä on RYTJ:n toteutuksen hankkeen ohjaus, toimintaedellytysten varmistaminen ja esteiden poistaminen. Hankkeen ohjauksen voidaan siis todeta olevan tältä osin kunnossa.

- Välitulokset valmistuvat aikataulun mukaisesti

Hankkeen kaikki välitulokset eivät ole valmistuneet aikataulun mukaisesti, ja hankkeen kokonaisaikataulu on jo jouduttu siirtämään.

Toukokuun 2021 RYTJ-hankesuunnitelman [YM01] mukaan tietojärjestelmän pääkehittäjä olisi pitänyt olla valittuna Q1/2022. Arviointia kirjoittaessa pääkehittäjän (toteuttajan) valinnassa on päästy vasta kilpailullisen neuvottelumenettelyn osallistumispyynnön julkaisuun, osallistumishakemusten jätön määräajan ollessa 2.5.2022.

Välitulosten myöhästymistä vuoden 2021 aikana selittää hankkeessa tapahtuneet henkilövaihdokset ja siitä johtuvat liian vähäiset henkilöresurssit vuoden 2021 aikana. Lisäksi Hankintastrategian muutoksen on arvioitu aiheuttaneen noin 4–6 kk viivästymän. Kokonaisuudessaan tilannetta on korjattu rekrytoimalla, ja tällä hetkellä henkilöresurssit on riittävästi hankkeen eteenpäin viemiseksi normaalilla tahdilla. Vuoden 2021 aikana tapahtunutta myöhästymistä ei pyritä korjaamaan tekemällä seuraavia vaiheita nopeammin, vaan aikataulu on siirretty myöhästymisen verran eteenpäin. Tämä on mielestämme varsin realistinen suhtautuminen hankkeen resursointiin suhteessa aikatauluihin. Hankkeessa toimivat henkilöt selvästikin tiedostavat, että aikataulusta kiinni pitäminen on tärkeää, ja ovat suunnitelleet tehtäviä painottaen aikataulujen pitämistä.

- Selkeästi kuvattu tarkoitus ja tehtävä.

Hankkeen tarkoitus ja tehtävä on hyvin selkeästi kuvattu hankesuunnitelmassa. Haastattelujen perusteella vaikuttaa laajasti siltä, että hankkeeseen osallistuvat henkilöt ovat ymmärtäneet hankkeen tarkoituksen ja sitoutuneet siihen hyvin.

- Selkeät laadullisesti ja määrällisesti kuvatut tavoitteet

Tietojärjestelmähankkeen tavoite on kuvattu hankesuunnitelmassa. Pidämme erittäin hyvänä sitä, että hankesuunnitelmassa on hyvin kuvattu vuonna 2023 käyttöönotettavan vähimmäistoteutuksen vaatimukset.

Hankesuunnitelmassa on selkeästi kuvattu myös välituloksia ja niiden määräaikoja. Pidämme hyvänä, että hankesuunnitelmassa on hyvin kuvattu määrällisiä ja laadullisia tavoitteita. Arviomme mukaan tietojärjestelmähankkeen tavoitteet on erittäin hyvin kuvattu.

- Ylin johto on valmis antamaan tarvittavat resurssit (kustannukset, henkilöresurssit, välineet)

Hanke on mukana hallitusohjelmassa, joten voidaan todeta, että hankkeella on varmasti ylimmän johdon tuki. Myös tarkasteltu materiaali antaa ymmärtää, että hanke saa tarvitessaan ainakin nykyisellä hallituskaudella tarvitsemansa rahoituksen ja muut resurssit. Jatkorahoitus on pitkälti kiinni seuraavan hallituksen ohjelmasta ja rahoituskehyksistä.

- Riittävän tarkka projektisuunnitelma, jossa on selkeästi kuvatut välitavoitteet ja kustannusarvio

Pääkehittäjän valitsemiseksi 2.4.2022 julkaistun kilpailullisen neuvottelumenettelyn osallistumispyynnön mukaan varsinainen tietojärjestelmähankkeen projektisuunnitelma pyydetään toimittamaan tarjousten mukana. Yhtenä valintaperusteena on Ratkaisun toimituksen ja käyttöönoton laadullinen arviointi, katkaen muun muassa:

- Ratkaisun kattavuus ja toimitusnopeus
- Toimitus- ja vaiheistussuunnitelmien tarkkuus ja kattavuus
- Tarjotun ratkaisun kehittämisen ja toimittamisen tavat, menettelyt ja menetelmät

Näin ollen kehitysprojektin projektisuunnitelmaa ei voida vielä arvioida, ja se jätetään tämän arvioinnin ulkopuolelle.

- Tarvittava teknologia on saatavilla

Arvioinnin aikana ei ole tullut esille mitään sellaista, joka antaisi aiheen uskoa, että hanke aikoo toteuttaa tietojärjestelmän muilla kuin koetelluilla teknologioilla. Näin ollen voimme olettaa, että järjestelmän toteuttamiseksi tarvittava teknologia on saatavilla, emmekä tältä osin näe projektissa erityisiä riskejä.

- Projektin muutostenhallinta on kunnossa

Projektin muutoshallinnassa ei havaittu ongelmia arvioinnin aikana. Ryhti hankeen sisällä on SYKE:ssä oma tiimi, jota **ohjaa oma erillinen ohjausryhmä**. SYKE:n RYTI-tiimillä on oma hankesuunnitelma ja operatiivinen toimintamalli. Hankesuunnitelma päivitetään, kun tietojärjestelmätoimittaja on valittu.

Toteamme kuitenkin, että hankkeen operatiivinen muutoksenhallinta on avaintekijä hankkeen aikataulukriittisten tehtävien valmistumiselle. Varsinainen toteutuksen operatiivinen ohjausmalli on vielä päätämättä, joten muutoksenhallintamenettelytkään eivät voi olla vielä vakiintuneella tasolla.

- Projektin tulostavoitteet eivät muutu projektin aikana voimakkaasti, ja vähäiset muutokset tehdään hallitusti

Projektin tulostavoitteet kokonaisuutena tarkasteltuna eivät ole tähän mennessä muuttuneet. Tulostavoitteet on kuvattu hankesuunnitelmassa hyvin, eikä arviointiryhmän tiedossa ole muutoksia. Myöskään haastattelussa ei tuotu esille oleellisia muutoksia tulostavoitteisiin. Ainoa tähän mennessä havaitsemamme todella merkittävä muutostarve saattaisi ilmetä, mikäli maankäyttö- ja rakennuslain muutosesitys ei etenisi eduskuntaan oletetulla aikataululla.

- Vastuut ovat selkeät

Hankesuunnitelmassa on kuvattu selkeästi ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen vastuut. Hankesuunnitelmassa on kuvattu myös hyvin strategisen ohjausryhmän, lainsäädäntöryhmän, SYKE:n ohjausryhmän ja projektiryhmän tehtävät. Myös erilaisten sidosryhmien osallistuminen on hyvin kuvattu. Hankesuunnitelmaa voidaan tältä osin pitää hyvänä.

7.4 Yhteenveto

Arvioinnin tietojärjestelmäosiota koskevana yhteenvetona voidaan todeta, että tietojärjestelmähankkeella on kaikki ulkoiset ja sisäiset onnistumisen edellytykset kunnossa. Hankkeella on ylimmän johdon tuki, sen tarvitsema rahoitus, ja hankkeen aikatauluakin on kyetty siirtämään tarvittaessa.

Emme näe hankkeella varsinaisia merkittäviä ulkoisia riskejä. Tosin toteamme maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön uudistamisen olevan hankkeen toteutuksen alkuperäisenä perusteluna hallitusohjelmassa, ja lainuudistuksessa on nähtävissä muutoksia alkuperäiseen ajatukseen verrattuna. Lakiuudistuksien mahdollisella myöhästymisellä tietenkin on vaikutusta myös hankkeeseen. Haastattelujen perusteella voimme todeta hankeryhmän olevan hyvin tietoisia lainsäädäntötyön tilanteesta ja seuraavan tilannetta tarkasti. Toteamme riskin olevan tältä osin hyvin hallinnassa.

Tietojärjestelmähanke on kansallisen tason hanke, jonka käyttöönotto vaihe koskettaa kaikkia Suomen kuntia. Huomioon ottaen hankkeen kokoluokan, emme arvioi tietojärjestelmähankkeen olevan erityisen monimutkainen tai sisältävän erityisiä teknologisia riskejä. Toki hanke on jo kokoluokkansa takia haastava. Esimerkiksi tietojärjestelmämuutosten ja uusiin järjestelmiin perehdytettävien henkilöiden määrä kunnissa on suuri. Arvioinnin aikana saimme jonkin verran ristiriitaisia havaintoja kuntien sitoutumisesta hankkeen tavoitteisiin. Ehdotamme lisähuomion kiinnittämistä kuntien ja kuntien tietojärjestelmätoimittajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Hanke onkin ryhtynyt jo toimiin yhteistyön kehittämiseksi ja kuntien muutospolun rakentamiseksi. Pidämme hankkeen reagointia tältä osin erittäin hyvänä ja yhteistyötä edistävänä.

Myös tietojärjestelmähankkeen sisäisissä toimintaedellytyksissä näyttää olevan kaikki kunnossa. Hankkeen hankesuunnitelmassa on kuvattu hyvin tehtävät, vastuut, aikataulut ja hankkeen valmistumisen laadulliset kriteerit. Haastattelujen aikana saimme myös vaikutelman, että hankkeeseen osallistuvat henkilöt ovat erityisen hyvin sitoutuneet hankkeen tavoitteisiin. Kaikki edellytykset hankkeen menestymiseen ovat siis olemassa.

Tietojärjestelmähanke on tällä hetkellä jäljessä toukokuun 2021 aikataulusta. Yhtenä selittäväenä tekijänä on henkilövaihdokset vuoden 2021 aikana. Hankkeen henkilöt ovatkin kiitettävällä tavalla kiinnittäneet huomiota tehtävien aikatauluttamiseen. Ehdotamme, että tarkkaa aikataulusuunnittelua jatketaan ja erityistä huomiota kiinnitetään tehtävien riippuvuuksien hallintaan ja kriittisellä polulla olevien tehtävien aikataulujen pitämiseen. Ehdotamme myös, että hankkeen aikataulu tarkastellaan kriittisesti vuoden 2022 aikana valittavan tietojärjestelmätoimittajan kanssa, toimittajavalinnan varmistuttua.

Koska myöhästymisen syynä on ollut odottamattomat henkilövaihdokset, kannattaa erityistä huomiota kiinnittää myös avainhenkilöiden työn kuormittavuuteen, työvälineisiin ja toimintatapoihin, jotka edesauttavat henkilöstön suoriutumista ja pysyvyyttä. Toisaalta ehdotamme, että hanke miettii etukäteen toimintamallit, joiden avulla äkilliset henkilövaihdokset hoidetaan mahdollisimman sujuvasti. Hanke on ajallisesti pitkä, joten on varauduttava siihen, että henkilövaihdoksia saattaa nykyisessä työmarkkinatilanteessa tulla jatkossakin.

Kokemustemme mukaan tietojärjestelmäprojektien viivästyminen usein vaikuttavat negatiivisesti myös projektien kustannustasoon. Ehdotamme tämän takia tietojärjestelmäprojektin osalta erityisen huomion kiinnittämistä aikataulujen toteutumisen lisäksi kustannustason hallintaan

8. Järjestöavustusten arviointi

8.1. Yleistä Ryhti-hankkeen järjestöavustustoiminnasta

Vuoden 2020 elokuusta lähtien Ryhti-hanke on tarjonnut yhdistyksille, säätiöille ja muille yleishyödyllisille mahdollisuuden hakea järjestöavustusta ei-taloudelliseen toimintaan, joka tukee rakennetun ympäristön tiedonhallinnon tahtotilaa. Järjestöavustuksen tavoitteena on:

- 1) vauhdittaa rakennetun ympäristön tiedonhallinnon digitalisaatiota,
- 2) mahdollistaa eri toimijoiden digitalisaatioon ja tiedonrakenteiden yhteentoimivuuteen kohdennettu, yhteistä tahtotilaa luova toiminta ja
- 3) vahvistaa kumppanuuksia ja yhteistyötä sekä luoda sille uusia käytäntöjä.

Järjestöavustusta ei ole kohdennettu spesifeille toimialoille, vaan se koskettaa koko rakennettua ympäristöä ja rakentamista edellyttäen, että avustusta hakevan hankkeen tulokset kytkeytyvät edellä mainittuihin tavoitteisiin. Järjestöavustukset ovat harkinnanvaraisia ja hakemusten arviointi sekä keskinäinen vertailu perustuvat kokonaisarviointiin, jonka kolme elementtiä ovat i) tarkoituksenmukaisuus ii) toteuttamiskelpoisuus ja iii) vaikuttavuus suhteessa haettavaan avustussummaan, avustusten tavoitteisiin ja käytettävissä oleviin määrärahoihin.

Järjestöavustusta on myönnetty enimmillään 70 prosenttia toteutuneista, hyväksytyistä kustannuksista, jotka ovat olleet välttämättömiä hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi, ja jotka voidaan kirjanpidon perusteella kohdistaa hankkeelle. Järjestöavustusta saaneet hankkeet tulee toteuttaa 30.9.2022 mennessä ja raportoida saman vuoden loppuun mennessä.⁵⁹

Tähän mennessä järjestöavustusta on myönnetty kaikkiaan yhdeksälle hankkeelle ja seitsemälle eri hakijataholle. Valtaosa järjestöavustushakemuksista jätettiin haun avautumisen jälkeen, minkä jälkeen hakutahti hiljeni huomattavasti. Kaikkiaan järjestöavustuspäätöksiä on tehty 529 800 euron edestä vuoden 2021 loppuun mennessä ja järjestöavustuspäätöksen keskiarvoinen summa on ollut 58 866 euroa (korkein 100 000 € ja matalin 5600 €). Järjestöavustuksella on katettu keskimäärin 58 prosenttia avustuskelpoisista summista (vaihteluväli 47 % - 70 %).

Alle on listattu hankkeet, joille on myönnetty järjestöavustusta vuoden 2021 loppuun mennessä:

1. 2020: Tekoäly rakennetussa verkkoympäristössä -verkkokurssi, KIRA-Innohub ry. Myönnetty avustus 69 600 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 47 %. Loppuraportti toimitettu.
2. 2020: Ekosysteemisymbioosi, KIRA-Innohub ry. Myönnetty avustus 100 000 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 70 %. Loppuraportti toimitettu.
3. 2020: WDBE 2020 -virtuaalinen kongressi (World Digital Built Environment), Suomen Rakennusinsinöörien liitto RIL ry. Myönnetty avustus 49 600 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 58 %. Loppuraportti toimitettu.
4. 2020: KIRA Dataflow – Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän riippuvuudet ja tietovirrat, Rakennustietosäätiö RTS sr. Myönnetty avustus 59 500 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 70 %. Loppuraportti toimitettu.
5. 2021: Rakennuslupa tietomallilla skaalaus -projekti (BIM2RT), RAKLI ry. Myönnetty avustus 80 000 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 67 %.

⁵⁹ Hakuilmoitus (18.8.2020): Ryhti-avustukset järjestöille, <https://ym.fi/ryhti>

6. 2021: Huoltokirjat auki, Kiinteistötyönantajat ry. Myönnetty avustus 55 100 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 48 %.
7. 2021: WDBE 2021 -virtuaalinen tapahtuma ja yhteistyöalusta (World Digital Built Environment), Suomen Rakennusinsinöörien liitto RIL ry. Myönnetty avustus 55 000 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 58 %. Loppuraportti toimitettu.
8. 2021: Rakennustuotteiden tuotetiedon hallinta – case talotekniikka, Talotekninen teollisuus ja kauppa ry (Talteka). Myönnetty avustus 5600 €, jonka osuus avustuskelpoisista kustannuksista 50 %.
9. 2021: Rakennusjärjestyksen tietomalli maankäytön ja rakentamisen ohjauksen välineenä, vaihe 1: Tietomallin määrittely, Suomen Kuntaliitto. Myönnetty avustus 56 000 euroa.⁶⁰

Järjestöavustuksia koskevan arvioinnin suorittamisen aikana viisi järjestöavustusta saanutta hanketta yhdeksästä oli ehtinyt toimittaa YM:lle kaikki vaaditut raportointitiedot ja osa hankkeista oli edelleen käynnissä, minkä vuoksi kokonaisvertailua järjestöavustuksen hakutilanteen ja toteuman välillä ei voida vielä suorittaa. Kuitenkin todettakoon, että näistä vaaditut tiedot toimittaneista hankkeista neljä raportoi, että haetun avustuksen toteuma jäi arvioitua pienemmäksi.⁶¹ Lisäksi järjestöavustuksia koskevan tietopohjan vahvistamiseksi kehittävä arviointi suoritti lisätietopyyntöjä järjestöavustusta saaneilta tahoilta ja saatuja tietoja on hyödynnetty hankekohtaisissa analyysissä.

8.2 Näkemyksiä Ryhti-hankkeen järjestöavustustoiminnasta ja sen tuloksista

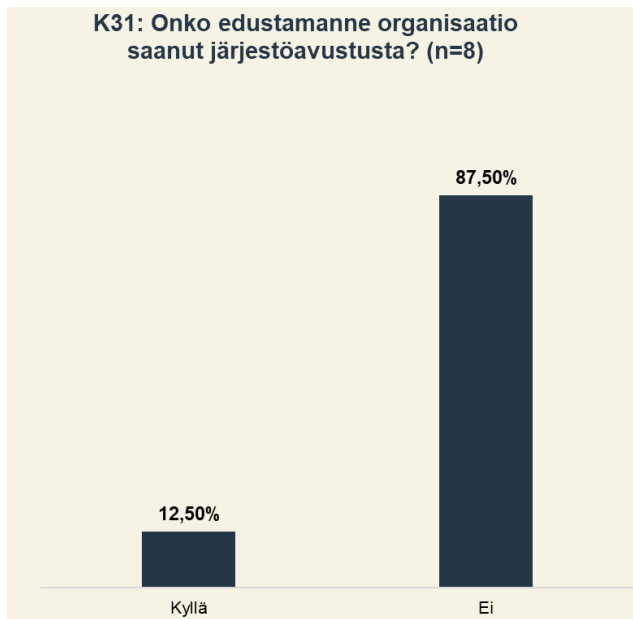
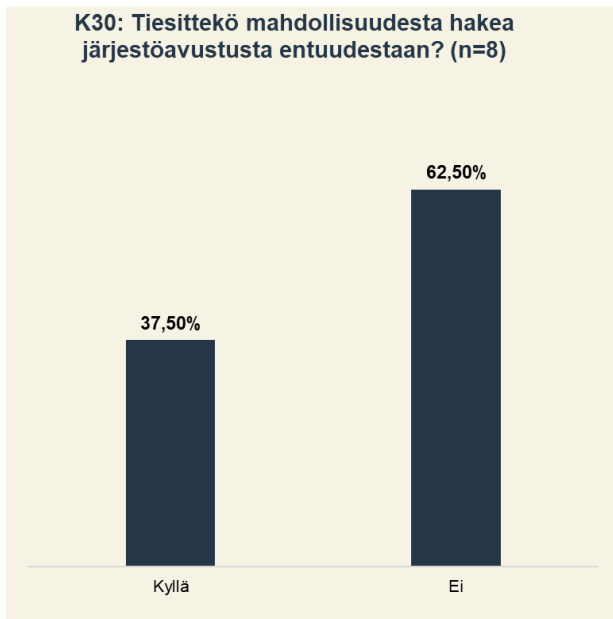
Järjestöavustusten arvioinnin tukena hyödynnettiin ns. logiikkamallia, joka laadittiin jokaisen hankkeen kohdalta, ja ne on koottu erilliseen liitetiedostoon⁶². Tämän vuoksi tässä kappaleessa järjestöavustusten arvioinnissa pysytään yleisellä tasolla yksittäisten hankkeiden analysoinnin sijasta. Lisäksi arviointia varten tuotetussa sähköisessä kyselyssä järjestöjen edustajilta kysyttiin kysymyksiä liittyen järjestöavustuksiin. Koska kyselyyn vastanneiden järjestöjen edustajien määrä jäi varsin alhaiseksi (n=8), niin kyselyn kautta välittyviä näkemyksiä ei voida pitää erityisen edustavia ja siksi niiden pohjalta tehtäviin tulkintoihin ja johtopäätöksiin on syytä suhtautua maltillisesti.

Kuten kuviosta 25 nähdään, kyselyyn vastanneista lähes kaikki vastasivat, etteivät heidän edustamansa organisaatiot ole saaneet järjestöavustusta ja hieman yli 60 prosenttia ei tiennyt mahdollisuudesta hakea järjestöavustusta entuudestaan.

⁶⁰ Kuntaliiton hanke ei sisällynyt arvioitaviin hankkeisiin johtuen sen myöhäisestä aloitusajankohdasta.

⁶¹ Tiedot koostettu järjestöavustusta koskevia hankkeita käsittelevistä dokumenteista (sisäinen)

⁶² Koska kaikista järjestöavustusta saaneista hankkeista ei saatu yhtä kattavia tietoja arvioinnin suorittamisen aikana, niin joidenkin logiikkamallien täydentäminen on jäänyt puutteelliseksi. Kuitenkin halutessaan Ryhti-hanketiimi voi itse täydentää ja hyödyntää kehitettyä logiikkamallipohjaa tulevaisuudessa.

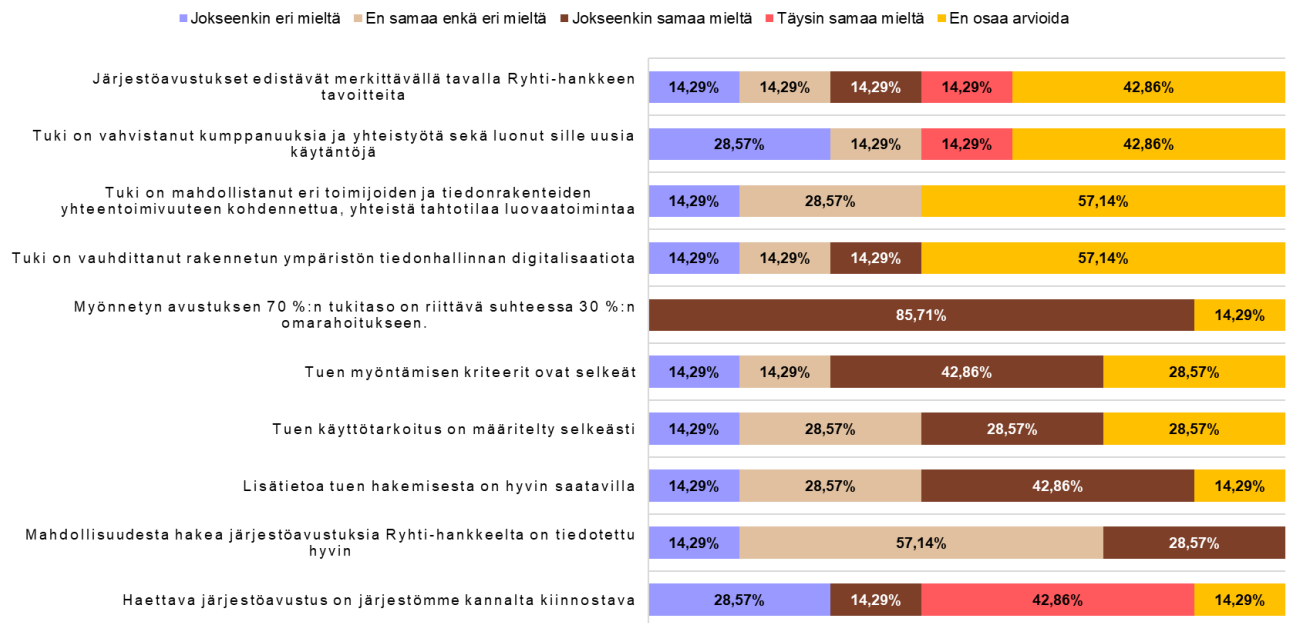
Kuvio 25. Kysymykset koskien järjestöavustuksen hakumahdollisuutta

Alla olevasta kuviosta 26 nähdään, että väittämässä koskien järjestöavustukselle asetettuja tavoitteita sekä järjestötuen merkityksestä Ryhti-hankkeen tavoitteiden edistymisen kannalta, “En osaa arvioida” – ja “En samaa enkä eri mieltä” -vastaajien määrä on korkea (vaihteluväli n. 42 % - 57 %). Tätä selittää järjestöavustuksia koskeva heikko tietämyksen taso, joka käy ilmi edellisestä kuviosta 25, ja tämän vuoksi kyselyn kysymyksiin annetut vastaukset heijastavat ensisijaisesti vastaajien mielikuvia järjestöavustuksista, ei niinkään niihin liittyviä kokemuksia. Lisäksi annettujen vastausten pienen lukumäärän takia niiden kautta välittyvää kuvaa ei voida pitää koko järjestökenttää edustavana.

Yleisesti ottaen suhtautumiset väittämiin koskien esimerkiksi kumppanuuksien ja yhteistyön vahvistamista tai toimijoiden ja tiedonrakenteiden yhteentoimivuuden sekä yhteisen tahtotilan luomista olivat melko maltillisia tai neutraaleja. Kuitenkin itse järjestöavustusten hakemisen ja myöntämisen prosesseja koskevien väittämien kanssa vastaajat olivat jossain määrin enemmän samaa mieltä. Tähän tulokseen vaikutti se, että järjestöavustuksia koskevan kysymyksen alkuun oli laadittu lyhyt kuvaus Ryhti-hankkeen myöntämisestä järjestöavustuksista.

Noin 57 prosenttia vastaajista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että järjestöavustus on kiinnostava heidän järjestönsä kannalta, mutta samalla lähes 30 prosenttia vastaajista ovat jokseenkin eri mieltä. Vastaajilla on melko vahva konsensus siitä, että 70 prosentin tukitaso on riittävä suhteessa 30 prosentin omarahoitukseen.

K32: Arvioi seuraavia järjestöavustuksia koskevia väitteitä (n=7)

Kuvio 26. Järjestöavustuksia koskevat väittämät (asteikko: 1=Täysin eri mieltä – 5=Täysin samaa mieltä)

Valtaosalla (85 %) vastaajien edustamista järjestöillä on mielessä sellaisia ideoita, joiden toteuttamista varten he voisivat hakea järjestöavustusta. Kuitenkin 57 prosenttia heistä on epävarmoja, täyttääkö idea järjestöavustusten hakukriteerit. Edellisten kyselytulostulosten pohjalta voidaan olettaa, että vastaajien heikko tietämys koskien järjestöavustusmahdollisuutta on yksi keskeinen tulosta selittävä tekijä. Toinen mahdollinen tekijä on vastaajan oman kokemuksen puute vastaavanlaisten avustushakemusten tekemisestä, mikä osaltaan voi nostaa kynnystä tarttua Ryhti-hankkeen tarjoamaan järjestöavustusmahdollisuuteen.

Kuvio 27. Kysymys koskien järjestöavustuskelpoista ideaa

Järjestöavustuksia koskevan dokumentti- ja kyselyaineiston täydentämiseksi kehittävä väliarviointi järjesti vielä erillisen ryhmäkeskustelutilaisuuden, johon osallistui kolme järjestöavustusta saaneen organisaation edustajaa. Lisäksi niille, jotka eivät pystyneet osallistumaan ryhmäkeskustelutilaisuuteen, tarjottiin mahdollisuus vastata kirjallisesti tilaisuudessa käsiteltäviin kysymyksiin ja vastauksia saatiin kolmelta järjestöavustusta saaneen järjestön edustajalta, mitkä kaikki on huomioitu seuraavissa kappaleissa.

Keskustelussa vallitsi yksimielisyys siitä, että järjestöavustuksella rahoitettujen hankkeiden keskeisin hyöty kosketti sidosryhmien sitoutumisen edistämistä Ryhti-hankeeseen ja että tämä on hyväksyttävä tavoite järjestöavustuksille. Myös kehittävä arvioinnin aiemmin haastattelemat Ryhti-projektitiimin edustajat, joilta kysyttiin järjestöavustuksesta, jakoivat saman näkemyksen järjestöavustuksen perimmäisestä tarkoituksesta. Sidosryhmien sitouttamistavoitteen katsottiin myös omalta osaltaan perustelevan järjestöavustuksen kohdentamista järjestöille, koska niiden katsottiin omaavan valmiiksi laajat sidosryhmäverkot. Lisäksi yksityisiin tai kaupallisiin toimijoihin verrattuna järjestöjen vahvuuksiin luettiin parempi kyvykkyys viestiä asioista laajemmin ja neutraalimmin rakennetun ympäristön toimialan toimijoille, mikä osaltaan palvelee välitetyn viestinnän hyväksyttävyyttä ja sidosryhmätyön kehittymistä (esim. järjestöjen kohdalla kaupalliset intressit eivät muodosta potentiaalista estettä yhteistyölle). Keskustelutilaisuudessa esitettyjen näkemysten perusteella sidosryhmien sitouttamiset tavat voidaan jaotella eritellä kolmeen luokkaan:

- A. Molempipuolisen ja dialogin ja vuorovaikutuksen luominen
- B. Tasapuolinen hankkeiden tuottamien hyötyjen jakaantuminen
- C. Uusien näkökulmien syntyminen ja yhteistyön syventämisen mahdollistaminen

Yleishyödyllisten järjestöjen näkökulmasta katsottuna järjestöavustusta pidettiin merkityksellisenä rahoituskanavana, joka mahdollistaa ennen kaikkea kehittämis- ja kokeiluluonteisen toiminnan järjestämisen sekä keskittymisen asioiden hoitamiseen. Järjestöavustuksen merkitystä korostaa edelleen yleishyödyllisten järjestöjen omien resurssien rajallisuus. Toisaalta joidenkin ryhmäkeskusteluun osallistuneiden mukaan heidän edustamiensa järjestöjen hankkeet olisi toteutettu ilman järjestöavustusta mutta

selkeästi suppeammassa mittakaavassa (esim. ilman ulkopuolisia asiantuntijoita). Näissä tapauksissa järjestöavustuksen nähtiin mahdollistaneen innovatiivisten ratkaisujen käyttöönotot sekä vähentäneen niiden toteutukseen liittyvää riskiä.

Järjestöavustusinstrumentin hallinnointia ja toimeenpanoa järjestöjen edustajat pitivät pääpiirteittäin riittävän yksinkertaisena, väljinä ja toimivana. Esimerkiksi järjestöavustuksen raportoinnin hyvänä ominaisuutena pidettiin keskittymistä tuloksiin. Järjestöavustukseen liittyvään vaatimukseen omarahoitusosuudesta suhtauduttiin myös positiivisesti, koska sen katsottiin toimivan eräänlaisena koeponnistuksena eli paljastavan sen, onko hankkeelle kysyntää. Kuitenkin tarkan optimaalisen korvausprosenttitason määrittämistä pidettiin vaikeana eikä asiasta esitetty tarkempia näkemyksiä. Vaikka itse järjestöavustushakemuksen tekemistä pidettiin varsin helppona ja käyttäjäystävällisenä prosessina (esimerkiksi verrattuna muiden ministeriöiden vastaavanlaisiin avustuksiin), niin joidenkin hakijoiden kohdalla byrokraatia ja raportoinnin raskaus aiheuttivat jonkin verran haasteita. Kuitenkin tätä selitti osaltaan muun muassa hakijan oman kokemuksen puute järjestöavustusprosesseista. Tämä aiheutti jonkin verran pelkoa rahoituksen epäämisestä, minkä taustalla vaikutti epävarmuus siitä, onko kaikki asiat hoidettu vaaditulla tavalla. Lisäksi keskusteluissa kiinnitettiin huomiota järjestöavustushakemuksen käsittelyprosessin pitkään kestoon. Lisäksi hankkeissa suoritettujen palveluiden ostamiseen ja rahaliikenteeseen liittyvät raportoinnit aiheuttivat jonkinasteisia ongelmia, jotka eivät kuitenkaan osoittautuneet ylitsepääsemättömiksi.

Rahoittajan roolia järjestöavustusta saaneissa hankkeissa pidettiin sopivana, koska rahoittajan ei katsottu pyrkivän ohjaamaan hanketta liian aktiivisesti vaan se tarjosi halutunlaista tukea riittävästi. Samoin rahoittajan ja hankkeen päävastuullisen toteuttajaorganisaation välistä keskusteluyhteyttä pidettiin aktiivisena ja vuorovaikutuksellisena, mikä osaltaan tuki hankkeiden onnistunutta toimeenpanoa. Yleisesti järjestöavustusten toteuttamistapaa voidaan luonnehtia ns. bottom-up -malliksi. Tällaisen mallin positiiviseksi puoliksi ryhmäkeskusteluun osallistuneet näkivät innovatiivisuuden ja iteratiivisuuden paremman mahdollistamisen, joka syntyy väljemmän lähestymistavan kautta. Lisäksi tämä malli tukee laajempaa osallistamista, jota kuitenkin keskustelijat katsoivat voitavan parantaa edelleen. Vaihtoehtoisena lähestymistapana olisi ns. top-down -malli, jossa rahoitus järjestettäisiin selkeämmin kohdennetusti. Vaihtoehdosta käydyn keskustelun perusteella yhdeksi keskeisimmäksi vastattavaksi kysymykseksi tulisi nousemaan, kuka päättäisi rahoituksen kohdentumisesta. Tällaisen mallin negatiivisena puolena keskustelijat pitivät eräänlaisen konsulttikilpailunasetelman kehittymistä, sillä järjestöjen katsottiin omaavan huonot edellytykset osallistua tällaiseen toimintaan. Toisaalta top down -mallin potentiaalisesti hyväksi puoleksi hahmotettiin, että se voisi osaltaan antaa tarkempia syötteitä ja ajatuksia järjestöille asioista, joihin niiden tulisi kiinnittää enemmän huomioitaan tai mihin niiden tuli ohjata toimintaansa.

Keskusteltaessa hankkeiden tuottamista tuloksista niiden katsottiin edistäneen tai mahdollistaneen verkottumista ja uusien yhteistyökuvioiden kehittymistä niin yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden välillä kuin kansainvälisellä tasolla. Toteutuneiden hankkeiden kautta on kyetty kokoamaan uutta toimialaa koskettavaa informaatiota sekä edistämään alan toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta, mikä osaltaan syventää toimialaa koskevaa yhteisymmärrystä ja luo uusia mahdollisuuksia kehittämistoiminnalle. Järjestöavustusta saaneiden hankkeiden tuloksia on tarkoitus juurruttaa muun muassa skaalaamalla hankkeen aikana kehitettyjä toimintaprosesseja, jakamalla hankkeiden aikana syntynyttä tietoa ja etsimällä uusia rahoitusinstrumentteja hankkeessa kehitetyn toiminnan vakiinnuttamiseksi. Järjestöavustusta saaneisiin hankkeisiin ei myöskään katsottu aiheuttaneen markkinahäiriöriskiä kilpailutilanteen puutteesta johtuen. Perusteiksi tälle esitettiin hankkeisiin liittynyt maksuttomuuden periaate sekä se, että järjestöavustusta saanut järjestö nähtiin ainoaksi hankkeen toteuttajatahoksi. Lisäksi järjestöavustusta saaneiden hankkeiden ja niiden tuottamien tulosten katsottiin olevan yleishyödyllisiä, jonka vuoksi ne ovat laajemmin rakennetun ympäristön toimijoiden hyödynnettävissä. Toisaalta järjestöavustusta saaneet hankkeet ovat omalta osaltaan kontribuoineet markkinoiden toimintaan hankkimiensa ostopalveluiden kautta.

8.3 Arvioinnin havainnot ja johtopäätökset järjestöavustusten roolista ja? vaikuttavuudesta

Järjestöavustusta saaneet hankkeet muodostavat keskenään monimuotoisen kokonaisuuden, joka rakentuu rakennetun ympäristön tiedonhallintaan ja digitalisaatioon liittyvän osaamisen, kehitys-/pilotoiminnan- sekä toimialan verkottumista, yhteistyötä ja tahtotilaa edistävästä hanketoiminnasta, ja voidaan todeta, että jokainen avustusta saanut hanke kytkeytyy vähintään yhteen järjestöavustukselle asetettuihin tavoitteista. Järjestöavustusta hakeneiden ja saaneiden hankkeiden kokonaismäärä ei ole nousut kovin korkeaksi hakumahdollisuuden avautumisen jälkeen ja aktiivisin hakuvaihe keskittyi alkuvaiheeseen. Vaikka järjestöavustuksia koskevaan kyselynsioon vastauksia ei voida pitää koko rakennetun ympäristön toimikenttää edustavina, niin ne kuitenkin antavat viitteitä siitä, että alhainen hakumäärä johtuu ainakin osittain heikosta järjestöavustumahdollisuutta koskevasta tietämyksestä.

Järjestöavustusta saaneista hankkeista kolme (Tekoöly rakennetussa verkkoympäristössä -verkkokurssi, KIRADatflow -hanke sekä Ekosysteemisymbioosi-hanke) on kytketty Ryhti-hankkeeseen siten, että niiden synnyttämät tuotokset on sisällytetty osaksi Ryhti-hankkeen hankesuunnitelmaa. Näiden lisäksi Rakennuslupa tietomallilla skaalaus -projekti (BIM2RT) on havaittavissa selkeä ja konkreettinen yhteys Ryhti-hankkeen tavoitteiden edistämiseen. Muiden rahoitettujen hankkeiden yhteys Ryhtiin jää epäsuoremaksi, vaikka ne jäävät rakennetun ympäristön digitalisaation kehittämisteeman muodostaman saatevarjon alle.

Kuten aikaisemmin on todettu, järjestöavustusinstrumentti on rakennettu ns. bottom-up -mallin pohjalta, jonka ilmenee tuettavan toiminnan tavoitteen määrittelyn väljyytenä tai avoimuutena. Valitun lähestymistavan etuna on innovatiivisuuden maksimoiminen, joka luo tilaisuuksia täysin uusien ideoiden kokeiluille ja sellaisten mahdollisuuksien tunnistamiselle, jotka eivät ole tulleet ilmi aikaisemmin. Lähestymistavan kääntelypuolena on kuitenkin se, että tällä tavalla tuettujen hankkeiden vaikutusta on vaikea ohjata kohti spesifin tavoitteen edistämistä ja mitä todennäköisemmin tuettujen hankkeiden merkitys spesifien tavoitteiden edistämisessä vaihtelee merkittävästi. Lisäksi järjestöavustuksen tavoitteenasettelun väljyys hankaloittaa hankkeiden vaikuttavuuden arviointia ja mittareiden määrittämistä, minkä lisäksi hankkeiden keskinäinen erilaisuus rajoittaa niiden keskinäisen vertailemisen mahdollisuuksia ja mielekkyyttä, joka vaikeuttaa toimivien käytäntöjen tunnistamista ja niihin panostamista tulevaisuudessa. Kohdennetumpi järjestöavustusmalli (top-down) puolestaan vaikuttaisi päinvastoin eli se fokusoisi hanketoimintaa mutta rajaisi innovoinnin mahdollisuuksia merkittävästi. Hyvin tarkkaan kohdennettu järjestöavustus todennäköisesti vaikuttaisi negatiivisesti hakemusten määrään, mikä olisi riski erityisesti tilanteessa, jossa potentiaalisia hakijatahoja on hyvin rajattu määrä. Lisäksi on todettava, ettei kohdennetumpi malli itseään takaa avustettavien hankkeiden onnistumista tai vaikutusta spesifin tavoitteen edistämiseksi.

Edellä kuvattujen bottom-up ja top-down -mallien rinnalla tuli harkita eräänlaisen välimuotoisen mallin käyttöönottoa, jossa järjestöavustusten hakeminen perustuisi selkeämpiin hakuteemoihin, kuten selvitys-, osaamisen kehittämis-, pilotointi/skaalaus- ja kansainvälisyysjärjestöihin. Tällä tavoin toimimalla olisi mahdollista parantaa järjestöavustusten kohdennettavuutta ja halutun muutoksen edistämismahdollisuuksia turvaamalla samalla ideoinnin ja toteutuksen riittävä väljyys.

Kevyempänä vaihtoehtona yllä olevalle mallille tai sitä täydentävänä toimintatapana olisi se, että Ryhti-hanke itse pyrkisi säännöllisesti tarjoamaan potentiaalisille hakijatahoille vinkkejä tai ideoita sellaisista kehittämisaiheista, jotka on tunnistettu relevanteiksi Ryhti-hankkeen ja laajemmin RYTJ:n kannalta.

Järjestöavustusinstrumentin hallinnoinnin (ml. hakuprosessi ja raportointi) järjestäminen tuloslähtöisesti vastaa hyvin järjestöavustuksen tavoitteenasennan väljää tai avointa luonnetta, jonka vuoksi hallinnollisia prosesseja ja vaateita avustusta saaneille olisi haastavaa määritellä yksityiskohtaisesti vaarantamatta järjestöavustusinstrumentin toimivuutta keskenään hyvin erilaisten hankkeiden kohdalla. Lisäksi hallinnollisesti virtaviivainen ja yksinkertainen malli ei aiheuta niin paljon räsytystä järjestöille, joiden resurssit ovat yleisesti rajalliset. Tässä yhteydessä on syytä tuoda uudelleen esiin, että arvioinnin tekemien havaintojen perusteella rahoittajan edustajat ja järjestöavustusta saaneiden järjestöjen edustajien välinen suhde on muodostunut usean hankkeen kohdalla aktiiviseksi ja vuorovaikutukselliseksi, mistä on syytä pitää kiinni myös tulevaisuudessa. Odotetusti järjestöavustusta saaneiden järjestöjen edustajien toiveissa on avustuksista koituvan hallinnollisen taakan keventäminen (erityisesti raportoinnin) esimerkiksi pienen avustussumman ollessa kyseessä mutta luonnollisesti viranomaisen on huolehdittava siitä, että valtionavustuslain asettamat velvoitteet tulevat täytetyiksi. Järjestöavustusten käsittelyprosessia tulisi pyrkiä virtaviivaistamaan entisestään sekä prosessiin liittyvää ohjeistusta olisi syytä kehittää.

Lisäksi järjestöavustuksen käsittelyprosessin läpinäkyvyyttä tulisi pyrkiä lisäämään. Yksi keino tähän olisi viestiä järjestöavustushakuprosessin etenemisvaiheista hakemuksen jättäneille järjestöille (ns. väliaik tiedot).

Järjestöavustusta saaneiden hankkeiden tuloksista ei ole tässä vaiheessa mahdollista esittää kattavaa arviointi johtuen puuttuvista loppuraportoinneista. Kuitenkin tässä kohtaa kehittävä arviointi kiinnitti huomiota järjestöavustuksista toimitettujen loppuraporttien vapaamuotoisuuteen ja keskinäiseen eroavaisuuteen, mikä osaltaan vaikeuttaa yksittäisten hankkeiden tulosten tunnistamista ja täten hankkeiden onnistumisen ja lopulta vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi tietoa hankkeiden tulosten aikaansaamista vaikutuksista alkaa kumuloitua vasta ajan kuluessa ja tämä aihe kytkeytyy olennaisesti kysymykseen hankkeiden tulosten juurruttamisesta ja hanketoiminnasta syntyneiden toimintojen jatkuvuuden turvaamisesta. Keskusteluissa järjestöavustusta saaneiden hankkeiden edustajien kanssa tämä ilmeni toiveena rahoituksen pitkäjänteisyyden vahvistamisesta, joka mahdollistaisi paremman suunnittelutyön, mutta samalla he myös tunnistavat, kuinka vaikeaa tällaisiin rahoituspäätöksiin on vaikuttaa⁶³. Kuitenkin positiivisena ilmiönä voidaan pitää sitä, että useampien järjestöavustusta saaneiden hankkeiden parissa on jo mietitty hankkeen jälkeistä elämää ja alettu laatimaan suunnitelmia tulevaisuuden varalle (mm. hakeamalla tai luomalla uusia jatkorahoituslähteitä tai suunnittelemalla toteutetun hankkeen skaalaamista).

Järjestöavustuksia koskevaa loppuraportointikäytäntöjä tulisi pyrkiä ohjaamaan yhdenmukaisempaan muotoon siten, että hankehakemuksessa ja loppuraportissa vaadittavat tiedot vastaavat paremmin toisiaan. Tätä voidaan edistää muun muassa hankeohjeistusta kehittämällä, mikä voisi osaltaan palvella myös hankesuunnitelmien laadun ja hankkeiden tavoitteellisuuden kehittämistä. Ryhti-hankeessa voisi myös pohtia, millä keinoin Ryhti voisi tukea lupaaviin hankkeiden jatkuvuuden varmistamista tai niistä syntyvien spin offien (jatko- tai erillishankkeiden) kehittymistä. Tämä ei tarkoita niinkään jatkorahoituksen suoraa järjestämistä, vaan pikemminkin neuvontaa ja ohjausta järjestöille muiden tukipalveluiden tai potentiaalisten rahoituslähteiden luokse.

⁶³ Tämä on yleinen kokeiluhankkeisiin liittyvä ilmiö. Ks. esim. Owal Group Oy (2019): Kiinteistö- ja rakennusalan digitalisaation (Kira-Digi) kärkihankkeen arviointi.

9. Yhteenveto havainnoista ja johtopäätöksistä

Ryhti-hankkeen kunnianhimoisena tavoitteena on luoda rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ), jonne kootaan alueidenkäytön suunnitelmat sekä rakentamisluvituksessa syntyvät tiedot yhtenäisessä muodossa. Käytännössä kyse on tietojärjestelmäkokonaisuudesta, joka rakentuu alueidenkäytön suunnitelmatietovarannosta ja rakennustietovarannosta sekä eri järjestelmien tuottamia tietoja välittävästä tietojärjestelmästä. Tällä tavoin pyritään parantamaan tietojen saatavuutta, suunnittelun ymmärrettävyyttä, osallistumisen edistämistä sekä tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Yleisellä tasolla Ryhti-hankkeen tuottamien hyötyjen voidaan nähdä muodostuvan tuottavuussäästöistä sekä parempien palveluiden kehittämisestä käyttäjille, mitkä tiedon yhteentoimivuus ja digitalisointi yhdessä mahdollistavat. Hyötyjen on ajateltu syntyvän muun muassa ajantasaisen tiedon virtausten sujuvoittamisen ja tiedontuotannon päällekkäisyyksien karsimisen, päätöksentekoprosessien laadun ja tehokkuuden kohenemisen sekä tiedon hyödynnettävyyden (mm. liiketoiminnassa) kehittymisen myötä. Lisäksi hankkeen katsotaan osaltaan voivan edistää vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteet saavuttamista. Hankkeen tuomasta uudistuksesta hyötyjien joukkoon lukeutuvat muun muassa rakennusten omistajat ja käyttäjät, yritykset, kunnat, valtionhallinto sekä kunnat.⁶⁴ Hankkeesta koituvia hyötyjä on arvioitu neljän ennen hanketta tehdyn eri vaikuttavuus selvityksen pohjalta ja niistä on julkaistu erillinen yhteenvetomuistio⁶⁵.

Kokonaisuudessaan hankkeen voidaan katsoa, alun vaikeuksien jälkeen, päässeen varsin hyvin vauhtiin. Se on lyhyessä ajassa kyennyt kytkemään laajan joukon toimijoita ja sidosryhmiä osaksi yhteistä kehittämistä. Toiminnan keskeisenä haasteena ovat edelleen varsin kireät ja osan mielestä jopa epärealistiset aikataulut sekä resurssien niukkuus.

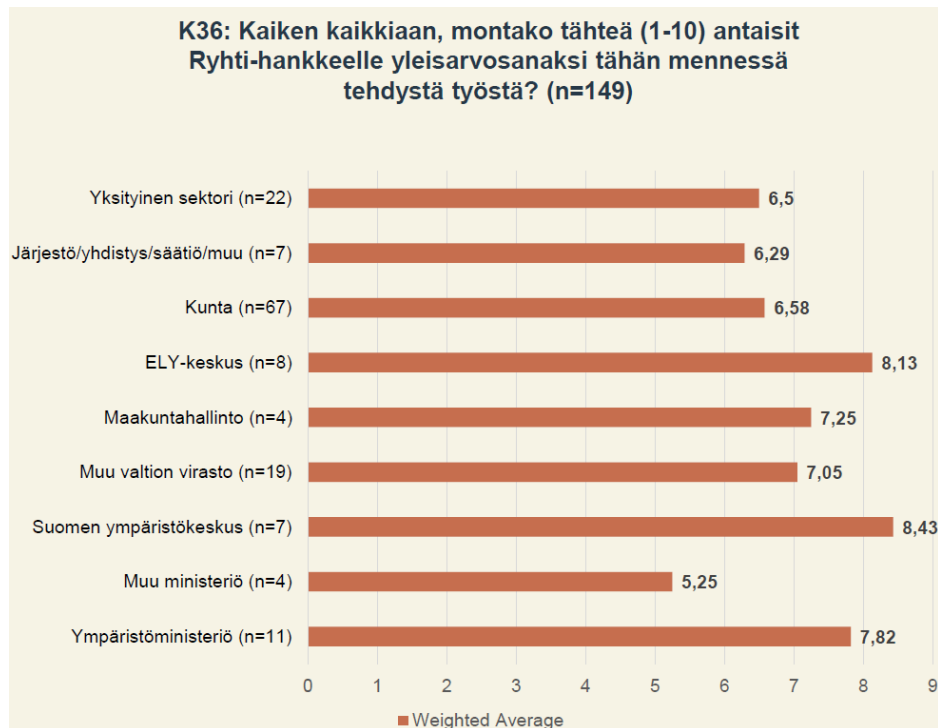
Ryhti-hanketta koskevaan kyselyyn vastanneita pyydettiin lopuksi antamaan kokonaisarvio asteikolla 1–10 ja hanke sai yleisarvosanakseen 6,8. Kokonaisarvio jättää hankkeelle vielä parantamisen varaa. Alla olevassa kuviossa 28 on vielä esitetty Ryhti-hankkeen saama yleisarvosana vastaajaryhmittäin ja vaikka kaikkien vastaajaryhmien näkemykset eivät ole kovin edustavia, niin huomionarvoista on, että heikoimman arvosanan antanut taustaryhmä piti Ryhti-hankkeen tämänhetkistä toimintaa tyydyttävänä. Kyselyn loppukommenttien mukaan vastaajat arvostivat Ryhti-hankkeen tähän mennessä tehtyä työtä ja tunnustivat haasteen suuruuden. Hankkeen laajuudesta johtuen muutama vastaaja ilmoittikin, että heidän oli vaikea arvioida hanketoimintaa kokonaisuudessaan. Esimerkiksi hankkeen katsottiin tehneen merkittäviä keskustelunavauksia ja työtä tiedonhallinnan ja yhteentoimivuuden alueella, minkä pohjalta työtä on hyvä jatkaa viemällä hanketta eteenpäin kohti seuraavaa vaihetta.

Vastaajien mukaan uusia tai sellaisia asioita, joihin hankkeessa tulisi perehtyä syvällisemmin, olivat esimerkiksi eri organisaation välisen tiedonsiirron nykyisten ongelmien tunnistaminen ja ratkaiseminen (esim. rakennustietojen yhteismitattomuus), RYTJ:n pelisääntöjen määrittäminen kuntasektorin kanssa ja huomion siirtäminen teknisistä kysymyksistä RYTJ:n puitteisiin ja käyttötarkoituksiin. Vastaajien näkemyksiin nähden onkin positiivista, että Ryhti-hanke käy jo aktiivista kahdenkeskistä keskustelua pelisääntöistä Kuntaliiton kanssa ja että määrittelytyön valmistumisen myötä hanke on voinut paneutua syvällisemmin RYTJ:n puitteita ja käyttötarkoituksia koskevaan työhön vuoden 2022 alusta lähtien. Hankehallinnon puolella kehittämistarpeita nähtiin kokonaishallinnoinnin ja vastuunjaon saralla, minkä lisäksi

⁶⁴ Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

⁶⁵ Liite 1: Yhteenveto vaikuttavuus selvityksistä (31.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>; Ks. myös Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus (14.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

hankkeen aikataulus, jota pidettiin epärealistisena, ja resurssit muodostivat yhden huolenaiheen. Jatkon ja uskottavuuden säilyttämisen kannalta tärkeänä pidettiin, että konkreettisista näyttöä tuloksista ja järjestelmän toimivuudesta kyettäisiin osoittamaan niin pian kuin suinkin mahdollista.

Kuvio 28. Ristiintaulukointi Ryhti-hankkeesta annetuista yleisarvosanoista vastaajaryhmittäin

RYTJ-tietojärjestelmähanke on laaja ja vaativa kokonaisuus. Samat havainnot ja kehittämiskohteet, jotka koskevat koko hanketta, koskevat myös tietojärjestelmähanke. Tilannekuvan hallinta, aikataulujen realistisuus, hankehallinta ja odotusten hallinta korostuvat tämän kokoluokan hankkeissa. RYTJ-tietojärjestelmähankeeseen liittyy kuitenkin tekijöitä, jotka ovat ominaisia juuri sille.

Olemme tunnistaneet seuraavia tekijöitä, joihin ehdotamme kiinnitettävän huomiota.

- Järjestelmän arkkitehtuuri
- Tietojärjestelmätoteutuksen aikataulus
- Kunnilta vaadittavat investoinnit

Kuva järjestelmän kokonaisarkkitehtuurista tuntuu vielä jossain määrin jäsentymättömältä tai epätarkalta. Molempien tietovarantojen kohdalla kyse on tietopalvelujärjestelmästä, jossa on lähinnä kuntien järjestelmistä kerättyä tietoa. Kuntien järjestelmissä on alkuperäinen data ja RYTJ:ssä on kopiot niistä. RYTJ vertautuu tältä osin hyvin Kelan Kanta-palveluun tai verohallinnon tulorekisteriin. Halutessaan kunnat voivat myös ottaa RYTJ:n alueidenkäytön tietojen ensisijaiseksi tallennuspaikaksi, jos niillä ei ole esimerkiksi omaa kaavarekisteriä käytössä.

RYTJ koostuu kahdesta tietovarannosta:

1. Alueidenkäytön tietovaranto
 - kokonaan uusi kansallinen tietovaranto ja siihen perustuvat tietopalvelut
 - sisältää kaavoituksen päätöstiedot liitteineen

2. Rakennustietovaranto

- rakennuslupatiedot ja niihin liittyvät liitetiedostot muodostavat kokonaan uuden tietojoukon
- nykyisen, DVV:n ylläpitämän väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotiedot

Kyseiset tietovarannot keskenään hyvin erilaisia lähtötilanteen, tiedontuottajien ja tiedon hyödyntäjien osalta. Arviointiryhmälle heräsi kysymys, onko yksi yhteinen tietojärjestelmä oikea ratkaisu kaikkien kolmen tietovarantotarpeen toteuttamiseksi, vai kannattaisiko toteutus jakaa kahdeksi tietojärjestelmäksi. Tietojärjestelmiä olisivat tällöin a) Kaavoitustiedot ja b) Rakennus- ja huoneistotietovaranto. Näemme, että hankkeesta koituvia hyötyjä olisivat tietojärjestelmien selkeämpi toteutusmalli, mahdollisuus tehdä kehitystyötä rinnakkaisena, yksinkertaistumisesta tuleva riskien pieneminen ja sidosryhmille kohdistuvan kommunikoinnin helpottuminen. Toteutuksen jakaminen vähentää myös RYTJ:n toteutukseen liittyviä lainsäädännöllisiä riskejä – yhden osan toteutus voi olla mahdollista, vaikka toista osaa koskeva lainsäädäntö myöhästyisi tai ei toteutuisi. Hankkeen aikataulun kannalta rakenteen uudelleenarviointia lienee vielä mahdollista.

RYTJ:n pääosien selkeämpi erittely vähintään viestinnässä on joka tapauksessa tarpeen. Arviointiryhmä on tutustunut Ryhti-hankkeen dokumentaatioon ja osallistunut sen infoihin. Niissä on käsitelty pääasiassa kaavoitustietoja. Monelle käyttäjäkunnalle rakennus- ja huoneistotiedot ovat paljon merkityksellisempiä kuin kaavoitustiedot, ja niille pitäisi antaa myös viestinnässä hyvä näkyvyys.

Tietojärjestelmähankkeen aikataulu näyttää viivästyneen jo alkuvaiheessa. Syksyn 2021 aikana valmistuneista työpaketeista suurin osa on myöhässä. Arvio vuoden 2022 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana valmistuvista tehtävistä on, että ne ovat yhtä lailla myöhässä alkuperäisestä aikataulusta. Kokemuksemme mukaan tietojärjestelmähankkeen alkuvaiheessa tapahtuvia myöhästymisiä on vaikea ottaa kiinni seuraavissa työvaiheissa. Kun tähän lisää oman arvioimme hankkeen laajuudesta ja sen, että myös haastatteluissa on käynyt ilmi hankkeen olevan 'ehkä laajempi kuin alussa osasimme arvioida', ehdotamme että tietojärjestelmähankkeen aikataulu tarkistetaan kokonaisuudessaan uudelleen.

Kunnilta vaadittavia investointeja ei mielestämme ole vielä kartoitettu riittävän hyvin. Toisaalta materiaalissa sanotaan selvästi, että kunnat ja maakuntien liitot vastaavat tietojen toimittamisesta RYTJ:ään. Suunniteltu toteutustapa on, että tiedontoimittajain järjestelmät kutsuvat RYTJ:n rajapintoja ja vievät sinne tietoa. Tämä edellyttäisi, että kuntien ja maakuntien liittojen tulisi rakentaa järjestelmiinsä toimivat rajapinnat RYTJ-järjestelmään. Kuitenkin kuntia ei velvoiteta rajapintojen avaamiseen, vaan niille tarjotaan myös mahdollisuus jatkaa tietojen viemistä manuaalisesti.

Ehdotamme huomion kiinnittämiseen kuntien käyttämien tietojärjestelmien toimittajien osuuteen kokonaisuuden toteutuksessa. Näemme, että tämä on ehdottoman tärkeää, jotta kunnat saadaan sitoutumaan tietojen toimittamiseen.

Kunnilta vaadittavia investointeja ei mielestämme ole vielä kartoitettu riittävän hyvin. Toisaalta materiaalissa sanotaan selvästi, että kunnat ja maakuntien liitot (toimittajat) vastaavat tietojen toimittamisesta RYTJ:ään. Suunniteltu toteutustapa on, että toimittajan järjestelmät kutsuvat RYTJ:n rajapintoja ja vievät sinne tietoa. Tämä tarkoittaisi, että kuntien ja maakuntien liittojen tulisi rakentaa järjestelmiinsä toimivat rajapinnat RYTJ-järjestelmään. Kuitenkin kunnille tarjotaan myös mahdollisuus jatkaa tietojen viemistä manuaalisesti. Ehdotamme huomion kiinnittämiseen kuntien käyttämien tietojärjestelmien toimittajien osuuteen kokonaisuuden toteutuksessa. Näemme, että tämä on ehdottoman tärkeää, jotta kunnat saadaan sitoutumaan tietojen toimittamiseen.

10. Kehittämissuositukset

Seuraavassa on tiivistetty hankkeen jatkokehittämisen kannalta seitsemän keskeistä kehittämissuositusta:

1. Ryhti-hankkeen lopputavoitetta on kirkastettava ja järjestelmän tuottamaa lisäarvoa on korostettava loppuasiakkaan ja käyttäjän näkökulmasta.

Näkemyks hankkeen relevanssista yleisellä tasolla jaetaan laajasti ja rakennetun ympäristön digitalisoinnin edistämisen tarpeesta on oltu tietoisia jo pitkään. Asetetut tavoitteet ovat kunnianhimoisia mutta hankkeesta eri osapuolille koituvia hyötyjä (esim. kunnat) ei ole kyetty tuomaan riittävän konkreettisesti esille. Hankkeessa tavoiteltavien hyötyjen kuvaamista on vaikeuttanut myös se, että hankkeesta ja RYTJ:stä laaditut kustannus-hyöty -analyysit eivät ole olleet täsmällisiä. On tärkeää, että jatkossa huomioidaan nykyistä paremmin hankkeeseen kohdistuvien odotusten hallinta. On oletettavaa, määrittelytyön valmistumisen tekee hankkeesta ja RYTJ:stä konkreettisemmin käsiteltävämman ja ymmärrettävämmän.

2. Ryhti-hankkeen tilannekuvaa, kokonaiskoordinaatiota ja strategista johtamista on kehitettävä hankkeen toimeenpanon edistämiseksi ja hankkeeseen liittyvien riskien minimoimiseksi.

Strategisen tilannekuvan muodostaminen lähtee liikkeelle realistisesta arviosta sen suhteen missä määrin suunnitellut tavoitteet ovat toteutumassa, mitä tarkistuksia aikatauluihin on tarpeen tehdä ja miltä osin tavoitteita täytyy mukauttaa toimintaympäristössä mahdollisesti tapahtuvien muutosten myötä. Hankkeen johtamisjärjestelmää ja tiedonkulkua johtamisen eri tasojen välillä tulisi terävöittää. Keskeisenä keinona tulisi pitää realistista ja jaettavaa tilannekuvaa ja -ymmärrystä. Etenkin strategisen ohjausryhmän kautta olisi mahdollista entisestään vahvistaa parempaa tilanneymmärrystä sidosryhmien keskuudessa. Keskeisten riskien (esim. aikataulujen pitävyys) tulisi määritellä vaihtoehtoisia toimintasuunnitelmia ja strategisia linjauksia.

3. Hankkeen kokonaisresursointia on vahvistettava ja kehitettävä resurssien priorisointia.

Hankkeen kokonaisresurssit ovat niukat suhteessa kunnianhimoisiin tavoitteisiin. Hankkeen toteuttamisen jatkoresursoinnista tulisi huolehtia etenkin hallituksen vaihdoksen yhteydessä. Samalla Ryhti-hanke voisi ennakoita tulevia resurssipaineita laatimalla vaihtoehtoisia toteutussuunnitelmia erilaisten menokehysten suhteen.

4. Ryhti-hankkeen viestintään ajantasaisuutta ja asiakaslähtöisyyttä.

Ryhti-hankkeen viestintä saa sidosryhmiltä varsin myönteistä palautetta. Ulkoisen viestinnän välineitä ja käytäntöjä pidetään toimivina. Myös kohdeyleisöjen lukumäärät kasvaneet tasaisesti. Sen sijaan käyttäjälähtöisyyden ja asiakasnäkökulman korostamisessa hankkeen viestintä voisi vielä kehittää toimintaansa. Käyttäjäräjäpinnasta tulevia kehittämissajatuksia voisi jatkossa koota yhteisen kehittämisen pohjaksi. Keväällä 2022 alkanut Ryhti Muutostuki -projekti tarjoaa tähän oivallisen kanavan. Samoin viestinnän ajantasaisuutta ja selkeyttä tulisi kehittää edelleen. Esimerkiksi Ryhti-hankkeen toteutukseen liittyvistä muutoksista olisi viestittävä avoimesti ja rohkeammin. On tärkeää, että hankkeen etenemisestä syntyy sidosryhmille ja kansalaisille realistinen kokonaiskuva.

5. Ryhti-hankkeen seuranta ja arviointia tulisi vahvistaa entisestään.

Hankkeen seuranta ja arviointia hankaloittaa tiedon jakautuminen eri dokumentteihin, joiden ajantasaisuudesta ei aina ole riittävää varmuutta. Kuitenkin väliarvioinnin aikana dokumentaatiotilanteessa havaittu parantumista. Projektitiimi käy säännöllisesti keskustelua hanketilanteesta ja hankkeelle on laadittu varsin kattava riskianalyysikehikko. Myös hankkeen kehittävä arviointi on vahvistanut hankkeen tilannekuvan ylläpitoa. Jatkossa hanketekninen seuranta, riskianalyysin päivitykset ja itsearviointi on koottava yhteisen toiminnallisen viitekehyksen alle. Tämä vahvistaa realistista tilannekuvaa ja -ymmärrystä sekä osaltaan tukee hankkeen toimeenpanoa, johtamista, viestintää ja sidosryhmäyhteistyötä.

6. RYTJ:n järjestelmäarkkitehtuuria on selkeytettävä siten, että alueidenkäytön tietovaranto ja rakennustietovaranto erotetaan omiksi kokonaisuuksiksi.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmää (RYTJ) kuvataan yhdeksi järjestelmäksi, jossa on kaksi tietovarantoa – alueidenkäytön tiedot ja rakennustiedot. Luvussa 9 esitetyillä perusteilla arviointitiimi ehdottaa RYTJ:n toteutuksen jakamista selkeästi kahteen osaan:

- Alueiden käytön tiedot
- Rakennusluvat, rakennus- ja huoneistotiedot

Jako mahdollistaa toteutuksen rinnakkaisuuden. Rinnakkaisuus voi yksinkertaistaa toteutuksen organisointia, vähentää toteutuksen riskejä ja helpottaa viestintää sidosryhmille. RYTJ:tä koskeva lainsäädäntö on kesken ja jako voi vähentää myös lainsäädännön valmistumisen toteutukselle aiheuttamia riskejä. Osat voivat hyödyntää erilaisia yhteisiä palveluja kuten käyttäjän tunnistus ja käytön loki.

7. Järjestöavustusten toteutusmalli tulisi uudistaa jatkossa.

Järjestöavustuksilla on ollut tärkeä rooli Ryhti-hankkeen tavoitteiden tukemisessa. Silti nykyinen rahoituksenjakomalli ei ole kaikkein optimaalisin kehittämispanosten suuntaamisessa hankkeen kannalta kriittisimpiin kehittämiskohteisiin. Jatkossa tulisi harkita sellaisen avustusmallin käyttöönottoa, jossa järjestöavustusten hakeminen perustuisi selkeämpiin hakuteemoihin, kuten selvitys-, osaamisen kehittämis-, pilotointi/skaalaus- ja kansainvälisyysteemoihin. Tällä tavoin toimimalla olisi mahdollista parantaa järjestöavustusten kohdennettavuutta ja halutun muutoksen edistämismahdollisuuksia turvaamalla samalla ideoinnin ja toteutuksen riittävä väljyys.

LÄHTEET

Alle on listattu julkisesti saatavilla olevat dokumentit, joita on hyödynnetty Ryhti-hankkeen kehittävässä väliarvioinnissa.

Broadscope Consulting Management Oy (2020): Rakennetun ympäristön tiedonhallinnan tuottavuus-analyysi – Loppuraportti

Hakuilmoitus (18.8.2020): Ryhti-avustukset järjestöille, <https://ym.fi/ryhti>

KIRA Dataflow -tilannekuvaportaali, <https://kiradataflow.rts.fi/>

KIRA-digi, <http://www.kiradigi.fi/etusivu.html>

KIRAHub, <https://kirahub.org/>

Liite 1: Yhteenveto vaikuttavuusselvityksistä (31.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Oinonen, K. et al. (2017): Rakennetun ympäristön tietojen hyödyntäminen. Tulevaisuuden yhteiskunnan johtaminen – Tieto käyttöön, parempia päätöksiä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 27/2017. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=18201>

Owal Group Oy (2019): Kiinteistö- ja rakennusalan digitalisaation (KIRA-Digi) kärkihankkeen arviointi. <https://owalgroup.com/asiakascaset/kiradigi/>

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma (10.12.2019), Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Rakennetun tiedon yhteentoimivuus, <https://ym.fi/yhteentoimivuus>

Rakennetun ympäristön digiaskeleita kunnissa, <https://ym.fi/ryhti/digitaalinen-rakennettu-ymparistokunnissa>

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus (14.1.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmähankkeen RYHTI strateginen ohjausryhmä, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM002:00/2021>

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tiekartta (31.3.2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM002:00/2021>

RASTI-projekti, <https://rastiprojekti.com/>

Ryhti-hankesuunnitelma (05/2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Ryhti-hankkeen viestinnän ohje (02/2022), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Ryhti-hankkeen vuosiraportti 2020, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Ryhti-hankkeen vuosiraportti 2021, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Ryhti-hankkeen yleisesite 02/2022, <https://ym.fi/ryhti>

Ryhti-info 27.1.2022, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Ryhti-riippuvuuskartta (10.9.2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Selvitys rakennetun ympäristön tietojärjestelmän sääntelytarpeista (15.6.2021), <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

Suomen ympäristökeskus (31.3.2022): EU-hankintailmoitus OSALLISTUMISPYYNTÖ 385796, Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä

SYK01 EU-hankintailmoitus OSALLISTUMISPYYNTÖ 385796, Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, Suomen ympäristökeskus, 31.3.2022

Tahtotilamuistiot, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM019:00/2020>

YM (22.3.2022): Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen jatkosta linjaus: uusi rakentamislaki sekä alueidenkäytön digitaalisuus eduskuntaan syksyllä (tiedote), <https://ym.fi/-/maankaytto-ja-rakennuslain-uudistuksen-jatkosta-linjaus-uusi-rakentamislaki-seka-alueidenkayton-digitaalisuus-eduskuntaan-syksylla>

YM 2021: Selvitys rakennetun ympäristön tietojärjestelmän sääntelytarpeista, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-412-3>

Liite 1: Teemahaastattelurunko

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

- Onko hankkeen tavoitteiden määrittelemisessä onnistuttu mm. selkeyden, tarkoituksenmukaisuuden ja realistisuuden näkökulmasta katsottuna (mm. suhteessa hallitusohjelmatavoitteisiin ja muihin keskeisiin strategisiin ohjelmiin)?
- Onko tuloksena oleva tietojärjestelmä määritelty riittävästi toteutuksen aloituksen kannalta?
- Onko hankkeen toimintafokus riittävän selkeä suhteessa muihin valtionhallinnon digitalisointia edistäviin kehittämishankkeisiin ja -ohjelmiin?
- Kuinka hyvin valitut toimenpiteet edistävät hankkeen tavoitteiden toteutumista?
- Onko avustusten myöntämiselle riittävän selkeät kriteerit?
- Miten avustukset ovat tähän mennessä tukeneet hankkeen etenemistä?
- Onko hankkeen riskien arviointi ja hallinta toteutettu riittävästi?

ORGANISOINTI JA RESURSOINTI

- Onko hankkeelle valittu organisointimalli tarkoituksenmukainen ja tukeeko se toimenpiteiden tehokasta toimeenpanoa/tavoitteiden toteutumista?
- Kuinka hyvin hankkeen sisäinen viestintä ja vuorovaikutus toimivat vastuualueiden sisällä ja niiden välillä?
- Miten hyvin hankkeen johtaminen ja johtamiskäytännöt on järjestetty suhteessa organisointimalliin?
- Vallitseeko hankeorganisaation jäsenten välillä yhteinen näkemys hankkeen tavoitteista ja sen saavuttamisen edellyttämistä toimenpiteistä?
- Suuntaako ja tukeeko hankkeen ohjausryhmätyöskentely hanketoimintaa?
- Onko hanke riittävän hyvin resursoitu ja miten resurssien kohdentamisessa on onnistuttu?
- Onko hankeorganisaatiolla riittävä kyvykyys suunnitellun tietojärjestelmän toteuttamiseen?
- Onko tulevan tietojärjestelmän tuotannonaikainen hallinta- ja rahoitusmalli määritelty ja päätetty?

VIESTINTÄ, VUOROVAIKUTUS JA SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ

- Onko hanke tunnistanut toimintansa kannalta keskeisimmät sidosryhmät?
- Onko hanke onnistunut viestimään ymmärrettävästi tavoitteistaan ja toiminnastaan?
- Onko hankeviestintä riittävän selkeää ja aktiivista?
- Hyödynnetäänkö eri viestintävälineitä/-kanavia riittävästi?
- Huomioiko hanke sidosryhmiltään tulevia viestejä toiminnassaan ja kuinka niihin reagoidaan?

SEURANTA JA ARVIOINTI

- Millaisin indikaattorein hankkeen toimenpiteitä seurataan?
- Tukevatko hankkeen seurantaindikaattorit vaikuttavuuden arviointia?
- Miten hankkeen vaikuttavuustavoitteiden⁶⁶ määrittelyssä on onnistuttu (mm. selkeys ja mitattavuus suhteessa lähtötasoon sekä kytkeytyminen hallitusohjelmatavoitteisiin ja muihin strategiaohjelmien tavoitteisiin)?
- Seurataanko toimenpiteiden toteutumista riittävän aktiivisesti?

⁶⁶ Vaikuttavuustavoitteilla viitataan niihin tavoitteisiin, jotka realisoituvat hankkeen päättymisen jälkeen usean vuoden viiveellä, erotuksena hankkeen niihin tavoitteisiin, jotka sen tulisi saavuttaa elinkaarensa aikana

Liite 2: Haastateltavat

RYHTI-HANKKEEN PROJEKTITIIMIN EDUSTAJAT

- Anssi Hänninen, erityisasiantuntija (YM)
- Annukka Lyra, viestintäasiantuntija (YM)
- Juha-Pekka Maijala, yli-insinööri (YM)
- Päivi Malmi, hankepäällikkö (SYKE)
- Tuija Pakkanen, erityisasiantuntija (YM)
- Minna Perähuhta, neuvotteleva virkamies (YM)
- Juhana Rautiainen, ohjelmapäällikkö (YM)
- Satu Taskinen, erityisasiantuntija (YM)
- Laura Valkonen, erityisasiantuntija (YM)

SIDOSRYHMIEN EDUSTAJAT

- Jari Ahonen, maankäyttöasiantuntija (Etelä-Savon ELY-keskus)
- Tommi Arola, tutkimusjohtaja ja strategisen ohjausryhmän jäsen (Rakennustietosäätiö RTS sr)
- Juhani Damski, kansliapäällikkö (YM)
- Anne Jarva, maankäytön ja kaavoituksen kehittämispäällikkö (Suomen Kuntaliitto ry)
- Jyrki Jauhiainen, lainsäädäntöneuvos ja strategisen ohjausryhmän jäsen (OM)
- Sirpa Jokela, maankäytön johtaja (Valkeakosken kaupunki)
- Jani Kempainen, asiamies ja strategisen ohjausryhmän jäsen (Rakennusteollisuus RT ry)
- Jani Kylmäaho, paikkatiedon kehittämispäällikkö (Maanmittauslaitos)
- Mari Laakso, johtava paikkatietoasiantuntija (MMM)
- Jyrki Laurikainen, toimitusjohtaja ja strategisen ohjausryhmän jäsen (RAKLI ry)
- Teemu Lehtinen, toimitusjohtaja (KIRAHub)
- Teppo Lehtinen, ylijohtaja ja strategisen ohjausryhmän puheenjohtaja (YM)
- Anna Mustajoki, kaupungingeodeetti (Tampereen kaupunki)
- Olli-Pekka Rissanen, johtava asiantuntija (VM)
- Juha Saarentaus, toiminnanjohtaja (Geoforum Finland ry)
- Päivi Tiihonen, projektipäällikkö (Suomen Kuntaliitto ry)
- Juuso Vanonen, tietohallintokehittämisen päällikkö (Helsingin kaupunki)
- Jari Ylä-Kero, kehittämispäällikkö (DVV)